०१ प्रथमः पाठः।

अमृतवाणी संस्कृतभाषा।

वर्णोच्चारणविधिः।

සංස්කෘත භාෂාව භාරතයේ දැනට පවතින පුරාණතම ව්‍යාවහාරික භාෂාවකි. විධිමත් ව සකස්කරගත් භාෂාවක් වන බැවින් ඊට ''**සංස්කෘත**'' යන නම භාවිත කෙරේ. ''**දෛවීභාෂා**''යන අපර නාමයෙන් ද හඳුන්වනු ලබන මෙම භාෂාව ශුද්ධ **භාෂාවක්, සාංස්කෘතික භාෂාවක්, ධාර්මික භාෂාවක්, ඓතිහාසික භාෂාවක්, සාහිත්‍යයික භාෂාවක්, වෛඥානික භාෂාවක්, ප්‍රභාවෝත්පාදක භාෂාවක් හා විශ්වභාෂාවක්** හැටියට සුප්‍රසිද්ධ ය. සංස්කෘත භාෂාව ලියා දැක්වීම සඳහා භාවිත කරන්නේ **දේවනාගරී අක්‍ෂරමාලාව යි.** අක්ෂරමාලාව යනු **දෘශ්‍ය සංකේතාවලියකි.** කථා කිරීමේ දී මුවින් නිකුත් වන ශබ්ද ලියා දක්වන දෘෂ්ටිගෝචර සංකේත, **අක්‍ෂර** හෙවත් **අකුරු** නමින් හැඳින්වේ.

සංස්කෘත භාෂාවේ සියලු අක්‍ෂර හතළිස් නවය (49)කි. එම අක්‍ෂරමාලාව **ස්වර** හා **ව්‍යඤ්ජන** වශයෙන් ප්‍රධාන කොටස් දෙකකට බෙදේ. ස්වර දාහතර (14)කි. ව්‍යඤ්ජන තිස්පහ (35)කි. පහතින් දැක්වෙන්නේ ඔබ මීට පෙර උගත් සංස්කෘත වර්ණමාලාවේ බෙදීම් ඇතුළත් සටහන් කිහිපයකි.

ස්වර 14

ව්‍යඤ්ජනාක්‍ෂරයන්ගේ උපකාරයක් නොමැති ව තනි ව උසුරුවනු ලබන අකුරු **ස්වරාක්‍ෂර** නම් වේ.

ස්වර 14	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ऌ	ॡ	ए	ऐ	ओ	औ
හ්‍රස්ව 05	अ	इ	उ	ऋ	ऌ									
දීර්ඝ 09	आ	ई	ऊ	ॠ	ॡ	ए	ऐ	ओ	औ					
ප්ලුත	මාත්‍රා තුනක උච්චාරණ කාලයක් ගත වන්නා වූ හඬ ප්ලුත නම් වේ. ගායනය, හැඬීම, දුර සිටින අයෙකුට අඬ ගැසීම හා විචාරය ආදි අවස්ථාවල දී අකුරු ප්ලුත ව කියවේ. වචන අවසානයේ ඇදී කියවීම ප්ලුත ස්වභාවය යි. ප්ලුතය ලියා දැක්වීමට නොහැකි ය.													
සන්ධ්‍යක්‍ෂර 04	ए	ऐ	ओ	औ										

නාමින් / අනාමින්	අක්ෂරමාලාවේ **अ, आ** දෙක අනාමින් වන අතර අනෙක් සියලු ම ස්වර නාමින් නම් වේ.
සමාන / සවර්ණ	**अ इ उ ऋ ऌ** යන අකුරු පහ ලිවීමේ භේද වශයෙන් හා උච්චාරණ කාල වශයෙන් සමාන බැවින් සමාන / සවර්ණ නම් වේ.

ව්‍යඤ්ජන 35

ස්වරාක්ෂරයන්ගේ උපකාරයක් නොමැති ව තනි ව උච්චාරණය කළ නොහැකි වර්ණ සමූහය **ව්‍යඤ්ජන** නම් වේ. (ස්වර සංයුක්ත ව්‍යඤ්ජන)

कवर्ग	क	ख	ग	घ	ङ
चवर्ग	च	छ	ज	झ	ञ
टवर्ग	ट	ठ	ड	ढ	ण
तवर्ग	त	थ	द	ध	न
पवर्ग	प	फ	ब	भ	म
अन्तःस्थ	य	व	र	ल	
ऊष्मन्	श	ष	स	ह	
अनुस्वार	अं				
विसर्ग	अ (ः)				

स्वराः		व्यञ्जनानि									
		अघोषशब्दाः		घोषशब्दाः							अघोषशब्दाः
		वर्गाक्षराः									
ह्रस्वस्वर	दीर्घस्वर	अल्पप्राण	महाप्राण	अल्पप्राण	महाप्राण	अल्पप्राण नासिक्य	अन्तःस्थ अर्धस्वर	ऊष्माक्षर	अनुस्वार	विसर्ग	ऊष्माक्षर
अ	आ	क	ख	ग	घ	ङ	य	ह	अँ	अः	श
इ	ई	च	छ	ज	झ	ञ	व				ष
उ	ऊ	ट	ठ	ड	ढ	ण	र				स
ऋ	ॠ	त	थ	द	ध	न	ल				
ऌ	ॡ	प	फ	ब	भ	म					
गुण	ए										
वृद्धि	ऐ										
गुण	ओ										
वृद्धि	औ										

ස්වර පරිණාම වගුව

සංස්කෘත භාෂාවේ ස්වරාක්ෂරයන්ගේ වර්ධන අවස්ථා පහත වගුවේ දැක්වේ. මෙම ස්වර පරිණාම වීම පිළිබඳ දැනුම සන්ධි කාර්යයේ දී වැදගත් වේ.

ह्रस्व	दीर्घ	गुण	वृद्धि	व्यस्थ	अर्धस्वर
अ	आ	×	आ	×	×
इ	ई	ए	ऐ [अय्] →	आय् →	य्
उ	ऊ	ओ	औ [अव्] →	आव् →	व्
ऋ	ॠ	अर्	आर् →	→	र्
ऌ	ॡ	अल्	आल् →	→	ल्

උච්චාරණ අවයව පද්ධතිය අනුව අක්ෂරයක හඬ නිපදවීම සඳහා ප්‍රධාන අවයව පහක් අතිශයින් ම උපකාරී වේ. මෙම ස්ථාන අක්ෂරෝත්පත්තිස්ථාන යනුවෙන් හඳුන්වයි.

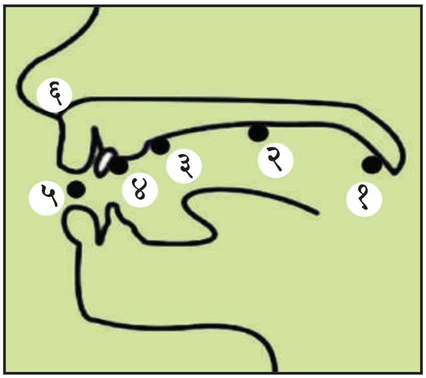

१. कण्ठः
२. तालुः
३. मूर्धा
४. दन्ताः
५. ओष्ठौ
६. नासिका

कण्ठ्य	කණ්ඨය හෙවත් ගෙළ ඇසුරු කොටගෙන උපදින ශබ්ද
तालव्य	තල්ල ඇසුරු කොටගෙන උපදින ශබ්ද
मूर्धन्य	උඩුතල්ල ඇසුරු කොටගෙන උපදින ශබ්ද
दन्त्य	දත් ඇසුරු කොටගෙන උපදින ශබ්ද
ओष्ठ्य	දෙතොල් ඇසුරු කොටගෙන උපදින ශබ්ද
नासिक्य	නාසය ඇසුරු කොටගෙන උපදින ශබ්ද
कण्ठतालव्य	ගෙළ හා තල්ල ඇසුරු කොටගෙන උපදින ශබ්ද
कण्ठौष्ठ्य	ගෙළ හා තොල් ඇසුරු කොටගෙන උපදින ශබ්ද
दन्तौष्ठ्य	දත් හා දෙතොල් ඇසුරු කොටගෙන උපදින ශබ්ද
अनुनासिका	නාසය ඇසුරු කොටගෙන උපදින ශබ්ද

සූත්‍රානුසාරයෙන් අක්ෂරෝත්පත්තිස්ථාන හඳාරමු.

अकुहविसर्जनीयानां कण्ठः	अ, आ, क, ख, ग, घ, ङ, ह, ः කණ්ඨජ අකුරු වේ.
इचुयशानां तालु	इ, ई, च, छ, ज, झ, ञ, य, श තාලුජ අකුරු වේ.
ऋटुरषाणां मूर्धा	ऋ, ॠ, ट, ठ, ड, ढ, ण, र, ष මූර්ධජ අකුරු නම් වේ.
ऌतुलसानां दन्ताः	ऌ, ॡ, त, थ, द, ध, न, ल, स දන්තජ අකුරු වේ.
उपूपध्मानीयानामोष्ठौ	उ, ऊ, प, फ, ब, भ, म ඕෂ්ඨජ අකුරු වේ.
एदैतोः कण्ठतालुः	ए ,ऐ කණ්ඨතාලුජ අකුරු වේ.
ओदौतोः कण्ठौष्ठम्	ओ,औ කණ්ඨෝෂ්ඨජ අකුරු වේ.
वकारस्य दन्तौष्ठम्	व දන්තෞෂ්ඨජ වේ.
ङञणनमानां नासिका	ङ, ञ, ण, न, म යන අකුරු නාසික්‍ය වේ.
जिह्वामूलीय - उपध्मानीय	ක, ඛ, දෙකට පෙරටුව සිටි ≍ ලකුණ ජිහ්වාමූලීය (≍ ක, ≍ ඛ,) හා ප, ඵ දෙකට මුලින් සිටි ≍ ලකුණ උපධ්මානීය (≍ ප, ≍ ඵ) නමින් හැඳින් වේ.

අප මෙතෙක් ඉගෙනගත් සංස්කෘත අක්ෂරමාලාවේ සියලු බෙදීම් පහත පරිදි වගුගත කළ හැකි ය.

	स्वराः		व्यञ्जनानि									
			अघोषशब्दाः		घोषशब्दाः							अघोषशब्दाः
			वर्गाक्षराः									
	ह्रस्वस्वर	दीर्घस्वर	अल्पप्राण	महाप्राण	अल्पप्राण	महाप्राण	अल्पप्राण नासिक्य वर्गान्त	अन्तःस्थ अर्धस्वर	ऊष्मन्	अनुस्वार	विसर्ग	ऊष्मन्
कण्ठज	अ	आ	क	ख	ग	घ	ङ		ह	अँ	अ(ः)	
तालुज	इ	ई	च	छ	ज	झ	ञ	य				शः
मूर्धज	उ	ऊ	ट	ठ	ड	ढ	ण	र				ष
दन्तज	ऋ	ॠ	त	थ	द	ध	न	ल				स
ओष्ठज	ऌ	ॡ	प	फ	ब	भ	म					
कण्ठतालु	ए											
		ऐ										
कण्ठौष्ठज		ओ										
		औ										
दन्तौष्ठज								व				

හලන්ත

क ක සිට ह හ දක්වා ඇති වර්ණ රාශිය ස්වරයක ආධාරයෙන් තොර ව උච්චාරණය කළ නොහැකි ය. ඉහත ඇත්තේ ස්වර සංයුක්ත ව්‍යඤ්ජන වර්ණයෝ යි. ඒවායේ ශුද්ධ ස්වභාවය මෙපරිදි ය.

क् ख् ग् घ् ङ् - च् छ् ज् झ् ञ् - ट् ठ् ड् ढ् ण् - त् थ् द् ध् न्
प् फ् ब् भ् म् - य् र् ल् व् - श् ष् स् ह्

මෙම අක්ෂර සිංහල භාෂාවේ හැඳින්වෙන්නේ "හල්" අකුරු නමිනි. හල් කිරීමේ ලකුණ දේවනාගරීවල යෙදෙන්නේ අකුරුවලට යටිනි. ස්වර හා සංයෝග නොවූ මෙම ව්‍යංජන හලන්ත හෙවත් හල් අකුරු නමින් හැඳින්වේ.

ක්‍රියාකාරකම 1.1

01. ඔබ ඉහත ඉගෙන ගත් සංස්කෘත අක්ෂරමාලාව පහත වගුවට අනුව සකසන්න.

स्वराः					
ह्रस्वाः	दीर्घाः	गुणाः	वृद्धयः	नामिनः	सन्ध्यक्षराणि

02. ඔබ ඉහත ඉගෙන ගත් සංස්කෘත අක්ෂරමාලාව පහත වගුවට අනුව සකසන්න.

व्यञ्जनानि					
अल्पप्राणाः	महाप्राणाः	नासिक्याः	अन्तःस्थाः	ऊष्मन्	सन्ध्यक्षराणि

03. පහත භාජනයේ ඇති අක්ෂරවලින් ඝෝෂාක්ෂර හා අඝෝෂාක්ෂර වෙන්කර වෙන වෙන ම ලියා දක්වන්න.

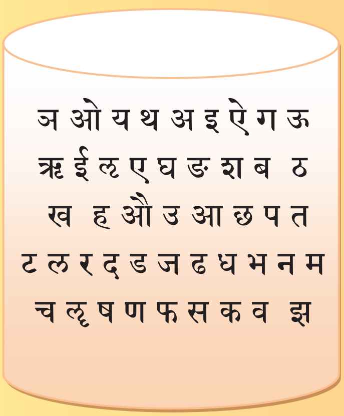

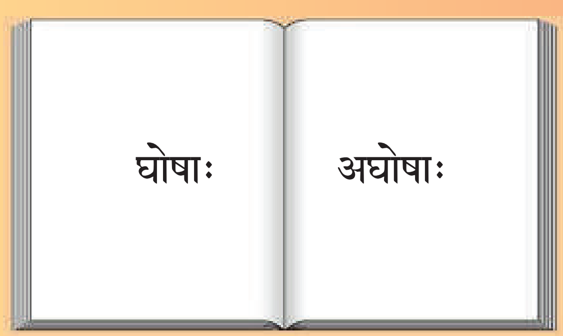

ක්‍රියාකාරකම 1.2

01. පහත අක්ෂර අතරින් වර්ගාක්ෂර වෙන් කර ලියන්න.

ञ ओ य थ अ इ ऐ ग ऊ ॠ ई घ ङ श ब
ठ ख ह औ उ आ छ ऌ ए प त ट ल र
द ड ज ढ ध भ न म च ॡ ष ण फ स क
व झ अँ अः

ක්‍රියාකාරකම 1.3

01. පහත සඳහන් ඡේදය සිංහල අක්ෂර භාවිත කර නිවැරදි ව ලියන්න.

अनृतभाषिणो मेषपालस्य ।

आसीदेकस्मिन् ग्रामे कश्चिन्मेषपालः। स कदाचित् सुदूरमनयत् स्वयूथम्। बहवो वृक्षास्तत्रासन् निबिडा च तेषां छाया। रविकिरणा अपि क्वचित् क्वचिदेव प्रवेशमलभन्त तस्मिन्स्थाने। मध्याह्नेऽपि सुशीतलं तत्स्थलम्। विपुलानि तृणपर्णानि निर्मलाश्च बहवो निर्झरा आसन् स्थाने स्थाने। तत्र कस्यचित्तरोर्मूले विश्रान्तिमनुभवतस्तस्य यूनो मनसि समुत्पन्नः सहसैवैष विचारः। निर्जनमेतद्वनम्। यदि कश्चिदन्यपशुरत्रापतेत् तर्हि किं करिष्यामि। असहायोऽहमेतैर्मेषैः सह तस्य भक्ष्यमवश्यं भविष्यामि। परीक्षे तावद्यदि कोऽपि मानुषोऽत्र समीपे तिष्ठति न वेति। एवं संप्रधार्य भो भो वृक इहायातो वृक इहायात इत्युच्चैराक्रोशत् स युवा। एतच्छ्रुत्वा समीपस्थाः क्षेत्रपालाः शस्त्राण्यादाय तत्र प्राप्ताः सत्वरं साहाय्यार्थं तान् दृष्ट्वाप्रीतमनाः स मेषपालोऽवदत्। नात्र वृकः परं समीपे जनानां निवासो विद्यते न वेति ज्ञातुमेवाहं तथाऽक्रोशामिति। एतद्वचनं निशम्य यथागतं निवृत्तास्ते कृषीवलाः अन्येद्युस्तथैव विनोदार्थं स आक्रोशत्। पुनरपि शस्त्रपाणीन् जनानागतान् दृष्ट्वाऽसौ पर्यहसद् वृको नास्तीति चावदत्। इत्थं बहुवारं वञ्चितास्तेप्रातिवेशिकास्तेन मिथ्यावादिना।

अथैकस्मिन् दिने परमार्थत एकः तत्रायातः केचिद् वृका मेषाणां गन्धेनाकृष्टाः। तान्दृष्ट्वा भीतिग्रस्तः स युवा “वृका आयाता वृका आगता” इत्याक्रोशत्। यथापूर्वमुच्चैः समाह्वयच्च प्रातिवेश्यान्। परं तत्राद्य न यामो यतः स दुर्मतिरस्मान् वञ्चयति परिहसति चेति तैर्प्रातिवेशिकैर्मिथो निश्चितम्। अथ साहाय्यार्थमनागतेषु जनेषु वृकैर्भक्षिता बहवो मेषाः। स पालकोऽपि किंचित् पीडितः।
एवमनृतभाषिणस्तस्य प्राप्तो दण्डः।

नासत्यवादिनः पुण्यं न सख्यं न यशो भुवि।
दृश्यते नापि कल्याणं कालकूटमिवाशन्तः॥

(अभिनवापाठावली २)

ක්‍රියාකාරකම 1.4

01. ඉහත සඳහන් කළ උත්පත්ති ස්ථානයන්ට අනුව පංතියේ කණ්ඩායම් වශයෙන් ශබ්ද නගා අක්ෂරෝච්චාරණය කරන්න.

02. සංස්කෘත අක්ෂරමාලාව ආශ්‍රයෙන් පහත වගුව සම්පූර්ණ කරන්න.

कण्ठजाः	
तालुजाः	
मूर्धजाः	
दन्तजाः	
ओष्ठजाः	
नासिक्याः	
कण्ठतालुजौ	
कण्ठौष्टजौ	
दन्तौष्टजः	

ක්‍රියාකාරකම 1.5

01. පහත සඳහන් ප්‍රකාශනවල හිස්තැන්වලට සුදුසු පද යොදා වාක්‍ය සම්පූර්ණ කරන්න.

i. **म, क, थ, अ, ऌ, ग, ट, ह, द** යන අක්ෂරවලින් .... යන අක්ෂර කණ්ඨජ අක්ෂර වන අතර .... යන අක්ෂර දන්තජ අක්ෂර වේ.

ii. **ए ,ऐ** .... අක්ෂර වන අතර **व** .... අක්ෂරයක් වේ.

iii. **ङ, ञ, ण,न, म** යන අක්ෂර .... අක්ෂර ලෙස හැඳින් වේ.

iv. දිවේ මුල කොටස උගුර දෙසට ළං වීමෙන් උපදින ශබ්ද.................... අක්ෂර ලෙස හැඳින් වේ.

v. ඕෂ්ඨජ අක්ෂර යනු .... උපදින අක්ෂර වේ.

vi. එක් ස්ථානයකින් උපදින අකුරු....................නමින් හඳුන්වන අතර ද්විජ අක්ෂර යනු .... උපදින අක්ෂරයි.

vii. වර්ගයන්ගේ පළමුවන දෙවන හා ශ, ෂ, ස යන අකුරු .... වන අතර මහත් වූ ශබ්දයකින් උච්චාරණය වන අකුරු .... නමින් හැඳින් වේ.

viii. ස්වර ස්වභාවයත්, ව්‍යඤ්ජන ස්වභාවයත් ඇති අකුරු .... නමින් හඳුන්වන අතර ඒවා .... යන අකුරු යි.

ix. වර්ගාන්ත අකුරු .... නමින් ද හඳුන්ව යි.

x. වර්ගයන්ගේ පළමු අක්ෂර පහ .... නමින් ද හැඳින් වේ.

ක්‍රියාකාරකම 1.6

01. පහත දක්වා ඇති සංස්කෘත අක්ෂරමාලාව උත්පත්ති ස්ථාන අනුව වර්ග කර ඉදිරියෙන් දක්වා ඇති කොටු තුළ ලියන්න.

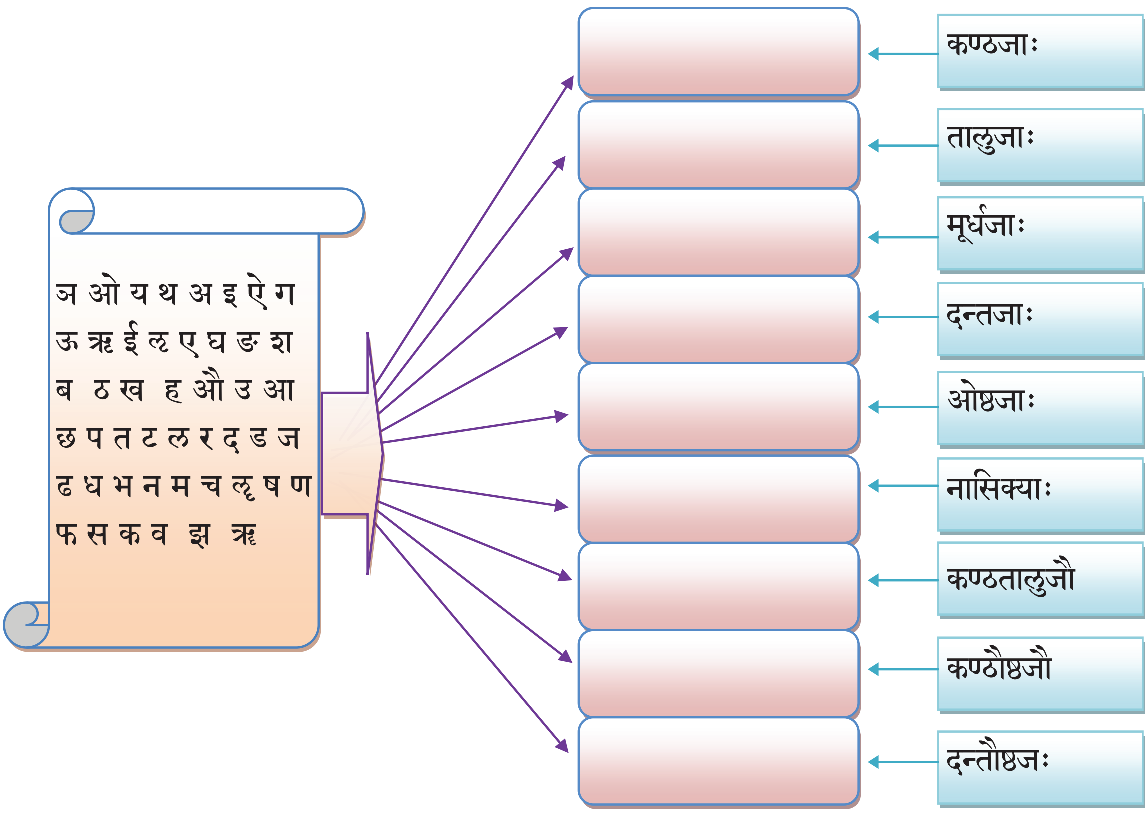

अकालमेघवद्वित्तमकस्मादेति याति च।

ධනය අකල් වැස්සක් මෙනි. අහම්බෙන් මෙන් ලැබෙයි. එසේ ම නැතිවී යයි.

अक्षौभ्यतौ वमयतां महत्वस्य हि लक्षणम्।

නොකැළඹීම හා නොතැවීම උතුම් බවෙහි ලක්ෂණය යි.

अङ्कमारुह्यसुप्तं हि हत्वा किं नाम पौरुषम्।

උකුලේ නිදන්නා නසා කවර වීරත්වයක් ද?

०२ द्वितीयः पाठः।

विद्या धर्मेण शोभते।

कारकपरिचयः। ०१

වාක්‍යයක භාවිත වන නාම හා ක්‍රියාවන් අතර සම්බන්ධය දැක්වීම කාරක නම් වේ. කිසියම් නාමයක් ආඛ්‍යාතය සමග කිසිදු සබඳතාවක් නොමැති නම් එහි කාරක ස්වභාවයක් නොමැත. **ක්‍රියා නිෂ්පත්තියට හේතුවීම, ක්‍රියාසිද්ධියට අතිශයින් උපකාරීවීම** යන අර්ථලාභය කාරක තුළ පවතී. **(ක්‍රියාසිද්ධ්‍යුපකාරකං කාරකම්)**

සංස්කෘත භාෂාවේ විභක්ති හතක් ඇත. සම්බෝධන (ආලපන) උප විභක්තියකි. නාමයන් විවිධ අර්ථවලට බෙදීම ඒවායින් සිදු වේ. එබඳු ප්‍රත්‍ය විසිඑකකි. කාරක හා පවතින සම්බන්ධය පෙන්වීම සඳහා මෙම විභක්ති යොදා ගැනේ. ඉන් ප්‍රථමාවේ ම භේදයක් වන සම්බෝධන (ආලපන) හා ෂෂ්ඨී විභක්ති කාරක ගණයට නොගැනේ. ඒවායින් ක්‍රියාවකට උපකාරයක් නොලැබෙන බැවිනි. සෙසු විභක්ති හයට අදාළ කාරක හයකි.

1. කර්තෘ (ක්‍රියාව සිදුකිරීම් වශයෙන් සම්බන්ධ වේ.)
2. කර්ම (ක්‍රියාර්ථයට යටත්වීම් වශයෙන් සම්බන්ධ වේ.)
3. කරණ (ක්‍රියාවට සහාය වීම වශයෙන් සම්බන්ධ වේ.)
4. සම්ප්‍රදාන (ක්‍රියාවේ ඵලය ලැබීම්වශයෙන් සම්බන්ධ වේ.)
5. අපදාන (ක්‍රියාර්ථයට සීමාවීම් වශයෙන් සම්බන්ධ වේ.)
6. අධිකරණ (සුදුසු පරිදි කර්තෘ හා කර්මයන් දැරීම් වශයෙන් සම්බන්ධ වේ.)

ඇතැම් අවස්ථාවන්හි දී කාරකය වාක්‍යයක් ඇතුළත නාමයක විභක්තිය කුමක් විය යුතුදැයි යන්න පවා තීරණය කරයි.

උදාහරණ :-

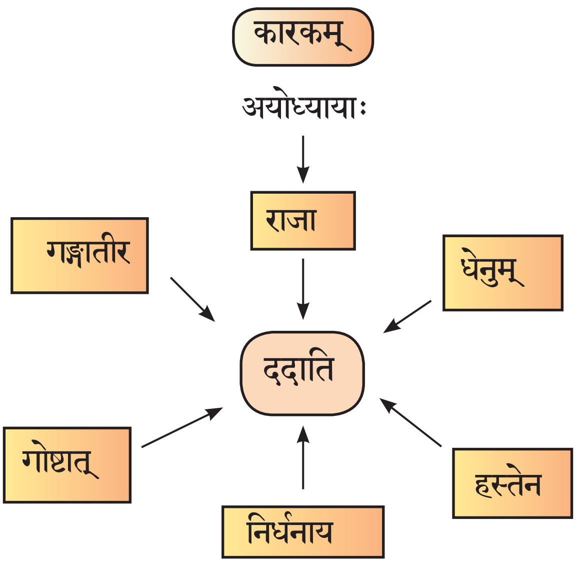

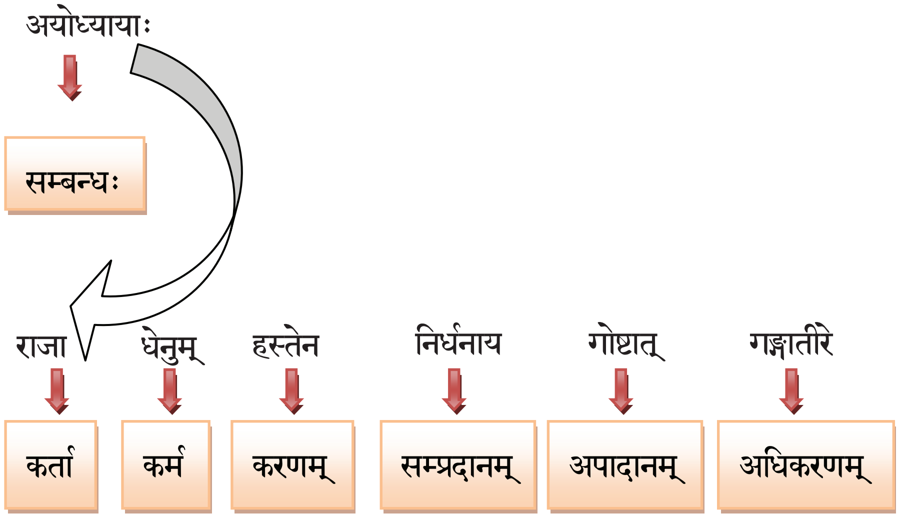

■ පහත නිදර්ශන සාවධාන ව අධ්‍යයනය කරන්න.

- ශිෂ්‍යයා සැප කැමති වෙයි. छात्रः सुखम् इच्छति। උක්තය ලෙස
- ගුරුවරයා පොතක් කියවයි. आचार्यः पुस्तकं पठति। කර්මය ලෙස
- ශිෂ්‍යයා විසින් පොත හදාරනු ලැබේ. छात्रेण पुस्तकः पठ्यते। කර්තෘ ලෙස
- ගුරුවරයා ශිෂ්‍යයා නිසා සතුටු වෙයි. शिक्षकः छात्रेण तुष्यति। කරණ ලෙස
- ගුරුවරයා ශිෂ්‍යයාට තෑග්ගක් දෙයි. अध्यापकः छात्राय वितरणं ददाति। සම්ප්‍රදාන ලෙස
- නොදන්නාකම ශිෂ්‍යයාගෙන් බැහැරවෙයි. मूढत्वं छात्रात् बहिर्गच्छति। අපාදාන ලෙස
- ගුරුවරයා ශිෂ්‍යයා කෙරෙහි සෙනෙහස දක්වයි. गुरुः छात्रे स्निह्यति। ආධාර ලෙස

01. ප්‍රථමා විභක්තිය (කර්තෘකාරකය)

■ ලිංගාර්ථයෙහි ප්‍රථමා ව යෙදේ.
■ උක්තාර්ථයෙහි ප්‍රථමා ව යෙදේ.
■ සම්බෝධනයෙහි ප්‍රථමා ව යෙදේ.

- කර්ම හා කර්තෘ ආදි වෙනත් අවස්ථාවකට පත් නොවූ ශබ්ද ප්‍රකෘතීන් මෙහි ලිංගාර්ථ නම් වේ. ඒවා ප්‍රකාශ කළ යුතු කල්හි ප්‍රථමාවෙන් යොදනු ලැබේ.

नर - नरः
वनिता / ज्ञानम् / तटः / तटी / तटम् / कुलम् / एकः / द्वौ / बहवः

- අවසාන ක්‍රියාවෙන් උක්ත වන නාමය ප්‍රථමා විභක්තිය ගනී. කර්තෘකාරක වාක්‍යයක කර්තෘ ද, කර්මකාරක වාක්‍යයක කර්මය ද ප්‍රථමා විභක්තියෙන් සිටී.

वरं बुद्धिर्न सा विद्या विद्यया बुद्धिरुत्तमा ।
बुद्धिहीना विनश्यन्ति यथा ते सिंहकारकाः ॥

- ආමන්ත්‍රණයෙහි ද ප්‍රථමා ව යෙදේ.

गच्छ गच्छसि चेत् कान्त पन्थानः सन्तु ते शिवाः ।
हे देव मां रक्ष ।

- नरो विदेशं गच्छति ।
- भूपालः सिंहासने तिष्ठति ।
- हे शिष्य पुस्तकं पठ ।
- लता परोपकाराय पुष्पयति ।
- धेनुः क्षीरं वितरति ।
- हे कन्ये कूपं गच्छ ।

ක්‍රියාකාරකම 2.1

01. ඉහත සඳහන් වාක්‍යයන්හි ඇති උක්ත පද වෙන වෙන ම ලියා දක්වන්න.
02. ඉහත සඳහන් වාක්‍යවල ආලපන විභක්ති පද වෙන වෙන ම ලියා දක්වන්න.
03. ඉහත සඳහන් වාක්‍යවල පුරුෂලිඞ්ග, ස්ත්‍රීලිඞ්ග, නපුංසකලිඞ්ග වචන (ප්‍රථමා විභක්ති පද) වෙන වෙන ම වගුගත කරන්න.

පුරුෂලිඞ්ග	ස්ත්‍රීලිඞ්ග	නපුංසකලිඞ්ග

- පරිමාණවාචී පද ද යෙදෙන්නේ ප්‍රථමාවෙනි.

किञ्चिद् द्रोणः आढकम्
किञ्चित् कालोपभुक्तम् ।

- අව්‍යයන් හා යෙදීමේ දී ද ප්‍රථමා ව වේ.

महासेनो नाम राजा बभूव ।

• මාතෘකා, නාම පුවරු, ග්‍රන්ථනාම, කෝෂ ග්‍රන්ථ පද ආදිය ද ප්‍රථමාවෙන් ලියනු ලැබේ.

श्री लङ्काद्वीपः।
महाकविकालिदासः
भदन्ताश्वघोषप्रणीतबुद्धचरितमहाकाव्यम्।
पुस्तकालयम्।
सर्वज्ञः सुगतो बुद्धो धर्मराजस्तथागतः

02. ද්විතීයා විභක්තිය (කර්මකාරකය)

කර්තෘ ස්වකීය ක්‍රියාව මගින් ඍජුව ම යම් අර්ථයක් වෙත සමීප වේ ද එය කර්මය යි.

बुद्धं नमति बालकः। चन्द्रं पश्यति बालिका।

1. උත්පාද්‍ය, 2. ආප්‍ය ය, 3. විකාර්ය, 4. සංස්කාර්ය **යනුවෙන් කර්මය සිවු ආකාර වේ.**

• කලින් නොපැවති යමක් අලුතෙන් ඇති කරයි ද එය උත්පාද්‍ය කර්ම නම් වේ.

करोति कर्षकः हलम्।

• පෙර පැවති දෙයකට අනුකූල වීම ආප්‍ය ය නම් වේ.

प्रविशति वनं सिद्धार्थः।

• යමක් පවත්නා තත්ත්වයෙන් වෙනස් තත්ත්වයකට පෙරළීම විකාර්ය නම් වේ.

तिलान् पिनष्टि माता।

• පැවති ගුණයක් ක්‍රියාවකින් වෙනස් කිරීම සංස්කාර්ය නම් වේ.

वस्त्रं क्षालयति पुरुषः।

- व्याघ्रो मृगं हन्ति।
- नारी आहारं पचति।
- नन्दो बुद्धम् अनुगच्छति।
- शिशुः दुग्धं पिबति।
- सीलानन्दः श्वेतवस्त्रं रञ्जयति।

ක්‍රියාකාරකම 2.2

01. ඉහත වාක්‍යවල ඇති කර්මපද වෙන වෙන ම ලියන්න.
02. පහත සඳහන් වගුවේ හිස්තැන් පුරවන්න.

විභක්තිය	ඒකවචන	ද්විවචන	බහුවචන
ද්විතීයා	मृगं	मृगौ	मृगान्
....	....	आहारे	आहाराणि
....	बुद्धं	बुद्धौ	....
....	दुग्धं	....	दुग्धानि
....	श्वेतवस्त्रं	....	....

• අකථිත කර්මය ද්විතීයාවෙන් සිටී. ද්විකර්මක ධාතු යෝගයෙහි ප්‍රධාන හා අප්‍රධාන වශයෙන් කර්ම පද දෙකක් පවතී. ඉන් අප්‍රධාන කර්මය අකථිත කර්මය යි. ද්විකර්මක ධාතු දහසයක් ද ඇත.

दरिद्रः प्रभुं धनं याचते। (प्रभुं - අප්‍රධාන කර්මය)
गां दोग्धि पयः। (गां - අප්‍රධාන කර්මය)

ක්‍රියාකාරකම 2.3

- गोपालो गां क्षीरं दोग्धि।
- याचको धनिकम् आहारं याचति।
- गुरुः शिष्यं प्रत्युत्तरं पृच्छति।
- सर्वज्ञः श्रावकान् धर्मं शासति।
- चोरो धनिकं भाण्डानि गृह्णाति।
- मालाकारो वृक्षं पुष्पं चिनोति।
- पिता पुत्रं गृहं नयति।

01. ඉහත වාක්‍යයන්හි ඇතුළත් ප්‍රධාන හා අප්‍රධාන කර්මපද වෙන වෙන ම ලියා දක්වන්න.
02. ද්විතීයා විභක්තියෙන් පද දෙකක් යෙදී ඇත්තේ කවර හේතුන් නිසා ද?
03. ද්විකර්මක ධාතු දහසය ලියන්න.
04. පහත වාක්‍යවල හිස්තැන්වලට සුදුසු වචන වරහන් තුළින් තෝරා හිස්තැන් පුරවන්න.

(वहति / अहं/ अमात्यः/ धनलाभं/ वृक्षम् / स्वक्षेत्रं/ गजः/ धान्यानि / अजयत् / द्विसहस्रं / सहस्रं)

०१. मार्गारक्षकः सारथिम् .... मूल्यं दण्डयति ।
०२. .... सेवकं वृक्षम् अवरुनद्धि ।
०३. श्रामणेरः............................ आम्रफलं अवचिनोति ।
०४. .... मित्रं सदुपदेशं ब्रवीमि ।
०५. रामः रावणं सीतां............................
०६. शत्रुः............................ जनहृदान् मथ्नाति ।
०७. वणिक्पुत्रः स्वगृहं............................ मूल्यानि नयति ।
०८. कृषीवलः............................ बीजानि हरति ।
०९. .... स्वशाबकान् वनं कर्षति ।
१०. अश्वः स्वस्कन्धं कुमारं............................
११. सूदाः............................यागुं पचति ।

යම් කාලයක හෝ ප්‍රදේශයක කඩවීමකින් තොර ව, ක්‍රියාවත් සමග නිතර සබඳතාව පවතින (අත්‍යන්ත සංයෝගී) කාලවාචී සහ මාර්ගවාචී ශබ්ද ද ද්විතීයා විභක්තියෙන් යෙදේ.

मासं नृत्यं अधीते । (කාලවාචී)
क्रोशं कुटिला नदी । (මාර්ගවාචී)

ක්‍රියාකාරකම 2.4

०१. तथागतः षट्वर्षं पूर्वारामे अवसत् ।

०२. भोजः पञ्चाशत् पञ्चवर्षं राज्यमकरोत् ।

०३. मासं व्याकरणं अधीते ।

०४. बोधिसत्वः षट्वर्षं दुष्करक्रियायां अयुञ्जत् ।

०५. विष्णुशर्मः षण्मासं पञ्चतन्त्रम् अकथयत् ।

01. ඉහත වාක්‍යන්හි ඇති ද්විතීයා විභක්තිපද ලියා දක්වන්න.
02. එම වචනවල අර්ථ ලියා දක්වන්න.

- වරහන් තුළින් සුදුසු පද තෝරාගෙන පහත වාක්‍ය සම්පූර්ණ කරන්න.

(अवसत् / स्वसेवां / भोजराजः/ वर्षे एव / द्वितीयवर्षे)

०१. आचार्यः पञ्चविंशतिवर्षं.................. अकुर्वत् ।
०२. लङ्कायां.................. त्रस्त्रोपद्रवोऽभवत् ।

०३. यतीन्द्रस्थविरः त्रैमासं विहारेएव .... ।
०४. सोमसारः द्विवर्षं.................. अपठत् ।
०५. .... पञ्चाशत् पञ्चवर्षं गौडदेशाधिपतिः अभवत् ।

- ඇතැම් උපසර්ග සමග ද ද්විතීයා විභක්තිය යෙදේ.

०१. विहारं अभि वृक्षछायां वर्तते ।
०२. आलवकः बुद्धं परि भक्तः अभवत् ।
०३. कसीभारद्वाजः बुद्धं प्रति आह ।
०४. कृष्णः राधां अनु जीवितम् ।
०५. चित्तं चित्तं प्रति क्षमा भवतु ।

01. ඉහත වාක්‍යවල ඇති ද්විතීයා විභක්ති පද ලියා දක්වන්න.
02. එම වාක්‍යවල ඇති උපසර්ග ලියා දක්වන්න.
03. උපසර්ගය එක්වීමට පෙර හා පසු ද්විතීයා විභක්ති පදයේ අර්ථ වෙනස්වන ආකාරය පැහැදිලි කරන්න.

अभितः / परितः / उभयतः /सर्वतः / निकषा / समया / धिक् / प्रति / अनु / अन्तरेण / यावत् / हा යන නිපාත යෝගයෙහි ද්විතීයා විභක්තිය වේ.

राजानं अभितः मन्त्रिणः
ग्रामं निकषा वनम् ।
धिक् धनहीनं जीवितम् ।
दीनं प्रति दया कार्या ।

ක්‍රියාකාරකම 2.5

०१. अभितो विहारं उपासकः तिष्ठति ।
०२. परितः संघावासं सोमसारः तिष्ठति ।
०३. सर्वतः श्रीलङ्काद्वीपं महोदधिः भवति ।
०४. उभयतो पथम् अटविं विद्यते ।
०५. समया धेनुं वत्सः तिष्ठति ।

01. ඉහත වාක්‍යවල ඇති ද්විතීයා විභක්ති පද ලියා දක්වන්න.
02. එම වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.
03. මෙම නිපාත භාවිත කරමින් අර්ථවත් වාක්‍ය නිර්මාණය කරන්න.
04. වරහන් තුළින් සුදුසු පද තෝරා පහත වාක්‍යයන්හි හිස්තැන් පුරවන්න.

(अधार्मिकम् / गुरुम् / धर्मम् / अङ्गनम् / मूर्खम्)

०१. निकषा .... उपासकः सम्मुखः।
०२. हा .... ।
०३. सः धिक् .... इति अवदत्।
०४. .... अन्तरेण कुतः शान्तिः।
०५. .... विना नास्ति पिता च माता।

- ප්‍රයෝජ්‍ය ක්‍රියා සමග ද ද්විතීයා විභක්තිය යෙදේ.

बोधयति दर्शनं छात्रः

ක්‍රියාකාරකම 2.6

०१. जनाधिपतिः अमात्यं देशान्तरं प्रेशयति।
०२. वैद्यः शिष्यं शयने आसयति।
०३. माता पुत्रं क्षीरान्नं भोजयति।
०४. गुत्तिलः मूषिलं वीणावादनं अवेदयत्।
०५. अङ्गुलिमालः नरान् परलोकं अप्रेषयत्।

01. ඉහත වාක්‍යවල ඇති ද්විතීයා විභක්ති පද ලියන්න.
02. මේ වාක්‍යයන්හි ඇති ප්‍රයෝජ්‍ය ක්‍රියා පද ලියා දක්වන්න.
03. ප්‍රයෝජ්‍යාර්ථවත් වාක්‍ය 05ක් තනන්න.

- පහත සඳහන් ක්‍රියාපදවලට සුදුසු ප්‍රයෝජ්‍ය ක්‍රියා වරහන් තුළින් තෝරා ලියන්න.

०१.	करोति	....
०२.	वाचति	....
०३.	पठति	....
०४.	लिखति	....
०५.	वन्दति	....

(कारयति / वन्दयति / लिख्यति / वाचयति / पाठयति)

- ක්‍රියා විශේෂණය ද්විතීයා විභක්තිය ඇසුරු කරයි. ක්‍රියා විශේෂණ නපුංසක ලිංග ද

ඒකවචන ද වේ.

मधुरं गायति बालिका ।
शीघ्रं धावति युवकः ।
मुनिः सुखं जीवति ।

මෙම වාක්‍යයන්හි හිස්තැන් පුරවන්න.

1. කර්මාර්ථයෙහි .... විභක්තිය වේ.
2. ද්විකර්මක ධාතූන් සමග .... විභක්තිය යෙදේ.
3. අත්‍යන්ත සංයෝගයෙහි .... විභක්තිය යෙදේ.
4. උපසර්ග යෝගයෙහි...................... විභක්තිය යෙදේ.
5. නිපාත යෝගයෙහි .... විභක්තිය යෙදේ.
6. ප්‍රයෝජ්‍යක්‍රියා යෝගයෙහි .... විභක්තිය යෙදේ.

मित्रंव्यसनसम्प्राप्तं -स्वस्थानंपरपीडितं ।
धन्यास्ते ये न पश्यन्ति - देशभङ्गंकुलक्षयं ॥

යමෙක් විපතට පත් මිතුරා ද, සතුරන් විසින් වනසන ලද සිය ගෘහය ද, සිය දේශ විනාශය ද, සිය කුලයේ විනාශය ද නොදකී නම් ඔහු භාග්‍යවන්තයෙකි.

03. තෘතීයා විභක්තිය (කරණ කාරකය)

ක්‍රියා සම්පාදනයෙහි දී කර්තෘහට අතිශයින් අනුග්‍රහ දක්වනුයේ කරණය යි. එය තෘතියා විභක්තිය ඇසුරු කරයි.

छात्रः रथेन गच्छति पाठालयम् ।
लेखन्या लिखति सा अक्षरम् ।

අභ්‍යන්තර කරණය හා බාහ්‍ය කරණය යැයි ප්‍රභේද ද්වයකි. ස්වකීය ශරීරාවයවයක් කරණය වේ නම් එය අභ්‍යන්තර කරණය යි.

पादेन गच्छति ।
चक्षुषा पश्यति ।

බාහිර කිසිවක් කරණය වේ නම් එය බාහ්‍ය කරණය යි.

असिना प्रहरति ।
चमसा खादति ।

මේ අනුව කරණකාරකයෙහි තෘතීයා විභක්තිය වේ.

ක්‍රියාකාරකම 2.7

०१. अहं हस्तेन पत्रमुलिखामि ।
०२. पथिकाः पादैः देशान्तरं गच्छन्ति ।
०३. ग्लानः औषधैः जीवति ।
०४. उडुपेन सागरम् तितीर्षुः अस्मि ।
०५. शुकः धान्यैः शाबकान् पोषयन्ति ।

01. ඉහත වාක්‍යවල ඇති තෘතීයා විභක්ති පද ලියන්න.
02. එම වචනවල අර්ථ ලියා දක්වන්න.
03. පහත දැක්වෙන තෘතීයා විභක්ති ඒකවචන පදවල ද්විවචන බහුවචන රූප ලියන්න.

ඒකවචන	ද්විවචන	බහුවචන
चक्षुषा	....	....
कर्णेन	....	....
मुखेन	....	....
दन्तेन	....	....
अङ्गुल्या	....	....

ක්‍රියාකාරකම 2.8

०१. मया अधुना सत्यं ज्ञातम् ।
०२. त्वया किम् अभिहितम् ।
०३. तेन ते पृष्टाः ।
०४. अनेन दुरात्मना मे दारको भक्षितः ।
०५. नापितेन सर्वः क्षपनकवृत्तान्तं तेषां निवेदितः ।

01. ඉහත වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.
02. එම වාක්‍යයන්හි ඇති තෘතීයා විභක්ති පද තෝරා ඒවායෙහි අර්ථ ද ලියන්න.
03. පහත සඳහන් ප්‍රථමා විභක්ති පද තෘතීයා විභක්තියටත් තෘතීයා විභක්ති පද ප්‍රථමා විභක්තියටත් හරවා ලියන්න.

ප්‍රථමා	තෘතීයා		තෘතීයා	ප්‍රථමා
दासः			सेवकेन	
कपिः			भूपतिना	
नरः			मार्जारेन	
लता			कृषीवलेन	
फलं			अरिना	
बुद्धः			मूषिकेन	
मुनिः			पुष्पेन	
धेनुः			श्रावकेन	
गङ्गा			पिता	
माता			जिह्वया	

- सह, समं, सार्धं, सदृशः, साकं, किं, प्रयोजनं, अर्थः, යන ශබ්ද යෝගයෙහි තෘතීයා විභක්තිය වේ.

शिशुः बिडालेन सह क्रीडति।
केनाऽपि सर्धं कलहं न कुर्यात्।

०१. अहं गुरुणा सार्धं ग्रामं गच्छामि।
०२. वराहः शाबकैः सह वनगुम्बं प्रविशति।
०३. प्रज्ञया सदृशा गमः।
०४. नास्ति तृष्णासमं तोयं।
०५. किं तेन धनेन।

ක්‍රියාකාරකම 2.9

01. ඉහත වාක්‍යවල ඇති තෘතීයා විභක්තිය හා සම්බන්ද කොටස් උපුටා පද දක්වන්න.
02. ඉහත වාක්‍යවල අර්ථ ලියන්න.
03. සහාදී නිපාත යෝගයේ තෘතීයා විභක්තිය යෙදෙන වෙනත් නිදසුන් 5ක් ලියා දක්වන්න.
04. පහත සඳහන් වාක්‍යවලට යෝග්‍ය තෘතීයා පද හා සහාදී නිපාත පද වරහන් තුළින් තෝරා අඩුතැන් පුරවන්න.

०१. राजा .... विदेशं गच्छति।
०२. बुद्धः .... वाराणशिं गच्छति।
०३. मे .... देवः नास्ति।
०४. लोके .... कश्चित् नास्ति।
०५. भवन्तः .... क्रीडन्तु।

(गुरुना सार्धं / अस्माभिः साकं /अमात्यैः सह / बुद्धेन सदृशः/ श्रावकैः सार्धं)

- ශාරීරික විකෘතිතා දැක්වීමෙහි ද තෘතීයා විභක්තිය භාවිත වේ.

०१. सः चक्षुर्भ्याम् अन्धः।
०२. सः पादेन खञ्जः।
०३. सः हस्तेन कुणिः।
०४. सः कर्णाभ्यां बधिरः।
०५. सः वचसा मूघः।

ක්‍රියාකාරකම 2.10

01. ඉහත වාක්‍යවල ඇති තෘතීයා විභක්ති පද ලියන්න.
02. **अन्धः/ खञ्जः/ कुणिः/ बधिरः/ मूघः** යන වචනවල තේරුම ලියන්න.
03. ඉහත වාක්‍යවල අර්ථ ලියා දක්වන්න.
04. වරහන් තුළ ඇති වචන සුදුසු සේ යොදා පහත වාක්‍ය සම්පූර්ණ කරන්න.

०१. ते शिष्याः चक्षुर्भिः................।
०२. ते नराः सर्वदा कर्णैः................।
०३. ते वृषभाः उत्पत्त्यै ....।
०४. ते गायकाः सदैव पादैः................।
०५. ते मूधाः नित्यं वचसा ....।

(अन्धः/ मूघाः/ खञ्जः/ बधिराः/ कुणिः)

හේත්වර්ථයෙහි ද තෘතීයා ව භාවිත වේ.

०१. सत्येन कीर्तिं प्राप्णोति।
०२. यत्तेन जयं लभते।
०३. दानेन सुखं लभते।
०४. दीपेन आलोकं भवति।
०५. द्रोहेन नरकं याति।

ක්‍රියාකාරකම 2.11

01. ඉහත වාක්‍යවල ඇති තෘතීයා විභක්ති පද ලියා දක්වන්න.
02. එම වාක්‍යවල අර්ථ ද ලියා දක්වන්න.

03. වරහන් තුළින් සුදුසු වචන තෝරා පහත වගුව සම්පූර්ණ කරන්න.
(धर्माभ्याम् / बीजात् / उडुपैः/ अगधेन / सत्याभ्याम्)

सत्येन	....	सत्यैः
....	अगदाभ्याम्	अगधैः
उडुपेन	उडुपाभ्याम्	....
धर्मेन	....	धर्मै
....	बीजाभ्याम्	बीजै

- ප්‍රකෘති, නාම, ගෝත්‍ර ආදි ශබ්දයන්ගේ යෝගයෙහි තෘතීයා ව වේ.

प्रकृत्या चारुः ।
नाम्ना रावणः ।
गोत्रेण गौतमः ।

- කිසියම් ලකුණක ආධාරයෙන් යමකු හඳුනා ගැනේ නම් එම ලකුණ කියැවෙන පදය තෘතීයාවෙන් තැබේ.

काषायवस्त्रेण जानामि तं बुद्धपुत्रः ।

- මිල ප්‍රකාශ කිරීමේදී අදාළ මිල ප්‍රකාශිත පදය තෘතීයාවෙන් යෙදේ.

दशरूप्यकेन क्रीतं पुस्तकमिदम् ।
सहस्रेण क्रीतं चीवरमिदम् ।

- ගමනාර්ථවත් ධාතුන්ගේ යෝගයෙහි වාහන, සාධන, දිශා යන අර්ථයන්හි තෘතීයා වේ.

सर्वं त्यक्त्वा अनेन मार्गेण गन्तव्यम् ।

- ලෙස යන අර්ථය මතු කෙරෙන පදය තෘතීයාව ඇසුරු කරයි.

शिष्यं पुत्रेण पश्यति ।
चिन्तयति मात्रा परदारम् ।

හිස්තැන් පුරවමු.

01. කර්තෘ කාරකයෙහි .... විභක්තිය වේ.
02. කරණාර්ථයෙහි .... විභක්තිය වේ.
03. සහාදී යෝගයෙහි .... විභක්තිය වේ.
04. අඞ්ගවිකාරාර්ථයෙහි.................. විභක්තිය වේ.
05. හේතු අර්ථයෙහි.................. විභක්තිය වේ.
06. ඉත්ථම්භූතාර්ථයෙහි .... විභක්තිය වේ.

आकारैरिङ्गितैर्गत्या - चेष्टयाभाषणेन च।
नेत्रवक्त्रविकारैश्च - लक्षतेन्तर्गतंमनः॥

හැසිරීමෙන්, ඉඟිවලින්, ගමනින්, සිනහවෙන්, කථාවෙන්, නෙත්වල හා මුහුණේ වෙනස්කම්වලින් ඇතුල් සිත දක්නා ලැබේ.

04. චතුර්ථී විභක්තිය (සම්ප්‍රදාන කාරකය)

යමෙක් යමකුට මැනවින් යම් දෙයක් දෙනු ලැබේ ද, එම දීම පිළිගනු ලබන්නා සම්ප්‍රදාන යයි කියනු ලැබේ. (යස්මෙ දීයතෙ ස සම්ප්‍රදානම්) සම්ප්‍රදාන අර්ථයෙහි චතුර්ථී විභක්තිය යෙදේ.

पुत्राय क्षीरं ददाति।
पुरुषः मोक्षाय यतते।
दरिद्राय धनं ददाति।

සම්ප්‍රදාන තෙවැදෑරුම් වේ. ඒ ප්‍රේරක, අනුමන්තෘ හා අනිරාකර්තෘ වශයෙනි.

01. ප්‍රේරක - යමක් මට දෙවයි ඉල්ලා එය ලබන්නා යි.
यच्छति माता तापसाय भिक्षाम्।
02. අනුමන්තෘ - දීම අනුමත කරන්නා යි.
छात्रः उपाध्याय रथं वितरति।
03. අනිරාකර්තෘ - පිළිගැනීම හෝ ප්‍රතික්ෂේප කිරීම නොකරන්නා යි.

गोपी कृष्णाय श्लाघते।

ක්‍රියාකාරකම 2.12

०१. याचकाय आहारं ददाति।
०२. नृपः सेवकेभ्यः त्यागानि ददाति।
०३. वृक्षाय जलं ददाति।
०४. उपासकः भिक्षवे आहारं ददाति।
०५. कृषीवलः धेनवे औषधं ददाति।

01. ඉහත වාක්‍යවල ඇති චතුර්ථී විභක්ති පද ලියා දක්වන්න.
02. එම වාක්‍යවල අර්ථ ලියා දක්වන්න.
03. පහත වගුවේ ඇති ඒකවචන පද වලට නියමිත ද්විවචන හා බහුවචන ලියන්න.

१.	मुनेः	....	....
२.	देवाय	....	....
३.	राज्ञे	....	....
४.	वध्वै	....	....
५.	नद्यै	....	....

नमः , **स्वस्ति** , **ස්වධා**, **අලම්**, **ස්වාහා** වෂට් යන නිපාතයන් හා **හිත** ශබ්දය සමග යෙදෙන්නේ ද චතුර්ථී විභක්තිය යි.

मातृ-पितृभ्यां नमः ।
प्रजाभ्यः स्वस्ति ।
राज्ञाय स्वधा ।
सर्वज्ञाय स्वाहा ।

ක්‍රියාකාරකම 2.13

०१. नमः समन्तभद्राय ।
०२. स्वस्ति ते होतु सर्वदा ।
०३. अलं सीता रामाय ।
०४. इन्द्राय स्वाहा ।
०५. देवाय स्वधा ।

01. ඉහත සදහන් වාක්‍යවල ඇති චතුර්ථී විභක්ති පද වෙන්කර දක්වන්න.
02. ඉහත වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.
03. **නමඃ, ස්වස්ති, ස්වධා, අලම්, හිතම්, ස්වාහා** ආදී පද කෙබඳු අර්ථ ප්‍රකාශ කරන්නේදැයි වෙන වෙන ම ලියන්න.
04. පහත ඇති වාක්‍යවලට සුදුසු වචන වරහන් තුළින් තෝරා හිස්තැන් පුරවන්න.

०१. ते पन्थानः .... सन्तु ।
०२. क्षपणकाय........................... ।
०३. जिनः........................... ।
०४. कृष्णे देवी .... तुभ्यः ।
०५. सदा........................... भवन्तु ।

(नमो/ शिवाः/ नमोस्तु / नमो / स्वस्ति)

- රුචි කිරීම්, කැමති වීම් අර්ථය ඇති ධාතුන්ගෙන් සෑදුන ක්‍රියා ඇති වාක්‍යයක එම සන්තෝෂය ලබන්නා චතුර්ථී විභක්තියෙන් යෙදේ.

बालकेभ्यः रोचते मोदकम्।
तस्मै रोचते मोक्षम्।

- ක්‍රෝධ, ද්‍රෝහ, ඊර්ෂ්‍යාදියට ලක්වන්නා ද චතුර්ථී විභක්තියෙන් යෙදේ.

मित्राय क्रुध्यति, द्रुह्यति, ईर्ष्यति, ।
कवये असूयति।

ක්‍රියාකාරකම 2.14

०१. गिलानाय औषधं रोचते ।
०२. पुण्यवन्तेभ्यः उपदेशं हितम्।
०३. दुर्वाशाऋषिः शाकुन्तलायै शपते।
०४. देवदत्तः बुद्धाय ईर्ष्यति।
०५. मूर्वः पुण्यवन्तेभ्यः क्रुध्यति।

01. ඉහත වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.
02. ඉහත සඳහන් වාක්‍යවල ඇති චතුර්ථී විභක්ති පද ලියන්න.
03. පහත දී ඇති වාක්‍යවල හිස්තැනට සුදුසු රෝචනාර්ථ, ද්‍රෝහාර්ථ, වරහන තුළ ඇති වචනවලින් තෝරා හිස්තැන් පුරවන්න.

ක්‍රියාකාරකම 2.15

०१. श्रमणाय सत्यं.................. ।
०२. धनिकाय कृपणः.................. ।
०३. यौवनाय वृद्धः.................. ।
०४. परमेश्वरः मकरध्वजाय .... ।
०५. सत्यवादिः वञ्चकाय .... ।
(द्रुह्यति / रोचते / ईर्ष्यति/ क्रुध्यति / शपते)

ක්‍රියාව යම් ප්‍රයෝජනයක් උදෙසා පවතී ද එම ප්‍රයෝජන දැක්වෙන පදය (තාදර්ථ්‍යයෙහි) චතුර්ථී විභක්තිය ඇසුරු කරයි.

निर्वाणाय धर्मं धत्ते।
संयमाय ज्ञानं धत्ते।

ක්‍රියාකාරකම 2.16

०१. मम प्रयत्नं राज्याभ्युदयै ।
०२. बुद्धः मोक्षाय धर्मं अदेशयत् ।
०३. संयमाय श्रुतं धत्ते ।
०४. प्रजायै गृहमेधिनाम् ।
०५. सत्याय मितभाषिणाम् ।

01. ඉහත වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.
02. ඉහත සඳහන් වාක්‍යවල ඇති චතුර්ථී විභක්ති පද තෝරන්න.
03. පහත වාක්‍යවල හිස්තැන්වලට සුදුසු වචන වරහන් තුළින් තෝරා ලියන්න.

०१. .... श्रुतं धत्ते ।
०२. .... फलन्ति वृक्षाः ।
०३. .... सम्भृततानाम् ।
०४. .... सद्धर्मं भवति ।
०५. .... पापं वर्तते ।

(विनाशाय / मोक्षाय/ त्यागाय / परोपकाराय / संयमाय)

ණය හිමි පුද්ගලයා ද පැවසෙනුයේ චතුර්ථී විභක්තියෙනි.

कृष्णाय सहस्रं धारयति राधा ।

ක්‍රියාවේ අර්ථය යමකුගේ ඵලය පිණිස පවතී ද එකී ඵලය ලබන්නා චතුර්ථී විභක්තියෙන් කියැවේ.

माता जीवति पुत्राय ।
गुरुः छात्राय श्राम्यति ।

ක්‍රියාකාරකම 2.16

01. පහත පද්‍යයන්ගෙන් අර්ථවත් වාක්‍ය නිර්මාණය කරන්න. ඒවායෙහි තේරුම් ද ලියන්න.

दरिद्रेभ्यो धनं देहि ज्ञानायाऽव्ययनं कुरु ।
नमः श्रीरघुनाथाय स्वस्ति तुभ्यं महीपते ॥
स्वाहाऽग्नये स्वधा पित्रे रोगिणे हितमौषधम् ।
शिशवे रोचते क्रीडा नृपः क्रुध्यति दस्यवे ॥

02. හිස්තැන් පුරවන්න.

01. සම්ප්‍රදාන අර්ථයෙහි .... විභක්තිය ගනී.
02. ආශිර්වාද, ගෞරවාදිය ලබන්නා .... විභක්තිය ගනී.
03. ක්‍රෝධයට, ද්‍රෝහාදියට ලක්වන්නා .... විභක්තිය ගනී.
04. තාදර්ථ්‍යයෙහි .... චතුර්ථී විභක්තිය වේ.

त्यागायसम्भृतार्थानाम् - सत्यायमितभाषिणाम्।
यशशेविजिगीशूनां - प्रजायैगृहमेधिनाम्॥

දීම පිණිස රැස් කරන ලද ධනය ඇති, සත්‍යය සඳහා ටිකක්
කථා කරන සුලු වූ, කීර්තිය සඳහා සතුරන් දිනනු කැමති, පරම්පරාව
සඳහා දාර පරිග්‍රහණය කරන සුලු වූ

दुर्जनः परिहर्तव्यो विद्ययाऽलङ्कृतोऽपि सन्।
දුදනා ශාස්ත්‍රඥානයෙන් බැබළුණේ නමුත් දුරුකළ යුතු ය.

दोषग्राही गुणत्यागी पल्लोलीव हि दुर्जनः।
දුර්ජනයා පෙනේරය මෙන් ගුණ හැර වැරදි දේ පමණක් ගනියි.

नाल्पीयान्बहु सुकृतं हिनस्ति दोषः।
කරන ලද බොහෝ පින් අල්ප වූ වැරදි යටපත් කරයි.

०३ तृतीयः पाठः ।

ऋते ज्ञानात् न मुक्तिः ।

कारकपरिचयः । ०२

05. පඤ්චමී විභක්තිය (අපාදාන කාරකය)

යමකින්/යමකු කෙරෙන් යම් දෙයක් හෝ යමෙක් ඉවත් වනු ලැබේ ද එම ඉවත්වීමේ සීමාව අපාදාන නම් වේ. එය යෙදෙන්නේ පඤ්චමී විභක්තියෙනි.

ක්‍රියාකාරකම 3.1

०१. कृषिकः क्षेत्रात् आगच्छति ।
०२. पर्वतात् सञ्चारकः पतति ।
०३. अर्चकः मन्दिरात् निर्गच्छति ।
०४. शरीरात् स्वेदं पतति ।
०५. मुखात् दन्तं पतति ।

01. ඉහත වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.
02. ඉහත සඳහන් වාක්‍යවල ඇති පඤ්චමී විභක්ති පද ලියන්න.
03. පහත දැක්වෙන ප්‍රථමා විභක්ති පදවලට අදාළ පඤ්චමී විභක්ති වචන තෝරා ලියන්න.

ප්‍රථමා	පඤ්චමී
नरः	
शिष्यौ	
वृक्षः	
हस्ताः	
धेनुः	

(शिष्याभ्याम् / नरात् / वृक्षात् / धेनोः / हस्तेभ्यः)

पर , इतर , आरात् , विना , ऋते , प्रत्यक् , प्राग्

ආදී කාල වාචී හා දිශා වාචී ශබ්ද යෝගයෙහි පඤ්චමී විභක්තිය යෙදේ.

तृष्णात् अन्यः । आरात् वनात् ।
ऋते ज्ञानात् न मुक्तिः । नगरात् पूर्वः

ක්‍රියාකාරකම 3.2

०१. आरात् वनात् विहारं अस्ति ।

०२. अन्यो प्रासादात् चैत्यम् ।

०३. इतरो ग्रमात् नगरं ।

०४. पूर्वो नगरात् आरोग्यशाला ।

०५. प्राक् त्वत् अहम् तिष्ठामि ।

01. ඉහත වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

02. මෙම වාක්‍යවල ඇති පඤ්චමී විභක්ති පද ලියා දක්වන්න.

03. ආරාත්, අන්‍යො, ඉතරො, පූර්වො, ප්‍රාක් යන අව්‍ය හා දිශා වාචී ශබ්දවලින් ලබාදෙන අර්ථ මොනවාදැයි ලියන්න.

- ප්‍රභවාර්ථයෙහි පඤ්චමී විභක්තිය ගනී.

प्रभवति नदी जलमूलात् ।
बीजात् अङ्कुरः जायते ।

ක්‍රියාකාරකම 3.3

०१. लोभात् क्रोधः प्रभवति ।

०२. मोहात् पापं जनयति । ।

०३. उद्योगात् जयं लभते ।

०४. विनयात् पात्रतां याति ।

०५. धनात् धर्मं च सुखं च लभते ।

01. ඉහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

02. මෙහි සඳහන් පඤ්චමී විභක්ති පද ලියන්න.

03. පහත සඳහන් වචන යොදා වාක්‍ය නිර්මාණය කරන්න.

०१. पापात् ....

०२. पुण्यात् ....

०३. ज्ञानात् ....

०४. कृपणात् ....

०५. स्नेहात् ....

• මර්‍යාදා (සීමා), අභිවිධි (ව්‍යාප්ති) අර්ථයන්හි යෙදෙන ආ ශබ්දය සමග පඤ්චමී විභක්තිය භාවිත වේ.

आ निर्वाणात् बुद्धं भज ।

आ वनात् सा रुरोद ।

ක්‍රියාකාරකම 3.4

०१. आजन्मनः कुतः सुखम् ।

०२. आसमुद्रात् उर्वी भवति ।

०३. आमरणात् दुःखमेव विन्दति ।

०४. आवनात् देवः अवर्षत् ।

०५. आवृद्धत्वात् यौवनत्वं भजति ।

01. ඉහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

02. මෙහි ඇති පඤ්චමී විභක්ති පද ලියා දක්වන්න.

03. පහත වාක්‍යවලට සුදුසු පඤ්චමී විභක්ති පද තෝරා ලියන්න.

०१. ....वनं वर्तते ।

०२. .... बालकालः भवति ।

०३. .... पूर्वाह्णम् भवति ।

०४. .... प्राकारः अस्ति ।

०५. ....पथं वर्तते ।

(आसमुद्रात् / आपथः / आसायाह्णात् / आयौवनात् / आग्रमात्)

• යමකින්, යමකුගෙන් බියක්, තැතිගැනීමක් ඇති වේ නම් එසේ බියට හේතුවන්නා පඤ්චමී විභක්තියෙන් තැබේ.

चोराद् बिभेति बालकः।

ක්‍රියාකාරකම 3.5

०१. मार्जारात् मूषिकः त्रस्यति।

०२. कालात् जन्तवः बिभेति।

०३. सर्पात् भेकः भायति।

०४. दारकः गजात् अभायत्।

०५. पिङ्गलकः संजीवकस्य शब्दात् अत्रस्यत्।

01. ඉහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

02. එම වාක්‍යවල ඇති පඤ්චමී විභක්ති වචන ලියන්න.

03. පහත වාක්‍යවල ඇති හිස්තැනට සුදුසු වචනය තෝරා හිස්තැන් පුරවන්න.

०१. ....सज्जनाः भायन्ति।

०२. .... धनिकः भायिष्यति।

०३. .... चोरः त्रस्यति।

०४. .... शिष्यः अभायत्।

०५. .... गोमायु श्रुगालः अभायत्।

(आरक्षकात् / असज्जनेभ्यः/ चोरात् / आचार्यात् / दुन्दुभेः)

• හේත්වර්ථයෙහි පඤ්චමී විභක්තිය වේ.

कस्मात् कारणात् कुपितः।

पुण्यात् दृष्टः माता।

පහත වාක්‍යවල හිස්තැන් පුරවන්න.

01. යමකින් යමක් ඉවත්වේ ද එහි පූර්ව සම්බන්ධය පැවති පුද්ගලයා හෝ වස්තුව අදාළ වන වචනය .... විභක්තිය ගනී.
02. ඇතැම් අව්‍යපද සමගත් දිශාවාචී ශබ්ද සමගත් යෙදෙන පද .... විභක්තිය ගනී.
03. යමකින් යමක් උපදී නම් පෙර සම්බන්ධ පැවති පදය .... විභක්තිය ගනී.
04. සීමාර්ථය ප්‍රකාශ කරන ආ ප්‍රත්‍යය සහිත වචන ද .... විභක්තිය ගනී.
05. යමකින් බිය සන්ත්‍රාස ගෙන දේ නම් ඊට මූලික වන වචන .... විභක්තිය ගනී.

विद्या ददाति विनयं
विनयाद्याति पात्रताम्।
पात्रत्वाद्धन माप्णोति
धनाद्धर्मं ततः सुखम्॥

විද්‍යාව හික්මීම දෙයි. හික්මීමෙන් ගෞරවයට පාත්‍රවේ. ගෞරවයට පාත්‍රවීමෙන් ධනය ලබයි. ධනය ලැබීමෙන් ධර්මය ද සැපය ද ලබයි.

06. ෂෂ්ඨී විභක්තිය

විශේෂ්‍ය විශේෂණ වශයෙන් සිටි පද දෙකක සංයෝගයෙන් අයිතිය හෙවත් සම්බන්ධය (ස්වාම්‍යර්ථය) ප්‍රකට කෙරෙන්නේ ෂෂ්ඨී විභක්තියෙනි.

चन्द्रस्य किरणः रमणीयः।
रावणस्य पत्नी मन्दोदरी इति।

ක්‍රියාකාරකම 3.6

०१. राहुलस्य पुस्तकमिदम्।
०२. वीरस्य औदार्यम् उत्तमम्।
०३. सिरिपालस्य गृहं महन्तम्।
०४. भूपतेः सेना गच्छति।
०५. तस्य भार्या सुतं असूत।

01. ඉහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

02. එම වාක්‍යවල ඇති ෂෂ්ඨී විභක්ති පද වෙන වෙන ම ලියන්න.

03. මෙහි ඇති ෂෂ්ඨී විභක්ති පදවල අර්ථයන්හි ඇති පොදු ලක්ෂණය කුමක්ද?

04. පහත දැක්වෙන ප්‍රථමා විභක්ති පදවලට අදාල ෂෂ්ඨී විභක්ති පද තෝරා යා කරන්න.

०१. नरः	धेन्वोः
०२. गुरुः	गङ्गायाः
०३. नौः	कर्तुः
०४. धेनुः	हरेः
०५. वधुः	गुरोः
०६. गङ्गा	पत्युः
०७. कर्ता	नरस्य
०८. पिता	नावः
०९. पतिः	वध्वाः
१० हरिः	पितुः

- ජාති, ගුණ, ක්‍රියා, ද්‍රව්‍ය වාචක සමූහයකින් එකක් වෙන්කර ගැනීමක දී (නිර්ධාරණාර්ථයෙහි) සමූහය අදාළ වන වචනය ෂෂ්ඨී විභක්තිය වේ.

व्याकरग्रन्थानामष्टध्यायी श्रेष्ठा ।
श्रेष्ठः शक्रः देवानाम् ।

ක්‍රියාකාරකම 3.7

०१. तयोः एकस्य हस्तात् मूल्यं अपतत् ।

०२. तेषाम् एकः मूर्खः ।

०३. तेषाम् एकः अन्धः ।

०४. तेषां त्रयः शास्त्रपारंगताः ।

०५. कवीनां कालिदासः प्रमुखः ।

01. ඉහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලට පර්වර්තනය කරන්න.

02. මෙහි ඇති ෂෂ්ඨී විභක්ති පද වෙන වෙන ම ලියන්න.

03. මෙහි ෂෂ්ඨී විභක්ති වචනාර්ථවල දැකිය හැකි විශේෂ ලක්ෂණය කුමක්ද?

04. පහත වාක්‍යවලට සුදුසු වචන තෝරා හිස්තැන් පුරවන්න.

०१. ....भिक्षूणां प्रमुखः शारिपुत्रस्थविरः।

०२. .... रम्यं नाटकं शाकुन्तला।

०३. .... प्रमुखः ज्योतिपालः।

०४. .... प्रधानः स्वर्णमाली चैत्यम्।

०५. .... कसीभारद्वाजः प्रधानः।

(कृषीवलानां / धर्मकथिकानां/ चैत्यानाम्/ नाटकानां/ गायकानां)

අකමැත්ත, අනාදරය ප්‍රකාශ කිරීමේදී ද ඊට බඳුන් වන්නා ෂෂ්ඨී විභක්තියෙන් වේ.

अगच्छत् स वनं रुदतोः मतापित्रोः।

ක්‍රියාකාරකම 3.8

०१. पृथग्जनानां भिक्षूनां रुदतां सम्यग्सम्बुद्धः परिनिर्वाणमगच्छत्।

०२. आचार्यस्य वारितस्य शिष्यः गृहं गतः।

०३. कुमारदासस्य अनिच्छन्तस्य कालिदासः दिवं गतः।

०४. दारकस्य दुःखितस्य माता पञ्चत्वं गतः।

०५. मातापित्रोः निवारितयोः पुत्रः विदेशं गतः।

01. ඉහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

02. ඉහත වාක්‍යවල ඇති ෂෂ්ඨී විභක්ති පද වෙන වෙන ම ලියන්න.

03. පහත වාක්‍යවලට සුදුසු ෂෂ්ඨී විභක්ති පද වරහන් තුළින් තෝරා හිස්තැන් පුරවන්න.

०१. ....अप्रसादस्य श्रामणेरः अधावत्।

०२. .... निवारितस्य दमनकः पिङ्गलक समीपं अगच्छत्।

०३. .... अप्रसन्नास्याः रावणः अपहरत्।

०४. .... अनिच्छन्तस्य अवीचिं गतः।

०५. .... रुदतः सिद्धार्थः अभिनिष्क्रमत्।

(करटकस्य / गुरोः/ देवदत्तस्य / सीतायाः/ यशोधरायाः)

दूर, अन्तिक, निकट, हेतु යන ශබ්ද සමග යෙදෙන නාමය ෂෂ්ඨී විභක්තිය ගනී.

ग्रामस्य दूरम्।

नगरस्य अन्तिकम्।

ක්‍රියාකාරකම 3.9

०१. नगरस्य दूरात् वनं अस्ति।

०२. ग्रामस्य अन्तिके वापिं अस्ति।

०३. विहारस्य निकटम् गृहं अस्ति।

०४. औषधस्य हेतोः जीवति।

०५. आहारस्य हेतोः भिक्षति।

01. ඉහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

02. ඉහත වාක්‍යයන්හි ඇති ෂෂ්ඨී විභක්ති පද වෙන වෙන ම ලියන්න.

03. පහත වාක්‍යවලට සුදුසු වචනවල අංක නිවැරදි ව ගළපා වාක්‍ය සකසන්න.

१.	गृहस्य .... महावृक्षम् अस्ति।	१	समन्तकूटपर्वतस्य
२.	परिवेणस्य .... पाठालयम् अस्ति।	२	गिलानस्य
३.	कोलम्बनगरस्य..................अनुराधपुरनगरम् अस्ति।	३	समीपे
४.	अविद्या .... संस्काराः भवन्ति।	४	निकटम्
५.	कूपस्य .... कृष्णसर्पः तिष्ठति।	५	दूरात्
६.	.... दूरात् कल्याणिपुरं भवति।	६	हेतोः
७.	.... निकटम् वैद्यः तिष्ठति।	७	अन्तिके
८	.... हेतोः नामरूपं भवति।	८	विज्ञानस्य

• තව්‍ය අනීය ප්‍රත්‍යාන්ත ශබ්දයන්ගේ යෝගයෙහි තෘතීයා හා ෂෂ්ඨී විභක්ති වේ.

धनं कस्य देयम्।
इदं मम करणीयम्।

ක්‍රියාකාරකම 3.10

०१. अस्माकं कर्तव्यं कार्याणि।

०२. शिष्यानां पठितव्यं पुस्तकम्।

०३. कृषीवलस्य कर्तव्यं क्षेत्रम्।

०४. सर्वस्य गमणीयं लोकम्।

०५. शिष्यानां वाचणीयं पाठानि।

01. ඉහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.
02. ඉහත වාක්‍යවල ඇති ෂෂ්ඨී විභක්ති පද ලියා දක්වන්න. එම වචන කවර අර්ථවල යෙදී ඇත් දැයි ලියා දක්වන්න.
03. පහත වාක්‍යවලට සුදුසු ෂෂ්ඨී විභක්ති පද යොදා හිස්තැන් පුරවන්න.

०१. ....जित इन्द्रियानि।

०२. .... कृत कृत्यानि।

०३. .... ऊढ भारं।

०४. .... म्लान माला।

०५. .... भग्न भारं।

(वृषभस्य/ वृक्षस्य / संजीवकस्य / बुद्धस्य / अरहन्तस्य)

• අධිපති, ඊශ්වර, ස්වාමී, යන ශබ්දයන් හා යෙදෙන නාම පදය ෂෂ්ඨී විභක්තිය ගනී.

शिष्यानां नायकः सिद्धार्थः।

ක්‍රියාකාරකම 3.11

०१. धर्मस्य स्वामी भगवान् बुद्धः।

०२. नरानां अधिपतिः नरेन्द्रः।

०३. कवीनां ईश्वरः कवीन्द्रः।

०४. गजानां स्वामी गजनायकः।

०५. व्यापारस्य अधिपतिः व्यापारिकः।

01. ඉහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

02. ඉහත වාක්‍යවල ඇති ෂෂ්ඨී විභක්ති පද ලියා දක්වන්න.

03. එම වචන ෂෂ්ඨී විභක්තියෙන් ලිවීමට විශේෂ හේතුව කුමක්ද?

04. පහත වාක්‍යවලට සුදුසු ෂෂ්ඨී විභක්ති පද තෝරා හිස්තැන් පුරවන්න.

०१. ....अधिपतिः जनाधिपः।

०२. देवानां.................. शक्रः।

०३. .... स्वामी सार्थवाहकः।

०४. गवाम् स्वामी ....

०५. ....ईश्वरः कुवेरः।

रामेस्य व्रजनं बलेर्नियमनं पाण्डोः सुतानां वनं
वृष्णीनां निधनं नलस्य नृपतेर्राज्यात् परिभ्रंशनम्।
सौदासं तदवस्थमर्ज्रनवधं संचिन्त्य लङ्केश्वरं
दृष्ट्वा राज्यकृते विडम्बन गतं तस्मान्न त द्वांजयेत्

රාමගේ රටින් පිටුවහල් කිරීම ද, බලිහුගේ බන්ධනය ද, පාණ්ඩුපුත්‍රයන්ගේ වන වාසය ද, යාදවයන්ගේ මරණය ද, නලරජුගෙන් රාජ්‍යගිලිහීම, ලංකේශ්වර රාවණගේ මරණයට සිරගෙයි ලැගීම ද, (බලන කල්හි) සියල්ලෝ කාලයාගේ ඇවෑමෙන් මියයති. කවරෙක් නම් ආරක්‍ෂා වන්නේ ද ?

07. සප්තමී විභක්තිය (අධිකරණ කාරකය)

ක්‍රියාවට ආධාර වනුයේ අධිකරණය යි. එහි සප්තමී විභක්තිය වේ. මෙය ඖපශ්ලේෂික, සාමීපික, අභිව්‍යාපක, වෛෂයික, නෛමිත්තික, ඖපචාරික වශයෙන් සය වැදෑරුම් වේ.

शयति शयने राधा। - ඖපශ්ලේෂික
तिष्ठति व्यालः वाल्मीके। - සාමීපික,
निम्बेषु विद्यते तिक्तम्। - අභිව්‍යාපක,
हृदि वसति बुद्धः। - වෛෂයික,
अधीते छात्रः विभागे। - ඖපචාරික,
अङ्गुल्यग्रे वसन्ति करिणः। - ඖපශ්ලේෂික

- ක්‍රියාව යමක් මත රඳා පවතී ද එම පදය (ආධාර්ථයෙහි) සප්තමී විභක්තියේ යෙදේ.

विहगाः **नीडे** वसन्ति।

ක්‍රියාකාරකම 3.12

०१. वानराः वृक्षेषु निवसन्ति।

०२. अम्बरे विहगाः चलन्ति।

०३. मधु तिष्ठति जिह्वग्रे।

०४. हृदि हलाहलं विषम् भवति।

०५. राजा सिंहासने तिष्ठति।

01. ඉහත වාක්‍යයන් සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.
02. එම වාක්‍යවල ඇති සප්තමී විභක්තිපද වෙන වෙන ම ලියා අර්ථ දක්වන්න.
03. පහත වාක්‍යවල හිස්තැන්වලට සුදුසු වචන තෝරා ලියන්න.

०१. .... बुद्धः तिष्ठति।

०२. .... भिक्षवः वसन्ति।

०३. .... कृषीवलाः बीजानि वपन्ति।

०४. .... उपासकाः वसन्ति ।

०५ .... पञ्च अङ्गुल्यानि भवन्ति ।

(विहाराङ्गने / क्षेत्रे / विहारे / परिवेणे / हस्ते)

- සමූහයකින් එකක් තෝරාගැනීමේ දී සමූහාර්ථ පදය (නිර්ධාරණාර්ථයෙහි) සප්තමී විභක්තිය භාවිත වේ.

पादपेषु वटः वनस्पतिः ।

ක්‍රියාකාරකම 3.13

०१. आर्य्यश्रावकेषु मौद्गल्यायनस्थविरः ऋद्धिप्रातिहार्य्ये अग्रः भवति ।

०२. सर्वभाषाषु संस्कृतभाषा अतिश्रेष्ठ भाषा भवति ।

०३. काव्येषु नाटकं रम्यं भवति ।

०४. नाटकेषु सकुन्तला मनोज्ञं भवति ।

०५. अध्यापनेषु परिवेणाध्यापनं विषिष्ठाध्यापनं भवति ।

01. ඉහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

02. ඉහත සඳහන් වාක්‍යවල සප්තමී විභක්ති පද ලියා ඒවායෙහි අර්ථ ලියන්න.

03. පහත සඳහන් වචනවලින් වාක්‍යවල හිස්තැනට සුදුසු වචනය තෝරා ලියන්න.

१. सर्व .... विद्या उत्तमं द्रव्यं भवति ।	१. आचार्येषु
२. .... सोमानन्दभिक्षुः संस्कृतभाषाकथने पाठवः ।	२. मृगेषु
३. सर्व .... गजः कायेन अति स्थूलः जन्तुः ।	३. छात्रेषु
४. .... कालिदास महाकविः अद्वितीयः ।	४. द्रव्येषु
५ .... गुत्तिलः सुप्रकटः आचार्यः ।	५. कवीषु

• අකමැත්තක්, අප්‍රසාදයක් හැඟවෙද්දී ඊට ලක් වන්නා (අනාදරාර්ථයෙහි) සප්තමී විභක්තිය වේ.

प्रहरति चोरः धनिके विलपति ।

ක්‍රියාකාරකම 3.14

०१. देवेषु रुदत्सु कौलिकः वृक्षमछिन्दत्।

०२. मातरि रुदति दारकः विदेशं गतः।

०३. पृथग्जनभिक्षुषु रुदत्सु बुद्धः परिनिर्वाणम् अगमत्।

०४. मयि अनिच्छन्ते आचार्यः विहारात् अगमत्।

०५. प्रेमवती वारिते प्रेमवन्तः विषम् अपिबत्।

01. ඉහත වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

02. ඉහත වාක්‍යවල ඇති සප්තමී විභක්ති පද ලියා දක්වා ඒවායේ තේරුම් ලියන්න.

03. පහත සඳහන් පද යොදාගනිමින් නිවැරදි වාක්‍ය සකසන්න.

०१. कृतोऽपि / पुत्रः / अकुर्वत् / सुरापानं / पितरि / दोषारोपणं

०२. अधावत् / निवारयति / अजातशत्रुकुमारः / पित्रं / मातरि

०३. बुद्धं / अन्वगच्छत् / नन्दः / अनिच्छति / सुन्दरी

०४. सहस्रबुद्धिः / एकबुद्धेः / उपदिशति / न प्रतिगृह्णाति

०५. अवर्षत् / कृषीवलेषु / देवः / अनिच्छन्तेषु

• කාලාර්ථයක් හැඟවෙන කල්හි ප්‍රසිද්ධ ක්‍රියාවත්, ඉන් කියවෙන නාමයත් (භාවාර්ථයෙහි) සප්තමී විභක්තිය ගනී.

उदयति सूर्ये लिखामि गीतम्।

ක්‍රියාකාරකම 3.15

०१. अथ तस्यां गतायांब्राह्मणोऽपि गृहात् निर्गतः।

०२. तेषु गतेषु मण्डूकः आह।

०३. वेश्मनि सर्वतः दह्यमाने सः शयीत।

०४. अजितात्मन् मयि प्रव्रजिते ते संविद् न अस्ति।

०५. मृत्यौ पशहस्ते तिष्ठति प्रमाद्यात् शोच्यः।

01. ඉහත වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

02. මෙහි ඇති සප්තමී විභක්ති පද ලියා තේරුම් ලියන්න.

03. පහත වාක්‍යවල හිස්තැන්වලට සුදුසු පද තෝරා ලියන්න.

०१. गुरौ .... शिष्यः बहिर्गतः।

०२. मातरि .... पुत्रः गृहात् निर्गतः।

०३. बुद्धे परिनिर्वाणं .... पृथिवि कम्पनं अभवत्।

०४. अस्मासु .... वानरः आगतः।

०५. नन्दः .... सुन्दरी अरुदत्।

(उपदिशति / सुप्ते / मृते / हसति / गच्छति)

- කර්මය සමග යෙදී ඇති නිමිත්ත පැවසෙන නාමය ද (නිමිත්තාර්ථයෙහි) සප්තමී විභක්තිය ගනී.

छिनत्ति वृक्षं दारुषु।

ක්‍රියාකාරකම 3.16

०१. सूदाः काष्ठेषु वृक्षं छिन्दति।

०२. चोराः दन्तयोः हस्तिं हन्ति।

०३. व्याधः विशानेषु मृगान् नश्यति।

०४. अङ्गुलिमालः अङ्गुल्येषु नरान् मारितवान्।

०५. कर्मखराः रत्नेषु भूमिं खनन्ति।

01. ඉහත වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

02. මෙම වාක්‍යවල ඇති සප්තමී විභක්ති පද ලියා ඒ වචනවල අර්ථය දක්වන්න.

03. පහත සඳහන් වාක්‍යවල හිස්තැනට වඩාත් නිවැරදි වචනය තෝරා ලියන්න.

०१. श्रामणेरः.................. श्वेतवस्त्रं रञ्जयति।

०२. सर्वे सत्वाः.................. आहारं अनुभवन्ति।

०३. किरातः.................. व्याघ्रं हन्ति।

०४. कृषीवलाः..................बीजानि वपन्ति ।

०५. नराः.................. वनानि विनश्यति।

(चर्मणि / जीवितेषु / काष्टेषु / चीवरेषु / धान्येषु)

- ස්වාමී, ඊශ්වර, අධිපති ආදී ශබ්දයන් හා යෙදෙන නාමය සප්තමී විභක්ති ගනී.

कवीषु श्रेष्ठः अश्वघोषः।

ක්‍රියාකාරකම 3.17

०१. उपमाषु कालिदासः प्रमुखः भवति।

०२. अर्थगौरवे भारवी प्रधानः भवति।

०३. उपदेशे विष्णुशर्मः निपुणः भवति।

०४. तर्कणे नीतिज्ञः चतुरः भवति।

०५. धर्मे स्वामी तथागतः भवति।

०६. धनेषु ईश्वरः कुवेरः भवति।

०७. शद्बानुप्रासे अश्वघोषयतीन्द्रः कुशलः भवति।

01. ඉහත වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න. සප්තමී විභක්ති පද තෝරන්න.

02. පහත වාක්‍යවලට සුදුසු සප්තමී විභක්ති පද යොදන්න.

०१. ....स्वामी गोपालः भवति ।

०२. .... अधिपतिः राजा भवति ।

०३. .... निपुणः रावणः भवति ।

०४. .... स्वामी पिङ्गलकः भवति ।

०५. .... ईश्वरः चन्द्रः भवति ।

(वने / रोत्रौ / युद्धे / गोषु / नरेषु)

පහත ඇති වාක්‍යවල හිස්තැන් පුරවන්න.

01. අවධාරණාර්ථයෙහි .... විභක්ති පද යෙදේ.
02. නිර්ධාරණාර්ථයෙහි .... විභක්ති පද යෙදේ.
03. අනාදරාර්ථයෙහි .... විභක්ති පද යෙදේ.
04. භාවාර්ථයෙහි .... විභක්ති පද යෙදේ.
05. නිමිත්තාර්ථයෙහි .... විභක්ති පද යෙදේ.
06. ස්වාමී, ඊශ්වර, අධිපති, ආදී ශබ්ද සමග .... විභක්ති පද යෙදේ.

उत्स्वे व्यसने प्राप्ते
दुर्भिक्षे शतृशंकटे ।
राजद्वारे श्मशाने च
यस्तिष्ठतिस बान्धवः ॥

උත්සවයෙහි ද, විපතක් ආ විට ද, ආහාරපාන හිඟගල්හි ද, සතුරු උපද්‍රව ඇතිවිට ද, රජදොරටුවෙහි ද, සොහොනෙහි ද යමෙක් අත්නොහැර සිටියි නම් ඔහු නෑයෙකි.

कथा १

कस्मिंश्चिदधिष्टाने देवशर्मा नाम ब्राह्मणः प्रतिवसति स्म। तस्य भार्या सुतमजनयत्। तस्मिन्नेव दिने नकुली नकुलम् प्रसूय मृता। अथ सा सुतवत्सला दारकवत् तमपि नकुलं स्तन्य-दानाभ्यङ्गमर्दनादिभिः पुपोष। परं तस्य न विश्वसिति। अपत्यस्नेहस्य सर्वस्नेहातिरिक्तया सततमेवमाशङ्कगते। यत् कदाचिदेष स्वजातिदोषवसादस्य दारकस्य विरुद्धमाचरिष्यति इति।

अथ सा कदाचिच्छय्यायां पुत्रं शाययित्वा जलकुम्भमादाय पतिमुवाच। ब्राह्मणजलार्थमहं तडागे यास्यामि। त्वया पुत्रोऽयं नकुलाद्रक्षणीयः। अथ तस्यां गतायां ब्राह्मणोऽपि शून्यं गृहं मुक्त्वा भिक्षार्थं क्वचिन्निर्गयः। अत्रान्तरे दैववशात् कृष्णासर्पो बिलान्निष्कान्तः। नकुलोऽपि तण् स्वभ-ाववैरिणं मत्वा भ्रातृरक्षणार्थं सर्पेण सह युद्ध्वा सर्पं खण्ड्शः कृतवान्। ततो रुधिरप्लावित-वदनः सानन्दं स्वव्यापारप्रकाशणार्थं माथुः सम्मुखे गतः। माताऽपि तं रुधिरक्लिन्नमुखमवकोक्य शङ्कितचित्ता नूनमनेन दुरात्मना मम दारको भक्षित इति विचिन्त्य कोपात् तस्योपरि तं जलकुम्भं चिक्षेप। एवं सा नकुलं व्यापद्य यावत् प्रलपन्ती गृह आगच्छति तावत् सुतस्तथैव सुप्तस्तिष्ठति। समीपे कृष्ण सर्पं खण्डशः कृतमवलोक्य पुत्रवधशोकेनात्मशिरोवक्षःस्थलं च ताडयि-तुमारब्धा। अत्रान्तरे ब्राह्मणो गृहीतनिर्वापः समायातो यावत् पश्यति तावत् पुत्रशोकाभि-तप्ता ब्राह्मणीप्रलपति। भो भो लोभात्मन् लोभाभिभूतेन त्वया न कृतं मद्वचः। तदनुभव साम्प्रतं पुत्रमृत्युदुःखवृक्षफलम्। अथवा साध्विदमुच्यते

ක්‍රියාකාරකම 3.18

01. ඉහත ඡේදයේ හමුවන පහත දී ඇති පහත වචනවල විභක්ති නම් කරන්න.

ब्राह्मणः	....
शोकेन	....
जलकुम्भं	....
शय्यायां	....
मातुः	....
त्वया	....
सर्पं	....
सा	....
तडागे	....
बिलात्	....

02. පහත සඳහන් වචන හා ඉදිරියෙන් ඇති විභක්ති ගලපන්න. ඊතල මගින් යා කරන්න.

වචන	විභක්ති
तस्यां गतायां	प्रथमा
अस्य दारकस्य	पञ्चमी
नकुलात्	द्वितीया
अनेन दुरात्मना	सप्तमी
मुरवं	षष्ठि
सुतः	पञ्चमी
बिलात्	तृतीया
त्वया	द्वितीया
फलम्	तृतीया
ब्राह्मणी	प्रथमा

03. පහත සඳහන් වැකිවල ඇති කාරක ප්‍රයෝග කවරේදැයි සඳහන් කරන්න.

०१. कोपात् तस्योपरि तं जलकुम्भं चिक्षेप।

०२. तस्यां गतायां ब्राह्मणोपि शून्यं गृहंमुक्त्वा भिक्षार्थं क्वचित् निर्गतः।

०३. यत् कदाचित् एष स्वजातिदोषवसात् अस्य दारकस्य विरुद्धं आचरिष्यति।

०४. त्वया पुत्रोऽयं नकुलादुक्षणीयः।

०५. अत्रान्तरे दैववशात् कृष्णसर्पो बिलान्निष्क्रान्तः।

०६. सर्पेन सह युद्ध्वा सर्पः खण्डशः कृतवान्।

०७. मातापि शङ्कितचित्ता नूनमनेन दुरात्मना मम दारको भक्षित इति।

०८. समीपे कृष्णसर्पं खण्डशः कृतमवलोक्य पुत्रवधशोकेन आत्मशिरो वक्षस्थलं च ताडयितुमारब्ध।

०९. भोः! भेः! लोभात्मन् त्वया नकृतं मद्वचः।

१०. सा सुतवत्सला दारकवत् तमपि नकुलं पुपोष।

04. පහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

०१. नन्दः मुनौ धर्मं ब्रुवाणोऽपि मदनैककार्य्यं विजहार।

०२. नन्दः ज्ञातिषु धर्मं प्रति आदृतेषु प्रियया सहायः विजहार।

०३. सा सुन्दरी स्त्रिषु सुन्दरी बभूव।

०४. नंन्दः नरेषु अत्यन्तमनोहरेण रूपानुरूप चेष्टितौ बभूव।

०५. तथागतः च आगतभैक्षकालः भैक्षाय तस्य वेश्म प्रविवेश।

०६. बुद्धः प्रेक्षजनस्य प्रमादात् भिक्षां अलब्ध्वा पुनः जगाम।

०७. अस्य जनस्य अनुग्रहाय भगवान् गुरुः नः गृहं प्रविष्टः शङ्के।

०८. नन्दः च अग्रतः गत्वा तस्मै अग्रतमाय ननाम।

०९. प्रासादसंस्थः अनुग्रहाय भगवन्तं अन्तः प्रविष्टं अश्रौषं।

१०. परांमुखः नन्द तु सुगतं अन्यमनस्कं विज्ञाय मार्गात् आरात् गृहं यियासुः ससार।

११. नन्द तु दुःखेन विचेष्टमानः भार्य्यामुखं व्यचिन्तयन् शनैः आगत्य गुरुं अन्वगच्छत्।

१२. स्नेहेन समः कश्चित् पाशः न अस्ति।

१३. तृष्णा समं हारि श्रोतः न अस्ति।

१४. राग अग्निना समः अग्निः न अस्ति।

१५. हस्तगतै औषधैः कश्चन सविद्यः पन्नगेन नदंश्यते।

१६. जितलोभमोहः अनपेक्षः शोकभुजङ्गमेन न दृश्यते।

१७. महर्षिः आनन्दः नन्दं शमाय प्रव्रजय इति अब्रवीत्।

१८. यः वेश्मनि दह्यमाने मोहात् शयीत।

१९. सः व्याधिजरा शिखेन काल अग्निना लोके प्रदीप्ते प्रमत्तः भवेत्।

२०. वैद्यः अनिष्टं औषधं निगृह्य आतुराय ददाति एतत् प्रतिकूलं तुभ्यम् अनुग्रहाय उक्तम्।

२१. तपः क्षयात् विमानात् च्युतं प्रियं ईक्षमाना अप्सरसांवरेव इव ।

२२. करुणात्मकस्य साधोः मत् नित्यभीरोः अतिदाक्षिण्य आर्यस्य अभूतपूर्वम् अयं विकारः कुतः ।

२३. यदि मुनौ तस्य प्रसादः स्यात् उग्रात् अनृतात् मृत्योः इव बिभीयात् ।

२४. सः चेत् तम् अन्यस्य जनस्य बिभर्ति चलसौहृदाय तस्मै नमः अस्तु ।

२५. सबाष्पा स्त्री सम्भ्रान्तं तं विमानं आरुह्य तां इति गिरं उवाच ।

२६. त्वत् परितोषहेतोः जिजीविषुः सः तु नेत्रजलार्द्रवक्त्रः भ्राता आर्य्यो तथागतेन प्रव्राजितः।

२७. किन्नार्यः अद्रिपृष्टम् इव त्रासेन अन्तर्गृहात् विमानम् आरुरुहुः।

२८. साध्वीव्रतं कामवत् आश्रितानां यासां गृहाणि तपो वनानि इव।

२९. अत्र मनस्विनी रूपवती गुणाढ्या का हृदि क्षते

३०. हर्षकाले विक्लवा किं रोदषि।

३१. कृच्छासु आपत्सु आगतासु त्वां पश्यतां तस्य दुःखं न भवेत्।

३२. यः भावः यः च रागः तत् त्वत् विरहात् धर्मे न रंश्यते।

05. ඉහත වාක්‍යවල ඇති වචනවලින් ඒ ඒ විභක්තිවලට අයත් වචන වෙන වෙන ම පහත වගුවේ පිළිවෙළට ගොනු කරන්න.

ප්‍රථමා	ද්විතීයා	තෘතීයා / කරණ	චතුර්ථී	පඤ්චමී	ෂෂ්ඨී	සප්තමී

06. පහත සඳහන් කාරක ප්‍රයෝගවලට මෙම වාක්‍යයන්ගෙන් නිදසුන් 1 බැගින් තෝරා ලියන්න.

I. භාව සප්තමී
II. අකථිත කර්ම ද්විතීයා
III. අපාදානාර්ථයේ පඤ්චමී
IV. නිර්ධාරණාර්ථයේ සප්තමී
V. තාදර්ථයේ චතුර්ථී
VI. නමෝ යෝගේ චතුර්ථී
VII. ආරාත් අව්‍යයෝගේ පඤ්චමී
VIII. සහ නිපාතයෝගේ තෘතීයා
IX. කරණාර්ථයෙහි තෘතීයා
X. අනීප්සිත කර්මයෝගයේ ද්විතීයා

07. ඉහත වාක්‍යවල ඉරිඇඳි වචනවල විභක්ති / කාරක ප්‍රයෝග නම් කරන්න.

नासमीक्ष्य परं स्थानं पूर्वमायतनं त्यजेत्।

වෙනත් තැනක් නොසොයා මුල් තැන අත් නොහළ යුතු ය.

नास्ति व्यसनिनानांकिञ्चिद्भुवि पर्याप्तये धनम्।

ධනය ම සොයන අයට සෑහීම සඳහා පොළවේ ධනයක් නැත.

निसर्गः स हि धीराणां यदापद्यधिकं दृढम्।

විපතේදී වඩා ශක්තිමත් වීම ධෛර්යවන්තයන්ගේ සහජ ගුණයකි.

०४

चतुर्थः पाठः।

सर्वे भवन्तु सुखिनः।

क्रियापदपरिचयः। ०१

- **कथन, गमन, धावन, दर्शन, हसन** ආදි කායිකය හෝ අවස්ථා යමකින් ප්‍රකාශ වන්නේ ද ඒවා ක්‍රියා නම් වේ. **पठति, धावति, लिखति, हसतौ, पश्यतः, खादतु, चकार, अपचत्, गमिष्यति, चिन्तयामास** යනාදි ය ක්‍රියාවෝ ය.

- ක්‍රියාපදයන්ගේ මූලය වන්නේ ධාතුව යි. ක්‍රියාපද නිර්මාණය වන්නේ මෙම ධාතුන්ගෙනි. ඉහත ප්‍රත්‍යයගත ව ඇති ක්‍රියාපදයන්ගේ ධාතුන් වන්නේ, පිළිවෙළින් **पठ्, धाव्, लिख्, हस्, दश्, खाद्, कृ, पच्, गम्, चिन्त्** ආදිය යි.

- පරස්මෛපද, ආත්මනේපද හා උභයපද වශයෙන් ධාතු වර්ගත්‍රයකි. කිසියම් ක්‍රියාවක ඵලය කර්තෘට නොව අනෙකකුට වේ නම් එකී ක්‍රියාවන්ගේ ධාතු පරස්මෛපද කොටසට ද, යම් ක්‍රියාවක ඵලය කර්තෘ වෙත ම ලැබේ නම් එම ක්‍රියාවන්ගේ ධාතු ආත්මනේපද කොටසට ද අයත් වේ. කිසියම් ක්‍රියාවක් මෙම දෙකෙහි ම වේ නම් එය උභයපද නම් වේ.

- **ति** යනු පරස්මෛපද ධාතුන් කෙරෙන් පර වර්තමානකාල ප්‍රථමපුරුෂ ඒකවචන ප්‍රත්‍යය යි.

  नयति हसति पठति

- **ते** යනු ආත්මනේපද වර්තමානකාල ප්‍රථමපුරුෂ ඒකවචන ප්‍රත්‍යය යි.

  हसते नयते पठते

- උභයපදී ධාතුන් කෙරෙන් මෙම ප්‍රත්‍යය දෙක ම යෙදේ.

- සංස්කෘත භාෂාවේ ධාතු හෙවත් ක්‍රියාමූල කොටස් දහයකි. ඒවා ''ගණ'' නාමයෙන් හඳුන්වති. ඒවාට විකරණ නම් වූ විශේෂ ප්‍රත්‍යය වර්ගයක් සම්බන්ධ වීමෙන් පද නිර්මාණය වේ.

- මෙසේ නිර්මාණය වන ක්‍රියාපද හෙවත් ආඛ්‍යාතපද ''ලකාර'' නම් වූ විභක්ති දහයකට අයත් වේ. එය ක්‍රියාපද පිළිබඳ භේද දහයකි. නාමපද විභක්තිවල වරනැගෙන්නේ යම් සේ ද මෙම ක්‍රියාපද ද දශලකාරයෙහි එසේ වරනැගේ.

- කර්තෘකාරක, කර්මකාරක හා භාවකාරක වශයෙන් කාරක තුනක් ද පවතී.

1.	लट्	- වර්තමාන කාලයෙහි වේ.
2.	लिट्	- පරොක්ෂභූත අතීත කාලයෙහි වේ.
3.	लुट्	- අනද්‍යතන භවිෂ්‍ය අනාගත කාලයෙහි ය.
4.	लृट्	- සාමාන්‍ය භවිෂ්‍ය අනාගත කාලයෙහි ය.
5.	लेट्	- වෛද විෂයෙහි පමණක් යෙදේ.
6.	लोट्	- ආඥා, ප්‍රාර්ථනා යනාදි අර්ථවල යෙදේ.
7.	लङ्	- අනද්‍යතන භූත අතීත අර්ථයෙහි යෙදේ.
8.	लिङ्	- විධි ලිඞ් - විධි අර්ථයෙහි යෙදේ.
9.	लुङ्	- සාමාන්‍ය භූත අතීත අර්ථයෙහි යෙදේ.
10.	लृङ्	- ක්‍රියාතිපත්ති ක්‍රියා දෙකක නොවීම් අර්ථවල යෙදේ.

මෙම දශලකාර නාමයන් මතක තබා ගැනීම සඳහා පහත ශ්ලෝකය පාඩම් කර ගන්න.

लट् वर्तमाने लेट् वेदे भूते लुङ् लङ् लिटस्तथा ।

विध्याशिषौ लिङ्लोटौ लुट् लृट् लृङ् च भविष्यतः ॥

සරල වාක්‍ය නිර්මාණයේ දී උක්තාඛ්‍යාත සම්බන්ධ වන ආකාරය පහත දැක්වේ.

सः बालः सा तत्	तौ बालौ ते ते	ते बालाः ताः तानि
त्वम्	युवाम्	यूयम्
अहम्	आवाम्	वयम्

+

पतति	पततः	पतन्ति
पतसि	पतथः	पतथ
पतामि	पतावः	पतामः

लट् , लृट् , लङ् , लोट् , लिङ् ලකාරයන්හි පරස්මෛපද ප්‍රත්‍යයමාලාව

लट्

ति	तः	न्ति
सि	थः	थ
मि	वः	मः

ष्य
स्य

लृट्

ष्यति	ष्यतः	ष्यन्ति
ष्यसि	ष्यथः	ष्यथ
ष्यामि	ष्यावः	ष्यामः

अ

लङ्

त्	ताम्	न्
ः	तम्	त
अम्	व	म

पठति	पठतः	पठन्ति
पठसि	पठथः	पठथ
पठामि	पठावः	पठामः

पठिष्यति	पठिष्यतः	पठिष्यन्ति
पठिष्यसि	पठिष्यथः	पठिष्यथ
पठिष्यामि	पठिष्यावः	पठिष्यामः

अपठत्	अपठताम्	अपठन्
अपठः	अपठतम्	अपठत
अपठम्	अपठाव	अपठाम

लोट्

तु	ताम्	अन्तु
-	तम्	त
आनि	आव	आम

पठतु	पठताम्	पठन्तु
पठ	पठतम्	पठत
पठानि	पठाव	पठाम

लिङ्

ईत्	ईताम्	ईयुः
ईः	ईतम्	ईत
ईयम्	ईव	ईम

पठेत्	पठेताम्	पठेयुः
पठेः	पठेतम्	पठेत
पठेयम्	पठेव	पठेम

ක්‍රියාපද සාධනයේ දී මෙසේ ධාතුන්ගෙන් පර ව ति, तः ආදි ප්‍රත්‍යය යොදා ගැනේ. ධාතුන් ප්‍රත්‍යයගත වන්නේ පුරුෂ හා කාලවලට අදාළව ය. මෙසේ **प्रथम, मध्यम** හා **उत्तम** යනුවෙන් පුරුෂ තුනක් ද **एकवचन, द्विवचन** හා **बहुवचन** වශයෙන් වචන තුනක් ද සංස්කෘත භාෂාවේ පවතී. දශලකාරයන්ගේ එබඳු විභක්ති ප්‍රත්‍ය 180කි. මෙහි එන ක්‍රියාපද පාඩම්වල දී लट् - लङ् - लिट् - लृट् - लोट् යන ලකාරයන් කෙරෙහි පමණක් අවධානය යොමු කෙරේ.

लकार	प्र.पु. एक.	प्र.पु. द्वि.	प्र.पु. बहु.	म.पु. एक.	म.पु. द्वि.	म.पु. बहु.	उ.पु. एक.	उ.पु. द्वि.	उ.पु. बहु.
लट्	ति	तः	न्ति	सि	थः	थ	मि	वः	मः
लृट्	ष्यति	ष्यतः	ष्यन्ति	ष्यसि	ष्यथः	ष्यथ	ष्यामि	ष्यावः	ष्यामः
लङ्	त्	ताम्	न्	ः	तम्	त	अम्	व	म
लोट्	तु	ताम्	अन्तु	-[हि]	तम्	त	आनि	आव	आम
लिङ्	ईत्	ईताम्	ईयुः	ईः	ईतम्	ईत	ईयम्	ईव	ईम

√पत्

लकार	प्र.पु. एक.	प्र.पु. द्वि.	प्र.पु. बहु.	म.पु. एक.	म.पु. द्वि.	म.पु. बहु.	उ.पु. एक.	उ.पु. द्वि.	उ.पु. बहु.
लट्	पतति	पततः	पतन्ति	पतसि	पतथः	पतथ	पतामि	पतावः	पतामः
लृट्	पतिष्यति	पतिष्यतः	पतिष्यन्ति	पतिष्यसि	पतिष्यथः	पतिष्यथ	पतिष्यामि	पतिष्यावः	पतिष्यामः
लङ्	अपतत्	अपतताम्	अपतन्	अपतः	अपततम्	अपतत	अपतम्	अपताव	अपताम
लोट्	पततु	पतताम्	पतन्तु	पत	पततम्	पतत	पतानि	पताव	पताम
लिङ्	पतेत्	पतेताम्	पतेयुः	पतेः	पतेतम्	पतेत	पतेयम्	पतेव	पतेम

ක්‍රියාකාරකම 4.1

01. පහත දැක්වෙන ක්‍රියාපද පරස්මෛපදයෙහි වරනගා ඇත. එය හොඳින් අධ්‍යයනය කරන්න.

धातु	लट्	लृट्	लङ्	लोट्	विधिलिङ्
√भू	भवति	भविष्यति	अभवत्	भवतु	भवेत्
√वद्	वदति	वदिष्यति	अवदत्	वदतु	वदेत्
√धाव्	धावति	धाविष्यति	अधावत्	धावतु	धावेत्
√गम्	गच्छति	गमिष्यति	अगच्छत्	गच्छतु	गच्छेत्
√कृ	करोति	करिष्यति	अकरोत्	करोतु	कुर्यात्
√हस्	हसति	हसिष्यति	अहसत्	हसतु	हसेत्
√स्मृ	स्मरति	स्मरिष्यति	अस्मरत्	स्मरतु	स्मरेत्
√पा	पिबति	पास्यति	अपिबत्	पिबतु	पिबेत्
√स्था	तिष्ठति	स्थास्यति	अतिष्ठत्	तिष्ठतु	तिष्ठेत्

ක්‍රියාකාරකම 4.2

01. ලට් ලකාර ක්‍රියාරූපවලින් හිස්තැන් පුරවන්න.

पुरुष	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	ඒකවචන	ද්විවචන	බහුවචන
प्रथमपुरुष	लिखति			ලියයි		
मध्यमपुरुष		लिखथः			දෙදෙනෙක්	
उत्तमपुरुष			लिखामः			ලියමු

ක්‍රියාකාරකම 4.3

01. ලෘට් ලකාර ක්‍රියාරූපවලින් හිස්තැන් පුරවන්න.

पुरुष	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	ඒකවචන	ද්විවචන	බහුවචන
प्रथमपुरुष	लेखिष्यति			ලියන්නේ ය.		
मध्यमपुरुष		लेखिष्यथः			දෙදෙනෙක්	
उत्तमपुरुष			लेखिष्यामः			ලියන්නෙමු

ක්‍රියාකාරකම 4.4

01. ලඞ් ලකාර ක්‍රියා රූපවලින් හිස්තැන් පුරවන්න.

पुरुष	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	ඒකවචන	ද්විවචන	බහුවචන
प्रथमपुरुष	अलिखत्			ලියුවේ ය		
मध्यमपुरुष		अलिखतम्			දෙදෙනෙක් ලියුවෙහු	
उत्तमपुरुष			अलिखाम			ලියුවෙමු

ක්‍රියාකාරකම 4.5

01. ලෝට් ලකාර ක්‍රියා රූපවලින් හිස්තැන් පුරවන්න.

पुरुष	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	ඒකවචන	ද්විවචන	බහුවචන
प्रथमपुरुष	लिखतु			ලියාවා		
मध्यमपुरुष		लिखतम्			දෙදෙනෙක් ලියව්	
उत्तमपुरुष			लिखाम			ලියමෝවා

වර්තමාන ක්‍රියාපදයන්ගේ අගට **स्म** ප්‍රත්‍යය සම්බන්ධ කිරීමෙන් අතීතකාලික ලඞ් ලකාරයෙන් සිදුවන කාර්යය ඉටු කොටගත හැකි ය. එසේ සකස් වූ පදයන්ගෙන් ලැබෙන්නේ අතීත කාලීක අර්ථයකි.

अधावत् = धावति + स्म
अहसत् = सति + स्म

बाला हसति स्म । දැරිය සිනාසුණා ය.
माता वदति स्म । මව පැවසුවා ය.
अश्वः शीघ्रं धावति स्म । අශ්වයා වේගයෙන් දිව්වේ ය.

ක්‍රියාකාරකම 4.6

01. පහත ක්‍රියාරූප භාවිත කරමින් වගුවේ හිස්තැන් පුරවන්න.

गच्छेः / अगच्छताम् / गच्छन्तु / गमिष्यति / गच्छेयम् / गमिष्यसि / अगच्छतम् / गच्छत / गच्छन्ति / गच्छाम / गमिष्यामि / अगच्छाव / गच्छथ / गच्छेताम् / गमिष्यामः / गच्छावः

	लट्	लृट्	लङ्	लोट्	लिङ्
प्र.पु. एक.	गच्छति		अगच्छत्	गच्छतु	गच्छेत्
प्र.पु. द्वि.	गच्छतः	गमिष्यतः		गच्छताम्	
प्र.पु. बहु.		गमिष्यन्ति	अगच्छन्		गच्छेयुः
म.पु. एक.	गच्छसि		अगच्छः	गच्छ	
म.पु. द्वि.	गच्छथः	गमिष्यथः		गच्छतम्	गच्छेतम्
म.पु. बहु.		गमिष्यथ	अगच्छत		गच्छेत
उ.पु. एक.	गच्छामि		अगच्छम्	गच्छानि	
उ.पु. द्वि.		गमिष्यावः		गच्छाव	गच्छेव
उ.पु. बहु.	गच्छामः		अगच्छाम		गच्छेम

ක්‍රියාකාරකම 4.7

01. නිදසුන ඇසුරින් හිස්තැන් පුරවන්න.

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
නිදසුන	**वसति स्म = अवसत्**	**वसतः स्म = अवसताम्**	**वसन्ति स्म = अवसन्**
०२.	पूजयति स्म = ...	.... स्म = अपूजयताम्	पूजयन्ति स्म = ...
०३.	............= अरक्षत्	रक्षतः स्म =.................	............= अरक्षन्
०४.	.... स्म = ...	कुरुतः स्म = अकुरुताम्	कुर्वन्ति ...... = अकुर्वन्
०५.	.... = अचरत्	चरतः स्म = ...	.... = ...

ක්‍රියාකාරකම 4.8

01. සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

०१. गच्छतः। ०२. गायावः। ०३. नमन्ति। ०४. वहामः। ०५. पठिष्यसि।
०६. म्लायति। ०७. नयसि। ०८. जयामि। ०९. धावथः। १०. हरन्ति।
११. नेष्यति। १२. भविष्यथ। १३. गमिष्यामि। १४. भजथ। १५. अतिष्ठम्।
१६. क्रीडिष्यतः। १७. करिष्यामि। १८. अवन्दत्। १९. अखादन्। २०. वादयिष्यावः।

ක්‍රියාකාරකම 4.9

01. සංස්කෘතයට පරිවර්තනය කරන්න.

01. කති. 02. (දෙදෙන) පාඩම් කරහු. 03. ගෙන යමි.
04. නාද කරහි. 05. උසුලමු. 06. දකියි.
07. (දෙදෙන) කථා කරත්. 08. කරමි. 09. (දෙදෙන) ලියමු.
10. හිඳියි. 11. වෙත්වා ! 12. ගියෙහු.
13. පාඩම් කෙරේවා ! 14. දිව්වෝ ය. 15. බිවුහ.
16. වැන්දෙහි. 17. කීවා ය. 18. බිරුවේ ය.
19. කීවෙමු. 20. යව.

ක්‍රියාකාරකම 4.10

01. හිස්තැනට සුදුසු ක්‍රියාපදය වරහන් තුළ ඇති නිර්දේශයන්ට අනුව සකසන්න.

०१. अश्वः शीघ्रं धावति। अहं शीघ्रं .... । (लट् - उ. पु. एक.)
०२. नराः समुद्रतीरं गच्छन्ति। वयं समुद्रतीरं .... ।(लट् - उ. पु. बहु.)
०३. अहं संस्कृतं पठामि। त्वं संस्कृतं .... । (लट् - म. पु. एक.)
०४. त्वं क्षीरं पास्यसि। अहं क्षीरं .... । (लृट् - उ. पु. एक.)
०५. कर्मकाराः प्रातः उत्तिष्ठन्ति। यूयं प्रातः .... । (लोट् - म. पु. बहु.)
०६. युवां दूरदर्शनं पश्यथः। आवां दूरदर्शनं .... ।(लट् - उ. पु. द्वि.)
०७. गुरवः आसनेषु उपविशन्तु। यूयम् आसनेषु .... ।(लोट् - म. पु. बहु.)
०८. यदा सूर्यः अस्तं याति। तदा अन्धकारं .... । (लृट् - प्र. पु. एक.)
०९. यावद् मम मित्रं न आगच्छति। तावद् अहं भोजनं .... । (लट् - उ. पु. एक.)
१०. अधिकारिणाः कार्यालयम् अगच्छन्। यूयं कार्यालयम् .... । (लङ् - म. पु. बहु.)

दुर्बुद्धिर्विनश्यति।

अस्ति मगधदेशे फुल्लोत्पलनाम सरः। तत्र संकटविकटौ हंसौ निवसतः। कम्बुग्रीवनामकः तयोर्मित्रम् एको कूर्मोऽपि तत्रैव प्रतिवसति स्म।

अथैकदा धीवराः तत्रागच्छन्। तेऽकथयन् - " वयं श्वः मत्स्यकूर्मादीन् मारयिष्यामः।" एतच्छ्रुत्वा कूर्मोऽवदत् - " मित्रे किं युवाभ्यां धीवराणां वार्ता श्रुता? अधुना किमहं करोमि ? हंसौ अवदताम् - " प्रातो यदुचितं तत्कर्त्तव्यम्।" कूर्मोऽवदत्- " मैवम्। तद्यथाऽहम् अन्यं ह्रदं गच्छामि तथा कुरुतम्।" हंसाववदताम् - " आवां किं करवाव ? कूर्मोऽवदत् - " अहं युवाभ्यां सह आकाशमार्गेणान्यत्र गन्तुमिच्छामि।

हंसौऽवदताम् - " अत्र को उपायः ?" कच्छपो वदति - " युवां काष्ठदण्डमेकं चञ्च्वा धारयताम्। अहं काष्ठदण्डमध्येऽलम्ब्य युवयोः पक्षबलेन सुखेन गमिष्यामि।" हंसौ अकथयताम् - " सम्भवति एष उपायः। किन्तु अत्रैकोपायोऽपि वर्तते। आवाभ्यां नीयमानं त्वामवलोक्य जनाः किञ्चिद् वदिष्यन्ति एव। यदि त्वमुत्तरं दास्यसि तदा तव मरणं निश्चितम्। अतः त्वमत्रैव वस।" तच्छ्रुत्वा क्रुद्धः कूर्मोऽवदत् - " किमहं मूर्खः ? उत्तरं न दास्यामि।" किञ्चिदपि न वदिष्यामि। अतोऽहं यथा वदामि तथा युवां कुरुतम्।

एवं काष्ठदण्डे लम्बमानं कूर्मं गोपालकोऽपश्यन्। पश्चाद् अधावन् अवदन्। च - " हंहो महदाश्चर्यम्। हंसाभ्यां सह कूर्मोऽपि उड्डीयते।" कश्चिद् वदति- " यद्ययं कूर्मः कथमपि निपतति तदा अत्रैव पक्त्वा खादिष्यामि।" अपरोऽवदत्- "सरस्तीरे दग्ध्वा खादिष्यामि।" अन्योऽकथयत् -

" गृहं नीत्वा भक्षयिष्यामि " इति। तेषां तद् वचनं श्रुत्वा कूर्मः क्रुद्धो जातः। मित्राभ्यां दत्तं वचनं विस्मृत्य सोऽवदत् - " यूयं भस्म खादत।" तत्क्षणमेव कूर्मो दण्डाद् भूमौ पतितः। गोपालकैः स मारितः। अत एवोक्तम्-

सुहृदां हितकामानां वाक्यं यो नाभिनन्दति।
स कूर्म इव दुर्बुद्धिः काष्ठाद् भ्रष्टो विनश्यति॥

01. ඉහත කථාව හඬනගා සාවධාන ව කියවන්න. ඔබ මෙතෙක් උගත් ආඛ්‍යාත පද යෙදී ඇති අයුරු අවබෝධ කොට ගන්න.
02. කථාවේ ඇතුළත් වර්ණ ගන්වන ලද ක්‍රියාපදවල ලකාරය, පුරුෂය, වචනය හා තේරුම ලියන්න.

उदाहरणानि-

क्रियापदानि	लकाराः	पुरुषाः	वचनानि	अर्थाः
निवसतः	लट्	ප්‍රථමපුරුෂය	ද්විවචන	දෙදෙන වාසය කරත්.
अगच्छन्	लङ्	ප්‍රථමපුරුෂය	බහුවචන	ගියහ.

गुणिनि गुणज्ञो रमते।

ගුණය දන්නා වූ තැනැත්තා ගුණවතා කෙරෙහි ඇලේ.

ज्ञानमार्गे ह्यहंकारः परिघो दुरतिक्रमः।

උඩඟුකම ඥාන මාර්ගයෙහි බලවත් බාධකයකි.

दर्दुरा यत्र वक्तारस्तत्र मौनं हि शोभनम्।

යම් තැනක මැඩියෝ කථාකරත් ද එහි නිහඬවීම යහපත් වේ.

०५ पञ्चमः पाठः ।

रात्रिर्गमिष्यति भविष्यति सुप्रभातम् ।

क्रियापदपरिचयः । ०२

අනාගත කාලය ලෘට් ලකාරය (භවිෂ්‍යති ලෘට්)

ලෘට් ලකාරය අනාගත කාලය දැක්වීම සඳහා භාවිත කෙරේ. මේ මොහොතේ පටන් මෙතෙක් සිදු නොවූ සියලු අනාගත ක්‍රියා මෙමගින් ප්‍රකාශ වේ.

जनकः चिन्तयति ।

०१. मम पुत्रः सम्यक् पठिष्यति ।

०२. वैद्यो भविष्यति ।

०३. विदेशं गमिष्यति ।

०४. धनं सम्पादयिष्यति ।

०५. समाजसेवां करिष्यति ।

०६. ग्रन्थान् लेखिष्यति ।

ලට් ලකාර ක්‍රියාපද ලෘට් ලකාරයන්හි ප්‍රථමපුරුෂ ඒකවචනයෙහි යෙදෙන ආකාරය.

लिखति / धावति / गच्छति
ලියයි. / දුවයි. / යයි.
चलति / भवति / करोति
ඇවිදියි. / වෙයි. / කරයි.
जानाति / गायति
දනියි. /ගයයි.
पिबति / ददाति / तिष्ठति
බොයි. /දෙයි. / සිටියි.

ष्य
स्य

लेखिष्यति / धाविष्यति / गमिष्यति
ලියන්නේ ය. / දුවන්නේ ය. / යන්නේය.
चलिष्यति / भविष्यति / करिष्यति
ඇවිදින්නේ ය. / වන්නේ ය. / කරන්නේ ය.
ज्ञास्यति / गास्यति
දන්නේ ය. / ගයන්නේ ය.
पास्यति / दास्यति / स्थास्यति
බොන්නේ ය. / දෙන්නේ ය. / සිටින්නේ ය.

අනාගත කාලය ලෘට් (පරස්මෛපද)

ප්‍රත්‍යය සහ නිදර්ශන වරනැඟීම

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमपुरुष	ष्यति	ष्यतः	ष्यन्ति	पठिष्यति	पठिष्यतः	पठिष्यन्ति
मध्यमपुरुष	ष्यसि	ष्यथः	ष्यथ	पठिष्यसि	पठिष्यथः	पठिष्यथ
उत्तमपुरुष	ष्यामि	ष्यावः	ष्यामः	पठिष्यामि	पठिष्यावः	पठिष्यामः

එහි සිංහල අර්ථය

පුරුෂ	ඒකවචන	ද්විවචන	බහුවචන
ප්‍රථමපුරුෂ	පාඩම් කරන්නේ ය	(දෙදෙන) පාඩම් කරන්නෝ ය	පාඩම් කරන්නාහ
මධ්‍යමපුරුෂ	පාඩම් කරන්නෙහි	(දෙදෙන) පාඩම් කරන්නෙහු	පාඩම් කරන්නෙහු
උත්තමපුරුෂ	පාඩම් කරන්නෙමි	(දෙදෙන) පාඩම් කරන්නෙමු	පාඩම් කරන්නෙමු

අනාගත කාලය ලෘට් (ආත්මනේපද)

ප්‍රත්‍යය සහ නිදර්ශන වරනැඟීම

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमपुरुष	ष्यते	ष्येते	ष्यन्ते	पक्ष्यते	पक्ष्यते	पक्ष्यन्ते
मध्यमपुरुष	ष्यसे	ष्येथे	ष्यध्वे	पक्ष्यसे	पक्ष्येथे	पक्ष्यध्वे
उत्तमपुरुष	ष्ये	ष्यावहे	ष्यामहे	पक्ष्य	पक्ष्यावहे	पक्ष्यामहे

ලිට් ලකාරය (පරෝක්ෂ ලිට්)

මෙය අතීත කාලයට අයත් ආඛ්‍යාත විභක්තියකි. තමන්ගේ ඉන්ද්‍රියන්ට ප්‍රත්‍යක්ෂ නොවූ අන් අයගෙන් ලැබුණු ආරංචි මාත්‍රයෙක් තවත් අයකුට ප්‍රත්‍යක්ෂ කරලීමේ දී ලිට් ලකාරය භාවිත කෙරේ. සිංහලයේ මෙබඳු ක්‍රියා අගට 'ලු'යන ප්‍රත්‍යය යෙදේ.

रुरोद मम्लौ विरुराव जग्लौ बभ्राम तस्थौ विललाप दध्यौ ।
चकार रोषं विचकार माल्यं चकर्तवक्त्रं विचकर्ष वस्त्रम् ॥

सा मयि चुकोप ।
ඇ මා කෙරෙහි කිපුනා ලු.

पितुराज्ञया सा जगाम ।
පියාගේ අණින් ඇ ගියා ලු.

जननी पत्रिकां तस्यै ददौ ।
අම්මා පත්‍රිකාවක් ඇට දුන්නා ලු.

सुप्तोऽहं रुरोद ।
නිදාගත් මම ඇඬීම් ලු.

अध्यापको मां ददर्श ।
ගුරුවරයා මා දැක්කා ලු.

ලට් ලකාර ක්‍රියාපද ලඞ් හා ලිට් ලකාරයන්හි ප්‍රථමපුරුෂ ඒකවචනයෙහි යෙදෙන ආකාරය

लट्	लङ्	लिट्
वदति	अवदत्	अवाद
करोति	अकरोत्	चकार
खादति	अखादत्	चखाद
पिबति	अपिबत्	पपौ
भवति	अभवत्	बभूव

लट्	लङ्	लिट्
चरति	अचरत्	चचार
ददाति	अददत्	ददौ
तिष्ठति	अतिष्ठत्	तस्थौ
पठति	अपठत्	पपाठ
पतति	अपतत्	पपात

ලිට් ලකාරය (පරෝක්ෂ ලිට්) (පරස්මෛපද)

ප්‍රත්‍යය සහ නිදර්ශන වරනැගීම

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमपुरुष	अ	अतुः	उः	बभूव	बभूवतुः	बभूवुः
मध्यमपुरुष	थ	अथुः	अ	बभूविथ	बभूवथुः	बभूव
उत्तमपुरुष	अ	व	म	बभूव	बभूविव	बभूविम

එහි සිංහල අර්ථය

පුරුෂ	ඒකවචන	ද්විවචන	බහුවචන
ප්‍රථමපුරුෂ	වීලු	(දෙදෙනෙක්) වූවෝලු	වූවෝලු
මධ්‍යම පුරුෂ	වූවෙහිලු	(දෙදෙනෙක්) වූවෙහුලු	වූවෙහුලු
උත්තමපුරුෂ	වූයෙමිලු	(දෙදෙනෙක්) වූයෙමුලු	වූයෙමුලු

ලිට් ලකාරය (පරෝක්ෂෙ ලිට්) (ආත්මනේපද)

ප්‍රත්‍යය සහ වරනැගීම් නිදර්ශන

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमपुरुष	ए	आते	इरे	बभूवे	बभूवाते	बभूविरे
मध्यमपुरुष	से	आथे	ध्वे	बभूविषे	बभूवाथे	बभूविध्वे
उत्तमपुरुष	ए	वहे	महे	बभूवे	बभूविवहे	बभूविमहे

ක්‍රියාකාරකම 5.1

01. **हृ** ධාතුව ලෘට් ලකාරපරස්මෛපදයෙහි වරනගන්න.

पुरुषः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमपुरुष	हरिष्यति		
मध्यमपुरुष			
उत्तमपुरुष			

ක්‍රියාකාරකම 5.2

01. වර්තමානකාල ඒකවචන ක්‍රියා රූපයන්ට ගැළපෙන අනාගත බහුවචන ක්‍රියාරූපය යා කරන්න. අර්ථ ද ලියන්න.

लट् (වර්තමාන)	लृट्	(අනාගත)
नदति	वदिष्यथ	(............................)
गच्छामि	चलिष्यन्ति	(............................)
वदसि	नदिष्यन्ति	(නාදකරන්නෝ ය.)
क्रीडामि	धाविष्यथ	(............................)
चरसि	चरिष्यामः	(............................)
चरामि	गमिष्यामः	(............................)
चलति	क्रीडिष्यामः	(............................)
धावसि	चरिष्यथ	(............................)

ක්‍රියාකාරකම 5.3

01. ලෘට් ලකාර පරස්මෛපද ඒකවචන ක්‍රියාරූපවලින් වාක්‍ය සම්පූර්ණ කර එම වාක්‍ය ද්විවචනයට හරවන්න.

නිදසුනः-

कपिः फलानि खादिष्यति। (වඳුරා ගෙඩි කන්නේ ය.) कपी फलानि खादिष्यतः।

(වඳුරෝ දෙදෙන ගෙඩි කන්නෝ ය.)

०१. शिक्षकः पाठं................ ।	(හදාරන්නේ ය.)	०१. ....
०२. शिक्षिका श्लोकं .... ।	(ගයන්නී ය.)	०२. ....
०३. बालकाः विद्यालयं .... ।	(යන්නාහ.)	०३. ....
०४. कर्मकाराः कार्यं .... ।	(කරන්නෝ ය.)	०४. ....
०५. त्वं भोजनम्................. ।	(කන්නෙහි.)	०५. ....
०६. अहं वस्त्राणि................. ।	(සෝදන්නෙමි.)	०६. ....
०७. अहं सायं गृहं .... ।	(එන්නෙමි.)	०७. ....
०८. वयं चलनचित्रं .... ।	(බලන්නෙමු.)	०८. ....
०९. वयं पत्रं .... ।	(ලියන්නෙමු.)	०९. ....
१०. अहम् अन्नं .... ।	(කන්නෙමි.)	१०. ....

ක්‍රියාකාරකම 5.4

01. සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

रात्रिर्गमिष्यति भविष्यति सुप्रभातम्
भास्वानुदेष्यति हसिष्यति पङ्कजश्रीः।
इत्थं विचिन्तयति कोषगते द्विरेफे
हा हन्त हन्त नलिनीं गज उज्जहार ॥

कश्चन भ्रमरो मधु पिबन् कमले उपविष्ट आसीत्। यदा सूर्यास्तो जात तदा कमलं च मुकुलितं जातम्। कमलस्य अन्तो भ्रमरो बद्धो जातः। तादृशो भ्रमरो रात्रिर्पगता। प्रभातं च भविष्यति। ततः सूर्योदयो भविष्यति। कमलं च विकसिष्यति। ततोऽहं गमिष्यामि इति यावत् चिन्तयन् आसीत्। तदा कश्चन गजो तत्र आगत्य तद् भ्रमरयुक्तं कमलम् एव अनाश्यत्। एवं स्वप्नं पश्यन् एव भ्रमरो पञ्चत्वं गतः। मनुष्यस्य अपि जीवने एवं भवति खलु कदाचित्?

ක්‍රියාකාරකම 5.5

01. පහත සඳහන් ධාතූන් ලිට් ලකාර පරස්මෛපදයෙහි පන්තියේ සියලු දෙනා එක් ව ශබ්ද නගා වරනගන්න. මතකයෙන් කියවීමට හා ලිවීමට ද උත්සාහ කරන්න.

धातवः	प्र.पु. एक.	प्र.पु. द्वि.	प्र.पु. बहु.	म.पु. एक.	म.पु. द्वि.	म.पु. बहु.	उ.पु. एक.	उ.पु. द्वि.	उ.पु. बहु.
√पठ्	पपाठ	पेठतुः	पेठुः	पेठिथ	पेठथुः	पेठ	पपाठ	पेठिव	पेठिम
√पत्	पपात	पेततुः	पेतुः	पेतिथ	पेतथुः	पेत	पपात	पेतिव	पेतिम
√स्था	तस्थौ	तस्थतुः	तस्थुः	तस्थाथ	तस्थथुः	तस्थ	तस्थौ	तस्थिव	तस्थिम
√पा	पपौ	पपतुः	पपुः	पपाथ	पपथुः	पप	पपौ	पपिव	पपिम
√कृ	चकार	चक्रतुः	चक्रुः	चकथ	चक्रथुः	चक्र	चकार	चकृव	चकृम
√गम्	जगाम	जग्मतुः	जग्मुः	जगमिथ	जग्मथुः	जग्म	जगाम	जग्मिव	जग्मिम

ක්‍රියාකාරකම 5.6

01. පහත කොටුවේ ඇති **रुद्** ධාතුවේ හා **वस्** ධාතුවේ ක්‍රියා රූපයන් නිවැරදි ව භාවිත කරමින් වගුවේ හිස්තැන් පුරවන්න.

रुरोद / रुरुदिम / रुरोदिथ / रुरुदुः / रुरुदिव/ रुरुदतुः / रुरुद / रुरुदथुः / रुरोद
उवास / ऊषथुः / ऊषीम / उवास / उवसिथ / ऊष / ऊषुः / ऊषिव / ऊषतुः

पुरुष	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्		एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमपुरुष							
मध्यमपुरुष							
उत्तमपुरुष							

ක්‍රියාකාරකම 5.7

01. පහත දක්වා ඇති ප්‍රථමපුරුෂ ලිට් ලකාර ක්‍රියාපදයන් ලඞ් ලකාර ක්‍රියාපදයන්ට හරවන්න.

		लिट्			लङ्		
	पुरुष	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
	නිදසුන.	बभूव	बभूवतुः	बभूवुः	अभवत्	अभवताम्	अभवन्
०१.	प्रथमपुरुष	तस्थौ	तस्थतुः	तस्थुः	अतिष्ठत्		
०२.	प्रथमपुरुष	ददौ	ददतुः	ददुः			
०३.	प्रथमपुरुष	चखाद	चखादतुः	चखादुः	अखादत्		
०४.	प्रथमपुरुष	पपौ	पपतुः	पपुः	अपिबत्		
०५.	प्रथमपुरुष	लिलेख	लिलिखतुः	लिलिखुः			
०६.	प्रथमपुरुष	पपृच्छ	पपृच्छतुः	पपृच्छुः			
०७.	प्रथमपुरुष	शुश्राव	शुश्रुवतुः	शुश्रुवुः	अश्रुणोत्		
०८.	प्रथमपुरुष	चचार	चेरतुः	चेरुः		अचरताम्	
०९.	प्रथमपुरुष	मिमेल	मिमिलतुः	मिमिलुः	अमिलत्		
१०.	प्रथमपुरुष	पपाठ	पेठतुः	पेठुः			
११.	प्रथमपुरुष	जहास	जहासतुः	जहासुः		अहसताम्	
१२.	प्रथमपुरुष	पपात	पेततुः	पेतुः	अपतत्		
१३.	प्रथमपुरुष	शुश्राव	शुश्रुवतुः	शुश्रवुः	अश्रृणोत्		
१४.	प्रथमपुरुष	ददर्श	ददृशतुः	ददृशुः	अपश्यत्		
१५.	प्रथमपुरुष	उवाच	ऊचतुः	ऊचुः	अवोचत्		
१६.	प्रथमपुरुष	जगाम	जग्मतुः	जग्मुः	अगच्छत्		
१७.	प्रथमपुरुष	जिगाय	जिग्मतुः	जिग्मुः			अजयन्
१८.	प्रथमपुरुष	जज्ञौ	जज्ञतुः	जज्ञुः	अजानात्		
२९.	प्रथमपुरुष	ससार	सस्रतुः	ससृः		असरताम्	
३०.	प्रथमपुरुष	जघ्रौ	जघ्रतुः	जघ्रुः	अजिघ्रत्		
३१.	प्रथमपुरुष	जगौ	जगतुः	जगुः	अगायत्		
३२.	प्रथमपुरुष	रुरोष	रुरुषतुः	रुरुषुः	अरोषत्		
३३.	प्रथमपुरुष	मम्लौ	मम्लतुः	मम्लुः	अम्लयत्		
३४.	प्रथमपुरुष	ननाद	नेदतुः	नेदुः	अनदत्		
३५.	प्रथमपुरुष	ननाम	नेमतुः	नेमुः			अनमन्

ක්‍රියාකාරකම 5.8

01. පහත කොටුවේ ඇති ක්‍රියාරූප අදාළ ලකාරයන්ට වෙන් කරන්න.

तिष्ठथ / तिष्ठत / अतिष्ठम् / वसामि / वसेयुः / अवसन् / हरिष्यति / पपात / जहास / हसेत् / हसिष्यावः / स्मरतु / स्मरन्ति / अरक्षत / रक्षेयम् / ररक्ष / याचिष्यसि / याचताम् / ययाच / पिबामः/ पास्यति / अपिबः / पिबानि / गच्छन्तु / जगाम / गच्छेम / पठिष्यसि / नयतः / अलिखत् / पचेत्

01. ලට් >	වර්තමාන කාලය >	स नगरं गच्छति ।
02. ලෘට් >	අනාගත කාලය >	स नगरं गमिष्यति ।
03. ලඞ් >	අතීත කාලය >	स नगरम् अगच्छत् ।
04. ලෝට් >	ප්‍රාර්ථනාර්ථය >	स नगरं गच्छतु ।
05. විධිලිඞ් >	විධි, සම්භාවනාර්ථය >	स नगरं गच्छेत् ।
06. ලිට් >	පරෝක්ෂාතීතාර්ථය >	स नगरं जगाम ।

ක්‍රියාකාරකම 5.9

01. පහත කථාවෙහි වරහන් තුළ ඇති ධාතුවලින් අදාළ ලකාරයට අනුව ක්‍රියාරූප නිර්මාණය කොට හිස්තැන් පුරවන්න.

बुद्धिमान् काकः ।

एकः काको आहाराय इतस्ततः .... । [भ्रम् - **लङ्**] तदा सोऽपूप-भाण्डाद् एकम् अपूपम् .... [अप + हृ - **लङ्**] पश्चाद् वृक्षस्य उपरि .... [अप + विश् - **लङ्**] । स अचिन्तयत् - " अहो, महद् भाग्यं मम स्वादिष्टम् अपूपं ....," [भक्ष् - **लट् उ. ए.व**] इति । तदा कश्चिद् जम्बूको तस्य वृक्षस्य समीपम् .... । [आ + गम् - **लङ्**] स काकस्य मुखेऽपूपम् ...., [दृश् - **लङ्**] सोऽचिन्तयत् - " केनाऽपि उपायेन अपूपम् अपहरामि । " ततः शृगालस्तं काकम् .... । [वद् - **लङ्**] - " मित्र, चिराद् त्वां .... ।[दृश् - **लङ्**] किं कुशली भवान् ? खगेषु भवान् एव सुन्दरः, सुमधुरो गायकः । कृपया एकं गानम् ...., [गा - **लोट्**]

ක්‍රියාකාරකම 5.10

01. පහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

०१. अहं कदाप्यनृतं न वदिष्यामि ।

०२. साधवः स्वल्पमपि पापं कर्तुमतीव लज्जन्ते ।

०३. सायाह्ने आम्रफलानि वृक्षाद् अपतन् ।

०४. मम माता तण्डुलान् प्रक्षाल्य भाजने क्षिप्त्वा पचते ।

०५. मूर्खस्य मांसानि वर्धन्ते कदापि प्रज्ञा न वर्धते ।

०६. क्षणशः कणशश्चैव विद्यामर्थं च चिन्तयेत् ।

०७. यदि काले मेघाः वर्षेयुः तर्हि विपुलं धान्यं भवेत् ।

०८. त्यज दुर्जनसंसर्गं भज साधुसमागमम् ।

०९ .यदि माता नागच्छेत् तर्हि शिशुः विलपेत ।

१०. स भूपतिरेकदा केनापि पठ्यमानं श्लोकद्वयं शुश्राव ।

ක්‍රියාකාරකම 5.11

01. පහත සඳහන් වාක්‍ය සංස්කෘතයට පරිවර්තනය කොට දේවනාගරී අක්ෂරවලින් ලියන්න.

01. අපි උත්සවයට සහභාගිවීමට පාසලට යන්නෙමු.
02. ඔබ අද මෙහි පැමිණෙහිවා.
03. බාලිකාවෝ උයනෙහි ක්‍රීඩා කොට ගෙදරට පැමිණියෝ ය.
04. සාගරයේ ශෝභාව දැකීමට මම එහි ගියෙමි.
05. ව්‍යාඝ්‍රයා ජලය බීමට ඔබමොබ ගියේ ය.
06. පියා පුතා දැක මෙසේ කීවේ ලු.
07. කැලයට යන්න එපා එහි බියකරු ව්‍යාඝ්‍රයකු සිටියි.
08. මිනිසා සැමදා සත්‍යය කිව යුතු ය. බොරු නොකිය යුතු ය.
09. මම ඊයේ පියා සමග නගරයට ගියෙමි.
10. කුරුල්ලෝ ආහාර පිණිස ගසින් ගසට පියාඹති.

किञ्चित्कालोपभोग्यानि यौवनानि धनानि च ।

තරුණ බව හා ධනය ටික කලෙකින් භුක්තිවිඳ ගෙවී යයි.

कोऽवकाशो विवेकस्य हृदि कामान्धचेतसः ।

කාමයෙන් අන්ධ වූ සිතැත්තාට විමසිලිමත් වන්නට කවර ඉඩක් ද?

को वा दुर्जनवागुरासु पतितः क्षेमेण यातः पुमान् ।

දුදනන්ගේ උගුල්වල හසු වූ කවර පුරුෂයෙක් නිරුපද්‍රිත ව ගියේ ද?

०६

षष्ठः पाठः।

उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम्।

सन्धिपरिचयः। ०१

මෙම ඡේදය සාවධාන ව කියවන්න. එහි වර්ණ ගන්වා ඇති සන්ධිපද විමසා බලන්න.

कश्चित् कुक्कुर एकदा एकस्यां गवादन्यां पलालोच्चये निषण्ण आसीत्। अत्रान्तरे कोऽपि क्षुधितो वृषभस्तत्रागतः पलालमत्तुम्। कुक्कुरस्तं दृष्ट्वा तमुद्दिश्याभषत्। अथ वृषभोऽवदत् हे नीच पशो! त्वमिमं पलालं न खादसि मह्यं वा खादितुं न प्रयच्छसि। कोऽर्थस्ते मूर्ख तवानेन रक्षितेन पलालेन इति। इत्युक्त्वा स वृषभोऽन्यत्रागच्छत्।

- कश्चित् = कः + चित्
- कुक्कुर एकदा = कुक्कुरः + एकदा
- गवादन्यां = गवात् + अन्यां
- पलालोच्चये = पलाल + उच्चये
- निषण्ण आसीत् = निषण्णः + आसीत्
- अत्रान्तरे = अत्र + अन्तरे
- कोऽपि = कः + अपि
- वृषभस्तत्र = वृषभः + तत्र
- तत्रागतः = तत्र + आगतः
- पलालमत्तुम् = पलालम् + अत्तुम्
- कुक्कुरस्तं = कुक्कुरः + तं
- तमुद्दिश्याभषत् = तम् + उद्दिश्य + अभषत्
- वृषभोऽवदत् = वृषभः + अवदत्
- त्वमिमं = त्वम् + इमं
- कोऽर्थस्ते = कः + अर्थः + ते
- तवानेन = तव + अनेन
- इत्युक्त्वा = इति + उक्त्वा
- वृषभोऽन्यत्रागच्छत् = वृषभः + अन्यत्र + अगच्छत्

ක්‍රියාකාරකම 6.1

01. පහත සඳහන් වාක්‍යවල ඇති ස්වරසන්ධි උපුටා දක්වන්න.

०१. नाहं विद्याविक्रियं शासनशतेनापि करोमि।

०२. मातेव रक्षति पितेव हिते नियुङ्क्ते।

०३. विश्वेश्वरं विमुक्तिज्ञम्।

०४. महोद्यमं महाधैर्यम्।

०५. भूमावुपविश्यावदत्।

०६. तदालोकापवादः स्यात्।

०७. इत्युक्त्वोपविष्टः।

०८. बह्वपायोऽस्मिन्वने।

०९. सदैकस्थानविहरिणौ कालं नयतः।

१०. किं बहुना श्रूयतां ममैष सिंहनादः।

११. सचराचर लोकनायक

१२. तद्यथानुश्रूयते ।

ක්‍රියාකාරකම 6.2

01. පහත සඳහන් ස්වරසන්ධි පද විසන්ධි කරන්න.

नाहम्	धनैश्वर्यम्	देशाटनम्
मधूदकम्	नरैकत्वं	विद्याभ्यासः
प्रत्यक्षम्	नरौदार्यम्	यतीन्द्रः
कन्याभरणम्	महौषधः	वधूत्सवः
भूदकम्	इत्येव	मातृद्धिः
पूर्णेन्दुः	लघ्वाहार	नायकः
कर्तृजुता	कर्त्रादि	महेच्छा
हितोपदेशः	मात्राज्ञा	सूर्योदयः
यथोक्तम्	तयासन्	देशोन्नतिः
सप्तर्षिः	तेऽपि	वसन्तर्तुः
सदैव	अत्युत्तमम्	जलोघः
मतानुसारः	विद्यार्थी	

प्रतीक्षा	अतीव	सूक्तिः	
पितृर्द्धिः	तवैव	उपैति	
तथैव	परमौषधम्	अत्यन्तम्	अन्वयः

ක්‍රියාකාරකම 6.3

01. පහත සඳහන් වාක්‍යවල විසන්ධිපද සන්ධි කරන්න.

०१. इति + आह
०२. मधु + ऊनम्
०३. कवि + ईश्वरः
०४. चन्द्र + आलोकः
०५. तदा + अहं
०६. करुणा + इन्दुः
०७. मया + उक्तम्
०८. देव + ऐश्वर्यम्
०९. नदी + अर्थम्
१०. भानु + अत्र
११. नै + अकः
१२. प्रति + एकम्
१३. वन + ओषधिः
१४. तेन + एव
१५. वर्षा + ऋतुः

ක්‍රියාකාරකම 6.4

01. පහත සඳහන් වාක්‍යවල ඇති ව්‍යඤ්ජන සන්ධි උපුටා දක්වන්න.

०१. कस्मिंश्चिद्वने स्थितास्तरवः करुणया तमपृच्छत्।
०२. चमत्कृतां तद्वार्तां श्रुत्वा स अकथयत्।
०३. तल्लिख्यतां मध्यतनो दिवसः।
०४. न किञ्चिदर्थेन प्रयोजनम्।
०५. यद्यहं षण्मासाभ्यन्तरेव तव पुत्रान् पण्डितान् करिष्यामि।
०६. सुहृद्भेदं तावच्छृणुत।
०७. यस्यार्थाः स पुमाल्लोके।
०८. न सा विद्या न तद्धनम्।
०९. न तच्छिल्पं न सा कला।
१०. जायन्ते विरला लोके जलदा इव सज्जनाः।

ක්‍රියාකාරකම 6.5

01. පහත සඳහන් ව්‍යඤ්ජන සන්ධිපද විසන්ධි කරන්න.

शरदभ्र	तच्छविः	तल्लीलः
मनश्चञ्चलम्	जगन्नाथः	महच्चक्रम्
षण्मासाः	तल्लुनाति	महाञ्जयः
चिन्मयम्	राजन्निह	तच्छीलः
तच्छात्रम्	तवच्छत्रम्	धावन्नश्वः
मृच्छकटिकम्	स्मरन्नुवाच	भवांस्तनोति
अजन्तः	भवाल्लिखति	कदाचिच्छय्यायां
प्रागेव	भवाञ्शूरः	अङ्कितः

ක්‍රියාකාරකම 6.6

01. පහත සඳහන් විසන්ධිපද සන්ධි කරන්න.

०१. महान् + लाभः	०२. सुगत् + इह	०३. परि + छेदः	०४. उद् + ज्वलः
०५. तत् + हित	०६. कः + चरति	०७. वाक् + विद्या	०८. दिक् + नागः
०९. स्व + छन्दः	१०. परि + छेदः	११. सत् + चरित्रः	१२. उत् + चारणः
१३. वाक् + दानम्	१४. षट् + अङ्गाः	१५. सत् + गुणः	१६. वाक् + मयम्
१७. उत् + नतिः	१८. कस् + चित्	१९. सद् + जनः	२०. विद्वत् + जनः

ක්‍රියාකාරකම 6.7

01. පහත සඳහන් වාක්‍යවල ඇති සන්ධි උපුටා දක්වන්න.

०१. अथ स वञ्चकस्य वचनं श्रुत्वा ।
०२. मधुरमिति किमुच्यते केवलं पीयूषमेव ।
०३. किमागतोऽसि किन्ते नाम, कुतः समायतः ।
०४. त्वं किङ्करिष्यसि ।
०५. शीलराशिं शिवङ्करं ।
०६. निर्वादं निरहङ्कारम् ।
०७. देव महाकुलसम्भूता एते राजपुत्राः ।
०८. श्रीमन्तं श्रीकरं शान्तं शान्तवेशं नमाम्यहम् ।
०९. किञ्चिद्वक्ष्यामि तच्छृणु ।
१०. वनेऽस्मिन् मृगाः चरन्ति ।
११. अहं भवताम् अनुगृहीतोऽस्मि ।
१२. सः मुख्यातिथेः स्वागतं करोति ।
१३. अस्य गीतस्य गायकः कः अस्ति
१४. सुभाषितवचनानि नरं सन्मार्गं दर्शयन्ति ।
१५. सन्तोष एव सन्निधानम् ।
१६. सर्वे व्यवहाराः वाङ्मूलाः सन्ति ।
१७. भगवद्गीता अतिप्रसिद्धं पुस्तकम् अस्ति ।

पङ्को हि नभसि क्षिप्तः क्षेप्तुः पतति मूर्ध्नि ।

අහසෙහි විසිකළ මඩ එය දැමූවහුගේ ම හිස මත වැටේ.

पद्मपत्रस्थितं वारि धत्ते मुक्ताफलश्रियम् ।

නෙළුම් පතෙහි ජලය මුතු ඇටයක ශෝභාව දරයි.

परलोकजुषां स्वकर्मभिर्गतयो भिन्नपथा हि देहिनाम् ।

මියගිය සත්ත්වයන්ට තම කර්ම අනුව වෙන් වූ මාර්ග ඇත.

०७

सप्तमः पाठः।

यत्ने कृते यदि न सिध्यति कोऽत्र दोषः।

सन्धिपरिचयः। ०२

විසර්ග සන්ධිය

अन्तः सारैरकुटिलैरच्छिद्रैः सुपरीक्षितैः।
मन्त्रिभिर्धार्यते राज्यं सुस्तम्भैरिव मन्दिरम्॥

ඉහත ශ්ලෝකයෙහි යටින් ඉරි ඇඳි

(1). अन्तः सारैः + अकुटिलैः + अच्छिद्रैः

(2). मन्त्रिभिः + धार्यते

(3). सुस्तम्भैः + इव යනාදි පරිදි විසන්ධි කළ හැකි ය. එහි දී සිදු වී ඇත්තේ "ඃ" යට "ර්" ආදේශවීමයි.

1. නාමින් අක්ෂරයක් ඃ + ස්වර / ඝෝෂ
   ඃ → ර්

උදා - मन्त्रिभिः + धार्यते

मन्त्रिभ् + $\underset{\text{නාමින්}}{\text{इ}}$ + $\underset{\downarrow}{\text{ः}}$ + $\underset{\text{ඝෝෂ}}{\text{धार्यते}}$

मन्त्रिभि + र् + धार्यते

मन्त्रिभिर्धार्यते।

ක්‍රියාකාරකම 7.1

01. පහත උද්ධෘතයන්හි ඉරි ඇඳි පද විසන්ධි කරන්න.

०१. न च तारागणैरपि ।

०२. नृपतेर्गृहसंमार्जनकर्ता गोरम्भो नाम सेवकः ।

०३. सर्वदेवमयस्यापि विशेषो नृपतेरयम् ।

०४. नीतिरेषा ।

०५. किं निःशङ्को भूत्वा मुहुर्मुहुर्नर्दसि वृथा ।

०६. व्याधिर्भेषजसंग्रहैश्च विविधैर्मन्त्रप्रयोगैर्विषम् ।

०७. अकारैरिङ्गितैर्गत्या चेष्टया भाषणेन च ।

०८. तत्किमावयोरनेन व्यापारेण ।

02. (i) अः + अ

अः → ओ

अ → (අවග්‍රහය ऽ)

උදා :-

सोऽपि प्रणम्य

सः + अपि

स् + अः + अपि

अः → ओ, अ → ऽ

स् + ओ + ऽपि

सोऽपि ।

(ii) अः + घोषाक्षर

अः → ओ

උදා :- वरमेको गुणीपुत्रो न च मूर्खशतान्यपि ।

वरमेकः + गुणीपुत्रः + न

वरमेक् + अः + गूणीपुत्र् + अः + न

अः → ओ, अः → ओ

वरमेको गुणीपुत्रो न ।

ක්‍රියාකාරකම 7.2

01. පහත උද්ධෘතයන්හි ඇතුළත් විසර්ග සන්ධිපද තෝරා විසන්ධි කරන්න.

०१. गोरम्भो नाम राजसेवको गृहायातोऽपि तेनानुचितस्थान उपविष्टोऽवज्ञयाार्धचन्द्रं दत्वा निःसारितः।

०२. अकुलीनोऽपि मूर्खोऽपि भूपालं योऽत्र सेवते।
अपि संमानहीनोऽपि स सर्वत्र प्रपूज्यते॥

०३. सोऽब्रवीत्।

०४. शूद्रो वा यदि वान्योऽपि चण्डालोऽपि जटाधरः।

०५. यत्ने कृते यदि न सिध्यति कोऽत्र दोषः।

०६. वृद्धो वा वैराग्ययुक्तो वा शोकग्रस्तो वा।

०७. जीवत्यनाथोऽपि वने विसर्जितः।
कृतप्रयत्नोऽपि गृहे विनश्यति॥

०८. परं ममापि भेको मेघनादो नाम मित्रं तिष्ठति।

03. (i) (आ) (अः) → लोपश् ः + स्वर/ घोष

උදා :- बालिकाः गच्छन्ति।
बालिका गच्छन्ति।

ක්‍රියාකාරකම 7.3

01. පහත සඳහන් වාක්‍ය සන්ධි කර නැවත ලියන්න.

०१. अस्वस्थाः औषधं पिबन्ति।

०२. गृहस्थाः भिक्षवे भिक्षां ददति।

०३. सकोपाः ऊचुः।

०४. ताः आहुः।

०५. वीराः युद्धाद् न बिभ्यति।

०६. दुराराध्या हि राजानः पर्वता इव सर्वदा।

०७. सुदुष्टा मन्त्रसाध्याश्च राजानः पन्नगा इव।

(ii) अ [ः] + अ හැර සෙසු ස්වර

↓

ලෝපශ්

ක්‍රියාකාරකම 7.4

01. පහත සඳහන් පද විසන්ධි කරන්න.

०१. पिंगलक आह ।

०२. उन्मत्त इव ।

०३. दमनक आह ।

०४. दूत आह ।

०५. कम्बुग्रीव आह ।

04. सः / एषः + व्यञ्जनाक्षर

ः-लोपश्

ක්‍රියාකාරකම 7.5

01. විසන්ධි කරන්න.

०१. स स्वयमेवात्मानं वधाय नियोजयति ।

०२. स मातुलोऽपि नायातः ।

०३. स एव निधनं याति कीलोत्पाटीव वानरः ।

०४. स भूपतेर्दोषो न तेषाम् ।

०५. ततः स मयोक्तः ।

०६. एष खलु तत्र न गच्छति ।

०७. किन्तु एष कुत्र गतवान् इति न जानामि ।

०८. एष ते प्रत्ययः ।

05. (i) ः + च छ स ततः + च > ततश्च

↓

श्

ः + ट ठ ष मनुष्याः + टङ्केन > मनुष्याष्टङ्केन

↓

ष्

ः + त थ श इतः + ततः > इतस्ततः

↓

स्

ක්‍රියාකාරකම 7.6

01. යටින් ඉරි ඇඳි පද විසන්ධි කරන්න.

०१. एकश्चन्द्रस्तमो हन्ति ।

०२. नद्यश्च नार्यश्च सद्दक्प्रभावास्तुल्यानि कूलानि कुलानि तासाम् ।

०३. शिवास्ते पन्थानः सन्तु ।

०४. अन्येद्युस्तं सार्थवाहं मिथ्याहुः ।

०५. वचस्तत्र प्रयोक्तव्यं यत्रोक्तं लभते फलम् ।

०६. दयाश्च नागाश्च वहन्ति चोदिताः ।

०७. न त्वां भूयस्तोषष्यामि ।

०८. मया सुगुप्तमन्त्रस्तव नियोदितः ।

०९. अन्यथा सुप्रसादश्चेति ।

१०. अथ तस्मिन्गते चतुरकश्चिन्तयामास ।

06. भोः / भगोः / अघोः + अब

↓

ः लोपश्

උදා:- भोः + एति = भो एति

भगोः + नमस्ते = ...

अघोः + याति = ...

07. प्रातः / अन्तः / पुनः + अब

↓

ः > र् आदेश

උදා:- प्रतः + अत्र > प्रातर् + अत्र = प्रातरत्र

पुनः + अपि > पुनर् + अपि = पुनरपि

ක්‍රියාකාරකම 7.7

01. සන්ධි කරන්න.

०१. अन्तः + अस्थि =

०२. प्रातः + आसः =

०३. अन्तः + आगतः =

०४. पुनः + उदयः =

०५. अन्तः + गतः =

०६. पुनः + भव =

08. විසර්ගයට "ර්" ආදේශ වූ විට, පරව "ර්" කාරය ඇත්නම්, එම "ර්" කාරය ලොප් වේ. ඊට පෙර සිටි ස්වරය දීර්ඝ වේ.

උදා:- पुनः + रमते

पुन् + अ + ः + रमते

पुन् + आ + र् + रमते

पुनारमते

ක්‍රියාකාරකම 7.8

01. විසන්ධි කරන්න.

०१. कपीरसं　　०२. हरीरत्या　　०३. भानूरमते　　०४. साधूरागं

ක්‍රියාකාරකම 7.8

• පහත උද්ධෘතයන්හි විසර්ග සන්ධිපද තෝරා, ඒවා විසන්ධි කරන්න.

०१. अकुलीनोऽपि मूर्खोऽपि भूपालं योऽत्र सेवते।
अपि संमानहीनोऽपि स सर्वत्र प्रपूज्यते॥

०२. देव एष मयानीतः स संजीवकः।

०३. शेषः सर्वोऽपि मृगजनो दूरीभूतस्तिष्ठति।

०४. करटक आह- कथमेतत्। सोऽब्रवीत् ।

०५. शूद्रो वा यदि वान्योऽपि चण्डालोऽपि जटाधरः।
दीक्षितः शिवमन्त्रेण स भस्माङ्गीशिवो भवेत्॥

०६. ततश्च हा हा मुषितोऽस्मि चिरकालं श्रुतो मया तवापवादः।

०७. आदित्यचन्द्रावनिलोऽनलश्च द्यौर्भूमिरापो हृदयं यमश्च।
अहश्च रात्रिश्च उभे च संध्ये धर्मश्च जानाति नरस्य वृत्तम्॥

०८. अतिप्रसक्तैः पुरुषैर्यतस्ताः क्रीडन्ति काकैरिव लूनपक्षैः।

०९. अधोदृष्टिर्वदेत्कृत्वा पापं प्राप्तः सभां नरः।
तस्माद्यत्नात्परिज्ञेयाश्चिह्नैरेतैर्विचक्षणैः॥

१०. पूज्यते यदपूज्योऽपि यदगम्योऽपि गम्यते।
अर्थेभ्योऽपि हि वृद्धेभ्यः संवृत्तेभ्यस्ततस्ततः॥

1. नामिनो रः।
2. (i). अतोऽत्युः।
(ii). हबे
3. आदबे लोपश्।
4. सैषाद्धसे।
5. विसर्जनीयस्य सः।
6. अह्नो रो रात्रिषु।
7. भोसः भोसः।
8. रः।
9. रि लोपो दीर्घश्च।

ප්‍රකෘතිභාව සන්ධිය

पश्य !

इह (अमी अश्वा) इतस्ततो धावन्ति ।

अमी अश्वाः යන පද දෙක **इयं स्वरे** යන සන්ධි රීතියට අනුව සන්ධි කළ හැකි ය. එහෙත් මෙහි දී සන්ධි නො කෙරේ. මෙලෙස සන්ධි කළ හැකි තැන් සන්ධි නො කර, තැබීම ප්‍රකෘතිභාව නමින් හැඳින් වේ.

පළමු අවස්ථාව

	ඒකවචන	ද්විවචන	බහුවචන
अदस् >	असौ	अमू	अमी
	↓	↓	↓
	अश्वः	अश्वौ	अश्वाः
	असावश्वः	अम्वश्वौ	अमी अश्वाः

०१. अमी + आदित्याः = ...

०२. अमी + अजाः = ...

०३. अमी + उत्तमाः = ...

०४. अमी + ईश्वराः = ...

०५. अमी + अग्रजाः = ...

දෙවන අවස්ථාව

माता आह - दुहितः। शीघ्रं गत्वा (माले आनय ।)

> ई - ऊ - ए අන්ත ද්විවචන රූප ද සන්ධි නොවේ.
> अग्नी - पटू - माले

अग्नी	+ अत्र	=	....
दम्पती	+ इव	=	....
मणी	+ इह	=	....
कन्ये	+ अत्र	=	....
सधू	+ आहतुः	=	....

නෙවන අවස්ථාව

आ, औ, उ, इ, अ, ऋ, ऌ, ए, ऐ හා ओ නිපාත වශයෙන් යෙදෙන විට, ප්‍රකෘතියෙන් සිටී. සන්ධි නො වේ.

උදා :-

१. आ ! एवं मन्यसे ।

२. नो अत्र स्थातव्यम् ।

३. उ उत्तिष्ठ ।

४. इ इन्दं पश्य ।

५. अ अपेहि ।

आ (आङ्) යන්න සන්ධි වේ.

आ उत्तमैः	=	ओत्तमैः	(මඳක් උතුම් වූ)
आ ईक्षसे	=	एक्षसे	(ක්‍රියා යෝගයෙහි)
आ अमृतान्	=	आमृतान्	(මර්යාදා අර්ථයෙහි)
आ इन्द्रतः	=	एन्द्रतः	(අභිවිධි අර්ථය)

अहो, आहो, उताहो, नो, हो, हहो, अथो, मिथो යන औ කාරාන්ත නිපාත ද සන්ධි නො වේ.

- अहो ! अविवेकोऽस्मद्भुपतेः ।
- अहो ! आपतितं शोभनम् ।
- अहो ! आषाढभूते ।

හතරවන අවස්ථාව

ප්ලුත ද සන්ධි නොවේ.

උදා :-

०१. देवदत्त एहि ।

०२. आगच्छ कृष्ण अत्र गौश्चरति ।

०३. तिष्ठ वधु एषाप्यागच्छति ।

०४. श्रुणु हरे अत्रेयं गोपि ।

०५. पश्य ! गुरो एष मां ताडयति ।

පස්වන අවස්ථාව

हे आर्ये, है उत्तम

हे अग्रज, हे ईश्वर යනාදි පරිදි हे, है නිපාත ද සන්ධිකාර්යයට යටත් නොවී ප්‍රකෘතියෙන් ම සිටී.

परहितनिरतानामादरो नात्मकार्ये ।

පරාර්ථයෙහි යෙදුණවුනට තම කටයුතු විෂයයෙහි ඇල්මක් නැත.

परिवर्तिनि संसारे मृतः को वा न जायते ।

පෙරළෙන සසරෙහි මළ කවරෙක් නූපදී ද?

परोपदेशवेलायां शिष्टाः सर्वे भवन्ति वै ।

අනුන්ට උපදෙස් දෙන අවස්ථාවේ දී සියල්ලෝ ම ශිෂ්ටයෝ ය.

०८

अष्टमः पाठः ।

प्रारब्धमुत्तमजना न परित्यजन्ति ।

समासपरिचयः ।

द्विगुसमासः ।

त्रयाणां भुवनानां समाहारः - त्रिभुवनम् - තුන්ලොව
त्रयानां सिंहलानां समाहारः - त्रिसिंहलम् - ත්‍රිසිංහලය
अष्टानाम् अध्यायानां समाहारः - अष्टाध्यायी - අෂ්ටධ්‍යායී

අර්ථ වශයෙන් යම් සමූහයක් හෝ කොටසක් ගැන කියැවෙන සංඛ්‍යාවාචී පදයක් සහ උත්තරපදයක් අතර සිදුවන සංක්ෂිප්තතාව ද්විගු සමාසය යි. කර්මධාරය සමාසයෙන් මෙය වෙනස් වන්නේ විශේෂණ පදය ලෙස සංඛ්‍යාවාචී ශබ්දයක් යෙදෙන බැවිනි. මෙම සමාසයේ පූර්වපදය ලෙස යෙදෙන්නේ එම සංඛ්‍යාවාචී පදය යි. **(සංඛ්‍යාපූර්වෝ ද්විගුඃ)** ඉහත දක්වා ඇති පද කිසියම් සංඛ්‍යාර්ථයක් ප්‍රකාශ කෙරේ.

द्विगुः
- समाहार द्विगुः
- असमाहार द्विगुः

- සමාහාර ද්විගු ප්‍රභේදයේ සමාසපදය නපුංසකලිංග ද, ඒකවචනාන්ත ද වේ.

पञ्चानि शीलानि समाहारः - पञ्चशीलम्
पञ्चानां पात्राणां समाहारः - पञ्चपात्रम्
त्रयाणां रात्रीणां समाहारः - त्रिरात्रम्

- ඇතැම් ස්ථානයන්හි සමාහාර ද්විගු සමාසපදය ඊකාරාන්ත හා ස්ත්‍රීලිංග ද වේ.

त्रयाणां लोकानां समाहारः - त्रिलोकी
दशानां ग्रामानां समाहारः - दशग्रामी
सप्तानां शतानां समाहारः - सप्तशती
चतुर्णां पथाम् समाहारः - चतुष्पथम्

- මෙම සමාස ප්‍රභේදයේ සංඛ්‍යාවාචී පදය අගට යෙදෙන අවස්ථා ද ඇත.

द्वयोः वचनयोः समाहारः - वचनद्वयम्
त्रयाणां द्वाराणां समाहारः - द्वारत्रयम्
त्रयाणां रत्नानां समाहारः - रत्नत्रयम्

- අසමාහාර ද්විගු සමාසය ඒකත්වයට නොපැමිණෙයි. නපුංසකලිංග ද ඇසුරු නොකරයි. පරපදයේ ලිංගය ම ගනියි.

सप्तश्च ते ऋषयश्च - सप्तर्षयः
अष्टौ च ताः स्त्रियश्च - अष्टस्त्रियः
दश च तानि पद्मानि - दशपद्मानि

ක්‍රියාකාරකම 8.1

1. පහත සඳහන් සමාස විග්‍රහයන් සඳහා වූ නිවැරදි සමාසපදය ලියන්න.

०१. सप्तानां पदानां समाहारः ....
०२. शतस्य शब्दानां समाहारः ....
०३. चतुर्णां सूत्राणां समाहारः ....
०४. पञ्चानाम् अङ्गानां समाहारः ....
०५. त्रयाणां लक्षणानां समाहारः ....
०६. त्रयाणां दिनानां समाहारः ....
०७. पञ्चानां वटानां समाहारः ....
०८. सप्तानां अब्दानां समाहारः ....
०९. दशानां रात्रीणां समाहारः ....
१०. पञ्चानां मञ्चानां समाहारः ....
११. त्रयोः पात्रयोः समाहारः ....
१२. अष्टानां पादानां समाहारः ....

2. පහත සඳහන් සමාසපදයන්හි විග්‍රහ වාක්‍යය සකසන්න.

०१. पञ्चवटी .... ०२. पञ्चगवम् ....
०३. त्रिरात्रम् .... ०४. पञ्चपात्रम् ....
०५. त्रिचैत्यम् .... ०६. द्विपात्रम् ....
०७. चतुर्युगम् .... ०८. पञ्चराजी ....
०९. पञ्चमालम् .... १०. चतुर्बुद्धी ....

कर्मधारयसमासः।

मधुरवचनम्
शीघ्रगामी
धर्मजीवितम्
पादपद्मम्

ඉහත වෘත්තයේ ඇත්තේ නිතර අපට හමුවන වචන කිහිපයකි. මිහිරි වචනය, වේගවත් ගමන, දැහැමි ජීවිතය, පා පියුම යනු උක්ත ශබ්දයන්ගේ අනුපිළිවෙළ අර්ථයි. මේවා සකස් වී ඇත්තේ කිසියම් විශේෂ්‍යයක් හෝ විශේෂණයක් මුල් වීමෙනි. එබැවින් විශේෂ්‍ය හා විශේෂණ පදයන්ගේ සංක්ෂිප්තතාව තුළින් සැකසෙන පද කර්මධාරය සමාසයට අයත් වේ. මෙය උත්තර පද ප්‍රධාන සමාසයකි. තත්පුරුෂ සමාසයේ ප්‍රභේදයක් ද වේ.

नीलश्च असौ आकाशश्च	= नीलाकाशः
वीरश्च स पुरुषश्च	= वीरपुरुषः
पवित्रं च तत् स्थानं च	= पवित्रस्थानम्
शारिपुत्रश्च स स्थविरश्च	= शारिपुत्रस्थविरः
मन्दं च तत् शीतलं च	= मन्दशीतलम्

මෙසේ එක ම වස්තුවක් හැඟවෙන යෝග්‍ය වූ විශේෂ්‍ය විශේෂණ පදයන්ගේ සංයෝගයෙන් කර්මධාරය සමාසය නිර්මාණය වන බව පැහැදිලි ය. සමස්ත සමාසයේ ලිංගය තීරණය වන්නේ පරපදයට අනුව ය.

विद्याधनम्   महाजलम्   धीरपुरुषः   वङ्गानदी

पूर्व ශබ්දය සැමවිට ම සමාසපදයේ අගට එකතු වේ.

भूतपूर्व   दृष्टपूर्व   कृतपूर्व   श्रुतपूर्व

කර්මධාරය සමාසයෙහි ප්‍රභේද නවයක් දැකිය හැකි ය. පහත වගුවෙහි දැක්වෙන්නේ එම සමාස ප්‍රභේද හා ඒවාට අදාළ උදාහරණ යි.

नाम	विग्रहः	समासः
१. विशेषणपूर्वपदः	दुष्टश्च सः नरश्च प्रिया च सा भार्या च मधुरञ्च तं फलञ्च	दुष्टनरः प्रियभार्या मधुरफलम्
२. विशेषणोत्तरपदः	अश्वघोषश्च सः यतिश्च ब्राह्मणश्च सः धीरश्च पुलस्तिश्च सः मुनिश्च	अश्वघोषयतिः ब्राह्मणधीरः पुलस्तिमुनिः
३. विशेषणोभयपदः	दृढश्च सः शीतलश्च रमणीया च सा शुक्ला च शीतञ्च तं उष्णञ्च	दृढशीतलः रमणीयशुक्ला शीतोष्णम्
४. उपमानपूर्वपदः	चन्द्र इव मुखम् शैल इव स्तब्धः अग्नि इव दीप्तः	चन्द्रमुखम् शैलस्तब्धः अग्निदीप्तः
५. उपमानोत्तरपदः	सिंहः इव नरः पद्मम् इव पादः लता इव तनुः	नरसिंहः पद्मपादः तनुलता
६. सम्भावनापूर्वपदः	गुण इति बुद्धिः श्रीपादः इति पर्वतः तृष्णा इति व्याजः	गुणबुद्धिः श्रीपादपर्वतः तृष्णाव्याजः
७. अवधारणापूर्वपदः	धर्म एव जीवितम् गुरुः एव देवः तपः एव धनम्	धर्मजीवितम् गुरुदेवः तपोधनम्
८. न निपात पूर्वपदः	न आगतः न गुणः न कालः	अनागतः अगुणः अकालः
९. प्रादि पूर्वपदः	प्रकृष्टः गुणः कुत्सितः कविः प्रकृष्टः आचार्यः	प्रगुणः कुकविः प्राचार्यः

උදාහරණ:-

नीलमेघः

මෙහි **नील** යනු විශේෂණ පදය යි. එය පූර්වපදය ලෙස සිටී. **मेघः** යනු උත්තරපදය යි.

नीलश्च स मेघश्च - नीलमेघः

1. පහත සඳහන් විග්‍රහ වාක්‍යවලට අදාළ සමාස සකසමු.

०१. महान् च असौ प्रभूः च ....
०२. सुन्दरी च सा नारी च ....
०३. महान् च असौ धनिकः च ....
०४. उदारः च असौ जनः ....
०५. चरणः कमलम् इव ....
०६. शुक्लः च असौ अश्वश्च ....
०७. नीलं च तत् कण्ठं च ....
०८. चन्दन इव शीतला ....
०९. दुग्धम् इव धवलाः ....
१०. नवनीतम् इव कोमलम् ....
११. पीतं च तत् अम्बरम् ....
१२. दुष्टश्च सः जनः च ....

2. ඉහත සඳහන් සමාසපද අධ්‍යයනය කරමින් පහත සමාසපදයන්හි විග්‍රහ වාක්‍ය සොයමු.

रम्यलता	विद्याधनम्
धर्मबुद्धि	मृगराजा
मुखकमलम्	श्वेतपद्मानि
अनागत	ब्राह्मणपण्डितः
चोरभयम्	शीलधनम्

सुन्दरमृगः	कृष्णश्वेतः
पुरुषव्याघ्रः	लतातन्वी
कुपुत्रः	अकृतम्
महापुरुषः	गुणबुद्धिः

०१. .... ०२. ....
०३. .... ०४. ....
०५. .... ०६. ....
०७. .... ०८. ....
०९. .... १०. ....

3. පහත වාක්‍ය අධ්‍යයනය කරන්න. සමාස පද තෝරන්න/සාදන්න. වාක්‍යවල අර්ථ ද ලියන්න.

०१. सरसि रक्तानि कमलानि विकसितानि सन्ति ।
०२. सतां चित्तं उत्पलम् इव कोमलं भवति ।
०३. तत्र एकं हिमधवलं गृहम् अस्ति ।
०४. माता पुत्रस्य मुखकमलं पश्यति ।
०५. समुद्रमन्थनात् निर्गतं गरलं महता वेगेन पीतम् ।

बहुव्रीहि समासः ।

योगीश्वरं दशबलं लोकज्ञं लोकपूजितम्
लोकाचार्यं निराचार्यंलोकनाथं नमाम्यहम्

दशानि बलानि यस्य सः दशबलः > बुद्धः

සමාස වන පදයන්හි අර්ථයට පරිබාහිර වෙනත් අර්ථයක් ඉස්මතු කරලීම දක්නට ලැබෙන්නේ බහුව්‍රීහි සමාසයේ යි. මෙහි ප්‍රමුඛ වන්නේ ම සමාස වන පදයන් තුළින් බිහි වන අර්ථ සමානතා ඇති අන්‍යපදය යි. (अन्यपदार्थप्रधानः बहुव्रीहि)

त्रीणि नेत्राणि यस्य स त्रिनेत्रः > शिवः
पीतं क्षीरं येन सः पीतक्षीरः > बालः

උදාහරණ

बहूनि फलानि
बहुफलः (वृक्षः)

चक्रं पाणौ
चक्रपाणिः (शक्रः)

लम्बौ कर्णौ
लम्बकर्णः (क्षत्रियः)

धर्मे बुद्धिः
धर्मबुद्धिः (शारिपुत्रः)

- මෙහි විශේෂත්වය වනුයේ අන්ත්‍ය පදයේ ලිංගය ගැනීමයි. එම නිසා සමාසපදය එක් ලිංගයකට අයත් වුව ද අන්ත්‍ය පදයේ බලපෑමට අනුව ලිංගය තීරණය වේ.

- විග්‍රහ වාක්‍යයේ දී එම අන්‍යාර්ථය ප්‍රකාශ කිරීම පිණිස यद्, तद्, एतद्, इदम् ,अदस् යන සර්වනාම පද භාවිත කරයි.

त्रीणि नेत्राणि यस्य सः - त्रिनेत्रः = शिवः මෙහි ශිවඃ යන අන්‍යාර්ථය හැඟවීම සඳහා යොදාගෙන ඇත්තේ ''यस्य'' යන यद् ශබ්දයේ ෂෂ්ඨී විභක්ති ඒකවචනයත් तद् ශබ්දයේ ප්‍රථමා විභක්ති ඒකවචනයත් බව පැහැදිලි ය.

ප්‍රථමාදි විභක්ති සප්තකයට අදාළ ව බහුව්‍රීහි සමාසය පිළිබඳ ව තවදුරටත් විමසා බැලිය හැකි ය.

नाम	विग्रहः	समासः
१. द्वितीयार्थबहुव्रीहिः	प्राप्तम् उदकं यः सः	प्राप्तोदकः (ग्रामः)
२. तृतीयार्थबहुव्रीहिः	पीतं क्षीरं येन सः	पीतक्षीरः (बालः)
३. चतुर्थ्यर्थबहुव्रीहिः	दत्तः पशुः यस्मै सः	दत्तपशुः (विप्रः)
४. पञ्चम्यर्थबहुव्रीहिः	उद्धृतं जलं यस्मात् सः	उद्धृतजलः (कूपः)
५. षष्ठ्यर्थबहुव्रीहिः	बहूनि फलानि यस्य सः	बहुफलः (वृक्षः)
६. सप्तम्यर्थबहुव्रीहिः	बहूनि मूलानि यस्मिन् सः	बहुमूलः (वृक्षः)

විවිධ ලක්ෂණයනට අදාළ ව බහුව්‍රීහි සමාසය තවත් ප්‍රභේද කිහිපයකින් හඳුනාගත හැකි ය.

නාමය	විග්‍රහය	සමාසය( )
ද්විපද බහුව්‍රීහි සමාසය	छिन्नो वृक्षो येन सः	छिन्न वृक्षः - (फरुसुः)
ත්‍රි පද බහුව්‍රීහි සමාසය	सुलभानि अजिनानि वासांसि यस्य सः	सुलभाजिनवासः - (मुनिः)
සංඛ්‍යා පූර්ව පද බහුව්‍රීහි සමාසය	शतं पत्राणि यस्य सः	शतपत्रम् - (पद्मम्)
සංඛ්‍යොත්තර පද බහුව්‍රීහි සමාසය	विंशतिः समीपे ये वर्तन्ते	उपविंशाः - (नराः)
සංඛ්‍යොභය පද බහුව්‍රීහි සමාසය	द्वौ न त्रयो वा	द्वित्राः - (नराः)
උපමාන පූර්ව පද බහුව්‍රීහි සමාසය	चन्द्रः इव मुखं यस्य सः	चन्द्रमुखः - (बालकः)
සහ පූර්ව පද බහුව්‍රීහි සමාසය	शिष्येण सह वर्तते इति	सशिष्यः - (गुरुः)
න පූර්ව පද බහුව්‍රීහි සමාසය	अविद्यमानः पुत्रः यस्य सः	अपुत्रः (अविद्यमानपुत्रः)
ප්‍රාදි පූර්ව පද බහුව්‍රීහි සමාසය	प्रकृष्टो वातो यस्मिन् सः	प्रवातः - (देशः)
දිගන්තරාල ලක්ෂණ බහුව්‍රීහි සමාසය	उत्तरस्याश्च दिशोः यदन्तरालम्	पूर्वोत्तरा - (ऐशानीदिशा)
ව්‍යතිහාර ලක්ෂණ බහුව්‍රීහි සමාසය	केशेषु केशेषु गृहीत्वा इदं युद्धं प्रवृत्तमिति	केशाकेशी - (युद्धम्)

01. පහත වාක්‍යයන්හි ඇති සමාස පද තෝරන්න. සමාස නොකරන ලද පද සමාස කරන්න. වාක්‍යයන්හි අර්ථ ද ලියන්න.

०१. महात्मा बुद्धः विनयशीलः आसीत्।
०२. सिद्धार्थः शास्त्रेषु पारङ्गतः आसीत्।
०३. सा दिनं दिनं प्रति दानं करोति स्म।
०४. हंसस्य पक्षाः दुग्धधवलाः सन्ति।
०५. युधिष्ठिरः भीमः अर्जुनः च कुन्त्याः पुत्राः आसन्।
०६. संसारः मरणशीलः अस्ति।
०७. सा पीतम् अम्बरं धारयति।
०८. सप्ताहे सप्तदिनानि भवन्ति।
०९. अहं भवतः शरणम् आगता।
१०. वृक्षारूढः वानराः कूर्दन्ते।
११. अविवेकः परमापदां पदम्।
१२. सः प्रत्यहं पठति यथेच्छं वदति।
१३. किं इदम् अनुरूपं साधु जनस्य ?
१४. कोकिलमयूरौ मधुरेन कूजतः।
१५. सिंहात् भीतः बालः कम्पते।
१६. बालकः अष्टाध्यायीं स्मरति।
१७. पाणिपादं प्रक्षाल्य भोजनं कुरु।
१८. तव पुत्राः च पौत्राः च चिरं जीवतु।
१९. संसारे जितेन्द्रियः एव सुखी।
२०. तत्र एका सुन्दरकन्या अस्ति।

पीत्वा मोहमयीं प्रमादमदीरामुन्मत्तभूतं जगत्।

මුළාව ඇති කරන පමාව නමැති සුරාව බී ලෝකයා උන්මත්තක වී ඇත.

पुण्यस्यफलमिच्छन्ति पुण्यं नेच्छन्ति मानवाः।

මිනිස්සු පින්වල ඵලය කැමති වෙති. පින් කිරීමට කැමති නොවෙති.

पुण्यैरेव हि लभ्यते सुकृतिभिः सत्संगतिर्दुर्लभा।

දුර්ලභ වූ සත්පුරුෂ ආශ්‍රය පුණ්‍යවන්තයන්ට ලැබෙන්නේ පින නිසා ම නොවේ ද?

०९ नवमः पाठः।

जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी।

तद्धितपरिचयः। ०१

නාමපදවල අන්තයෙහි විශේෂ අර්ථවත් ප්‍රත්‍යය යොදා සාදාගනු ලබන නාම විශේෂය තද්ධිත නම් වේ. මෙම තද්ධිත ප්‍රත්‍යය නාමයන්ට අතිශය හිතවත් ව නොයෙක් අර්ථ ලබාදීම සඳහා අනුග්‍රහ දක්වයි. තද්ධිත නාමයන් බොහෝ සෙයින් අර්ථයට සුදුසු ලිංග ඇත්තේ වේ. අව්‍යය තද්ධිත අලිංගික වේ. පහත දැක්වෙන පරිදි නිර්දේශිත තද්ධිතයන්ගේ ලිංග භේදය හඳුනාගත හැකි ය.

- අපත්‍යාර්ථ තද්ධිතයෙහි **इन्** / **एरण्** හා අල්පාර්ථයෙහි **डिमन्** (**इमन्**) ප්‍රත්‍යයෝ පුරුෂ ලිංග වෙති.
- භාවාර්ථ **ता** සමූහාර්ථයෙහි **ता** / **या** / **इनी** / **कड्या** යන ප්‍රත්‍යාන්තයෝ ස්ත්‍රී ලිංග වෙති.
- භාවාර්ථයෙහි **त्व** / **यण्** දෙක ද **कण्** / **यण्** / **इकण्** / **अण्** / **घ्वण्** සමූහාර්ථයෙහි ප්‍රත්‍යාන්තයෝ නපුංසක ලිංග වෙති.

මේ විශේෂ කාරණය පිළිබඳ අවධානය යොමු කරමින් ඔබ ඉගෙනගත් තද්ධිත පිළිබඳ නැවත ආවර්ජනය කරන්න.

තද්ධිත ප්‍රයෝජන

- එක පදයක් වීම
- ඒක විභක්තික වීම
- චමත්කාරජනක බව
- ව්‍යක්ත බව
- ලිවීමේ පහසුව ඇතිවීම
- වාක්‍ය අලංකාර කිරීම
- වාක්‍යයන්ගේ කෙටි බව ඇති වීම
- ඕජෝ ගුණය
- සුබොධිච්චාරණය

ආදි වශයෙන් සමාසයෙන් ලැබෙන ප්‍රයෝජන තද්ධිතවලින් ද ලැබේ. නමුදු පදවල වඩාත් සංක්ෂිප්ත බව ඇති වන්නේ තද්ධිත ව්‍යාකරණාංගයෙනි.

උදාහරණ:-

श्रमणस्य	+	अपत्यम्	>	श्रमणापत्यम्	(समास)
श्रमण्	+	एर	>	श्रामणेर :	(तद्धित)

තද්ධිත වර්ග

1. අපත්‍යාර්ථ තද්ධිතය
2. භාව තද්ධිතය
3. අස්ත්‍යර්ථ තද්ධිතය
4. සමූහාර්ථ තද්ධිතය
5. අතිශයාර්ථ තද්ධිතය
6. අනේකාර්ථ තද්ධිතය
7. සංඛ්‍යා තද්ධිතය
8. අව්‍යය තද්ධිතය

I. අතිශයාර්ථ තද්ධිතය

අතිශයාර්ථයෙහි යෙදෙන ප්‍රත්‍යය 04කි.

तर तम यस् इष्ठ

ක්‍රියා නාමයන් ඇතුළු සියලු ම නාමයන් කෙරෙන් तर / तम ප්‍රත්‍යද්වයය ද, සියලු ම ගුණ නාමයන් කෙරෙන් ईयस् හා इष्ठ ප්‍රත්‍යද්වයය ද භාවිත වේ.

तर / तम ප්‍රත්‍යය

०१. पञ्चम्यायां कक्ष्यायां अध्ययने नियुक्तछात्रेषु रतनसारः पटुतमः भवति।
(පස්වැනි පන්තියේ අධ්‍යයනයේ නියුතු සිසුන් අතුරෙන් රතනසාර දක්ෂතම වෙයි.)

०२. चतुर्थ्यायां कक्ष्यायां अधीतः रतनसारः सुमसारात् पटुतरः अभवत्।
(හතරවැනි පන්තියේ ඉගෙනගත් රතනසාර සුමනසාරට වඩා දක්ෂ විය.)

වර්ණගන්වා ඇති පදයන්හි එන පටු යන මූලික නාමයෙන් දක්ෂ'' යන අර්ථය ද ඊට ප්‍රත්‍යය ගන්වා නිපදවාගත් පටුතරඃ යන පදයෙන් ''අතිශය දක්ෂයා'' යන අර්ථය ද ලැබේ. ''තම'' ප්‍රත්‍යය භාවිත වන්නේ ''ඉතා අධික'' යන අර්ථයෙහි ය.

- ''तर'' ප්‍රත්‍යය දෙකකින් හෝ තුනකින් අධික බව තුලනය කිරීමේ දී ද, ඊට වැඩි ගණනකින් අධික වස්තුව හෝ පුද්ගලයා තේරීමේදී ''तम'' ප්‍රත්‍යය ද යොදා ගැනේ.

මූලික නාමය	දෙදෙනෙකු අතරින්	බොහෝ දෙනෙකු අතරින්
पटु	पटुतर	पटुतम
දක්ෂ	වඩා දක්ෂ	දක්ෂතම
සාමාන්‍ය	තුලනාත්මක	අතිශය වාචක

दीर्घ (දික්)	दीर्घतर (වඩා දික්)	दीर्घतम (ඉතා දික්)
प्रिय (ප්‍රිය වූ	प्रियतर (වඩා ප්‍රිය)	प्रियतम (ඉතා ප්‍රිය)
पाप (පාප)	पापतर (වඩා පාපී)	पापतम (ඉතා පාපී)

උදා:-

මුල් නාමය ප්‍රත්‍යය තද්ධිත ප්‍රකෘතිය

लघु	+	तर	=	लघुतर	>	लघुतरः	(වඩා සැහැල්ලු)
लघु	+	तम	=	लघुतम	>	लघुतमः	(සැහැල්ලුතම)
लघु	+	ईयस्	=	लघीयस्	>	लघीयान्	(වඩා සැහැල්ලු)
लघु	+	इष्ठ	=	लघीष्ठ	>	लघीष्ठः	(සැහැල්ලුතම)

वत् / मत् / विन् ප්‍රත්‍යාන්ත තද්ධිත නාමයන්ගෙන් පරව ईयस् / इष्ठ ප්‍රත්‍යය යෙදුණු විට එම ප්‍රත්‍යය ලොප් වේ.

धनवान्	धन	+	ईयस्	=	धनीयस्	>	धनीयान्	(වඩා ධනවත්)
	धन	+	इष्ठ	=	धनिष्ठ	>	धनिष्ठः	(ධනවත් ම)
मतिमान्	मति	+	ईयस्	=	मतीयस्	>	मतीयान्	(වඩා බුද්ධිමත්)
	मति	+	इष्ठ	=	मतिष्ठ	>	मतिष्ठः	(බුද්ධිමත් ම)
मेधाविन्	मेधा	+	ईयस्	=	मेधीयस्	>	मेधीयान्	(වඩා නුවණ ඇති)
	मेधा	+	इष्ठ	=	मेधिष्ठ	>	मेधिष्ठः	(වඩාත් ම නුවණ ඇති)

විශේෂයක්

- දෙදෙනෙකු හෝ වස්තු දෙකක් සැසඳීමේ දී **तर** / **यस्** ප්‍රත්‍යය දෙක ද යෙදේ.
- දෙදෙනෙකුට හෝ වස්තු දෙකකට වඩා වැඩි ගණනක් සැසඳීමේ දී **तम** / **इष्ठ** ප්‍රත්‍යය දෙක ද යෙදේ.
- ක්‍රියා නාමයන් ඇතුළු සියලු ම නාමයන් කෙරෙන් **तर** / **तम** ප්‍රත්‍යය යෙදේ.
- ගුණ නාමයන් කෙරෙන් පමණක් **ईयस्** / **इष्ठ** ප්‍රත්‍යය යෙදේ.

ईयस् / **इष्ठ** ප්‍රත්‍යයන් පර කල්හි **गुरु** ආදි ශබ්දයන්ට විශේෂ රූප ආදේශ වීමෙන් තද්ධිත රූප සෑදේ.

උදහරණ:-

මුල් නාමය	ආදේශය		ප්‍රත්‍යය	තද්ධිත නාමය		තේරුම
गुरु	गरु	+	ईयस्	गरीयस्	> गरीयान्	(වඩා බර)
	गरु	+	इष्ठ	गरिष्ठ	> गरिष्ठः	(වඩාත් ම බර)
प्रशस्य	श्र	+	ईयस्	श्रेयस!	> श्रेयान्	(වඩා ස්ථිර)
	श्र	+	इष्ठ	श्रेष्ठ	> श्रेष्ठ	(වඩාත් ම ස්ථිර)
अल्प / युवन्	कन्	+	ईयस्	कनीयस्	> कनीयान्	(වඩා බාල)
	कन्	+	इष्ठ	कनिष्ठ	> कनिष्ठ	(වඩාත් ම බාල)
वृद्ध/ प्रशस्य	ज्या	+	ईयस्	ज्यायस्	> ज्यायान्	(වඩා වැඩිමල්)
	ज्या	+	इष्ठ	ज्येष्ठ	> ज्येष्ठ	(වඩාත් ම වැඩිමල්)

ක්‍රියාකාරකම 9. 1

01. පහත සඳහන් නාමයන්ට ප්‍රත්‍යය එකතු කොට තද්ධිත පද සාදන්න.

१. गुरु	+ तर	....	७. पाप	+ इष्ठः	....
२. तुङ्ग	+ तर	....	८. तुङ्ग	+ ईयस्	....
३. दीर्घ	+ तर	....	९. कुलवान्	+ इष्ठः	....
४. दृढ	+ तम	....	१०. मायाविन्	+ ईयस्	....
५. कृष्ण	+ तर	....	११. बलवान्	+ इष्ठः	....
६. पाप	+ ईयस्	....	१२. प्रीतिमान्	+ ईयस्	....

02. පහත සඳහන් නාමයන්ට අදාළ ආදේශයන්ට ප්‍රත්‍ය එකතු කොට තද්ධිත පද සාදන්න.

මුල් නාමය	ආදේශය		ප්‍රත්‍යය		තද්ධිත නාමය	තේරුම
स्थूल	स्थव	+	ईयस्	>	....	(වඩා මහත්)
	स्थव	+	इष्ठ	>	....	(වඩාත් ම මහත්)
युवन्	यव	+	ईयस्	>	....	(වඩා තරුණ)
	यव	+	इष्ठ	>	....	(වඩාත් ම තරුණ)
ह्रस्व	ह्रस्	+	ईयस्	>	....	(වඩා කෙටි)
	ह्रस्	+	इष्ठ	>	....	(වඩාත් ම කෙටි)
दीर्घ	द्राघ	+	ईयस्	>	....	(වඩා දිග)
	द्राघ	+	इष्ठ	>	....	(වඩාත් ම දිග)
दूर	दवी	+	ईयस्	>	....	(වඩා ඈත)
	दवी	+	इष्ठ	>	....	(වඩාත් ම ඈත)
क्षुद्र	क्षोद	+	ईयस्	>	....	(වඩා කුඩා)
	क्षोद	+	इष्ठ	>	....	(වඩාත් ම කුඩා)

03. සමාස හා තද්ධිත අතර ඇති වෙනස සනිදර්ශන ව පහදා තද්ධිත ප්‍රයෝජන කවරේදැ යි ලියන්න.

II. අනේකාර්ථ තද්ධිතය

गैरिकः बालकः शैशवे एव नगरं आगत्य राजकीयविद्यालयं प्रविश्य चिरन्तः सम्यग् अध्ययनं कृत्वा ततः परं विश्वविद्यालयं गत्वा तत्र विदेशीय भाषाध्ययने स्वकीयकौशल्यं विशद्य विश्वविद्यालयीय स्वर्णमुद्रिकां जित्वा आदिमः शिष्योऽभवत्।

ඉහත උද්ධෘතයේ වර්ණගන්වා ඇති පදවලින් දැක්වෙන්නේ විවිධ වූ අර්ථ ගෙන දෙන තද්ධිත පද සමූහයකි. එහි වසන, එයට අයත්, එයින් කරන ලද, ස්වාර්ථ ආදි නොයෙක් අර්ථ ප්‍රකට කරන බැවින් මෙම තද්ධිත පද අනේකාර්ථ තද්ධිත වශයෙන් හැඳින්වේ. එක ම තද්ධිත පදයේ වුව විවිධ අර්ථ සැපයේ.

උදාහරණ:-

कण्	गिरौ वसति गिरौ जातः गिरौ नियुक्तः गिरेः आगतः	इकण्	नगरे वसति नगरे जातः नगरे नियुक्तः नगरात् आगातः

අනේකාර්ථයෙහි බොහෝ ප්‍රත්‍යය ප්‍රමාණයක් යෙදෙන මුත් මෙහි දී වැඩි වශයෙන් භාවිතයේ යෙදෙන, ප්‍රචලිත තද්ධිත ප්‍රත්‍යය කිහිපයක් පමණක් දැක් වේ.

अण् कण् इकण् यण् ईन ईय कीय इय र य मय इत डतर डामह धेय ता

अण् ආදි ප්‍රත්‍යයන්ගේ **ण्** කාරය මගින් නාමයේ මූලස්වර වෘද්ධිය සිදු වීමෙන් අනතුරු ව **ण्** කාරයට ලොප් වේ.

ප්‍රත්‍යයාර්ථය	ප්‍රත්‍යය	විග්‍රහ වාක්‍ය	උදාහරණ	තේරුම
විසීම් අර්ථයෙහි	अण्	विदेहेषु जातः	वैदेहः	විදේහයෙහි උපන්
	कण्	कलिङ्गेषु जातः	कालिङ्गकः	කාලිංගයා
	इकण्	द्वारे नियुक्तः	दौवारिकः	දොරටුපාලයා
	यण्	परिषदि भवः	पारिषद्यः	පිරිසෙහි වූ
ප්‍රහරණාර්ථයෙහි	इकण्	शक्तिः प्रहरणमस्य	शाक्तिकः	ශක්තියෙන් යුත්
විසීම් අර්ථයෙහි	ईन	ग्रामे भवः	ग्रामीणः	ගමෙහි උපන්
	ईय	विदेशेषु भवः	विदेशीयः	විදේශීය/විදේශයේ උපන්
හටගත්තේ ය	इत	लज्जा सञ्जाता यस्य सः	लज्जितः	ලැජ්ජාවෙන් යුත්
	क्षुधा	सञ्जाता यस्य सः	क्षुधितः	බඩසයින් පෙළුණු
	पुष्पानि	सञ्जाता यस्मिन् सः	पुष्पितः	මල් හටගත්
අල්පාර්ථයෙහි	र	अल्पा कुटी	कुटीरः	කුඩා කුටිය
සාධ්වර්ථයෙහි	य	कर्मणि साधुः	कर्मण्यः	කටයුත්තට සුදුසු
විකාරාර්ථයෙහි	मय	मनसः विकारः	मनोमयः	සිතින් කළ
එයින් කරන ලද	मय	स्वर्णेण कृतः	स्वर्णमयः	රන්මුවා
		काष्ठेन कृतः	काष्ठमयः	දැවමුවා
නිර්ධාරණාර්ථයෙහි	डतर	अयमनयोः कः	कतरः	කවරෙකු (දෙදෙනෙකුගෙන්)
	डतम	अयमेषां कः	कतमः	කවරෙකු (බෝහෝදෙනෙකුගෙන්)
වීම් අර්ථයෙහි	इय	क्षेत्रे भवः	क्षत्रियः	ක්ෂත්‍රිය කුලයෙහි උපන්
	इम	आदौ भवः	आदिमः	මුල් ම
අල්පාර්ථයෙහි	क	अल्पः पुत्रः	पुत्रकः	දරුවා/සිඟිත්තා
		अल्पः वृक्षः	वृक्षकः	කුඩා ගස

කාලාර්ථවාචී ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව ඒ කාලයෙහි 'වූ, වන, පවත්නා' යන අරුත්හි 'තන' ප්‍රත්‍යය ද ප්‍රශ්නාර්ථවාචී ශබ්දයන් කෙරෙන් පරව 'ත්‍ය' ප්‍රත්‍යය ද යෙදේ.

කාලාර්ථයෙහි	तन	अद्य भवः		अद्यतन	අද වන
		नव भवः	(नव > नू)	नूतन	අද වන
		स्वस् भवः		स्वस्तन	හෙට වන
		ह्यस् भवः		ह्यस्तन	ඊයේ වූ
ප්‍රශ්නාර්ථයෙහි	त्य	कुत्र भवः		कुत्रत्य	කොහි වූයේ
		कुतः भवः		कुतस्त्य	කොහි වූයේ
		तत्र भवः		तत्रत्य	එහි වූයේ
		ततः भवः		ततस्त्य	එහි වූයේ
		अत्र भवः		अत्रत्य	මෙහි වූයේ
		अतः भवः		अतस्त्य	මෙහි වූයේ

විශේෂයක්

පහත දැක්වෙන ප්‍රත්‍යයන් ඒ ඒ උදාහරණ නාමයන් කෙරෙන් පමණක් යෙදෙන බව සැලකිය යුතුයි.

මෙය යන අර්ථයෙහි	कीय	राज्ञः इदम्	राजकीयम्	රජයට අයත්/රාජකීය
ස්වාර්ථයෙහි	धेय	नाम एव	नामधेयम्	නමැති
		भाग एव	भागधेयम्	කොටස්කරු
	ता	देवः एव	देवता	දේවතාවා
	तिक	मृद् एव	मृत्तिका	සුවඳවත් පසක්/මැටි
දැකීමෙහි	डिन्	साक्षद् द्रष्टा	साक्षि	ඇසින් දුටු (සාක්ෂි)
පිත්‍රර්ථයෙහි	डामह	मातुः पिता	मातामहः	මවගේ පියා (සීයා)
		पितुः पिता	पितामहः	පියාගේ පියා (සීයා)
භ්‍රාත්‍රර්ථයෙහි	व्य	पितुर्भ्राता	पितृव्यः	පියාගේ සහෝදරයා (බාප්පා)
	डुल	मातुर्भ्राता	मातुलः	මවගේ සහෝදරයා (සීයා)

ක්‍රියාකාරකම 9.2

01. ඉහත උදාහරණ ආශ්‍රයෙන් පහත සඳහන් නාමයන්ට ප්‍රත්‍යය එකතු කොට තද්ධිත පද සාදන්න. තේරුම් ද ලියන්න.

විසීම් අර්ථයෙහි	ईन	प्राचौ भवः	प्राच् + ईन	....	....
	ईय	लङ्कायां भवः	लङ्का + ईय	....	....
		राष्ट्रे भवः	राष्ट्र + ईय	....	....
		औषधौ भवः	औषध + ईय	....	....
හටගත්තේ ය.	इत	पल्लवाः सञ्जाता यस्य सः	पल्लव + इत	....	....
		पिपासा सञ्जाता यस्य सः	पिपासा + इत	....	....
		तारकाः यस्मिन् भवः	तारका + इत	....	....
එයින් කරන ලද	मय	घृतेन कृतः	घृत + मय	....	....
		रजतेन कृतः	रजत + मय	....	....
		मृत्ना कृतः	मृन् + मय	....	....
අල්පාර්ථයෙහි	र	अल्पा शुण्डा	शुण्डा + र	....	....
		अल्पा शमी	शमी + र	....	....
	क	अल्पः अश्वः	अश्व + क	....	....
		अल्पः पुरुषः	पुरुष + क	....	....
යෝග්‍යාර්ථයෙහි	य	धूर्ये योग्यः	धूर् + य	....	....
		गवि योग्यः	गव + य	....	....
විසීම් අර්ථයෙහි	अण्	नगरे जातः	नगर + अण्	....	....
	कण्	गिरिषु भवः	गिरि + कण्	....	....
	इकण्	वेदेषु भवः	वेद + इकण्	....	....

කාලාර්ථයෙහි	तन	सदा भवः	सदा + तन	....	....
		पुरा भवः	पुरा+ तन	....	....
		चिरं भवः	चिरं + तन	....	....
		प्राक् भवः	प्राक् + तन	....	....

02. පහත සඳහන් වාක්‍යවල ඇති අනේකාර්ථ තද්ධිත පද උපුටා දක්වන්න.

03. එම වාක්‍ය සියල්ල සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

०१. वसन्तकाले बाहुल्येन पुष्पिताः लताश्च फल्लविताः फलिताः वृक्षाश्च दृश्यन्ते।

०२. तारकिता शर्वरी सर्वेषां चित्तानि आह्लादयति।

०३. अद्यतने लाङ्कीयजनाः स्वकीयं संस्कृतिं परित्यज्य विदेशिकान् अनुबन्धन्ति।

०४. शाकटिको दैनिकं स्वकीयशकटेन नगरं गत्वा नागरान् वाणिज्यं कृत्वा स्वग्रामं पुनरागच्छति।

०५. पौराणिकविहारदेवालमन्दिराणां पुरस्तात् पार्श्वद्वयोः दौवारिकौ प्रतिष्ठितौ स्तः।

०६. बहवः भारतीयदारिद्रजनाः ग्रामीयप्रदेशेषु विना जीवनोपायं अति दुष्करेण जीवितं नयन्ति।

०७. अस्मिन् जगति सर्वकालीनकिञ्चिदपि नास्तीति सम्यग्सम्बुद्धोऽवदत्।

०८. धानुरिकः व्याधः मृगान् अन्वेष्टुं वनं प्रविष्टः, कण्टकिते वृक्षमूले एकाकीमृगकिसोरं दृष्ट्वा प्रहृष्टं गतः।

उपकारकशब्दाः।

शर्वरी	-	රාත්‍රිය	आह्लादयति	-	සතුටුකරයි
अनुबन्धन्ति	-	ලුහුබඳිති	दैनिकं	-	දිනපතා
वाणिज्यं	-	වෙළඳාම	पुरस्तात्	-	ඉදිරිපස
पुनरागच्छति	-	නැවත එයි	पार्श्वद्वयोः	-	දෙපැත්තෙහි
प्रतिष्ठिता	-	පිහිටියේ	जीवनोपाय	-	ජීවත්වීමේ මාර්ගය

दारिद्रजनाः	-	දිළිඳු ජනයා	प्रहृष्टं गतः	-	සතුට පැමිණියේ ය.
सदातनिकं	-	සැමදා පවතින	धानुरिकः	-	දුන්නක් අතදරා සිටින
किसोरं	-	පැටියා	एकाकी	-	තනිව ම/හුදකලාව
जगति	-	ලෝකයේ			

प्रज्ञा नाम बलं ह्येवं निष्प्रज्ञस्य बलेन किम्।

බලය නම් ප්‍රඥාවයි. ඉන් තොරවූවහුගේ බලයෙන් කවර ප්‍රයෝජනයක් ද?

प्रज्ञाबलं च सर्वेषु सुख्यं कार्येषु साधनाम्।

සියල්ලන් කෙරෙහි ප්‍රඥාබලය සියලු කටයුතු සාධනයට හේතු වේ.

प्रतिकारविधानमानुषः सति शेषे हि फलाय कल्पते।

ආයුෂ ඉතිරිව ඇති විට පමණක් පිළියම් කිරීම ප්‍රතිඵලදායක වේ.

१० दशमः पाठः।

चक्रवत् परिवर्तन्ते दुःखानि च सुखानि च।

तद्धितपरिचयः। ०२

III සංඛ්‍යා තද්ධිතය

සංඛ්‍යා ශබ්දයන්ගේ ෂෂ්ඨී විභක්ත්‍යන්ත නාමපද කෙරෙන් පූරණාර්ථ ප්‍රකාශක ප්‍රත්‍යයන් යොදා සාදාගනු ලබන තද්ධිත සංඛ්‍යා තද්ධිත නම් වේ.

උදාහරණ:-

මූලික නාමය	ප්‍රත්‍යය	විග්‍රහ වාක්‍යය	තද්ධිත රූපය	අර්ථය
द्वि	तीय	द्वयोः पूरणः	द्वितीयः	(දෙවැනි)
त्रि	तीय	त्रयाणां पूरणः	तृतीयः	(තෙවැනි)
चतुर्	थ	चतुर्णां पूरणः	चतुर्थः	(හතරවැනි)
षष्	थ	षण्णां पूरणः	षष्ठः	(අටවැනි)
पञ्च	म	पञ्चमानां पूरणः	पञ्चमः	(පස්වැනි)
एकादश	म	एकादशानां पूरणः	एकादशमः	(එකොළොස්වැනි)
द्वादश	म	द्वादशानां पूरणः	द्वादशमः	(දොළොස්වැනි)
त्रयोदश	म	त्रयोदशानां पूरणः	त्रयोदशमः	(තෙළෙස්වැනි)
विंशति	तम	विंशत्यानां पूरणः	विंशतितमः	(විසිවැනි)
शत	तम	शतानां पूरणः	शततमः	(සියවැනි)
सहस्र	तम	सहस्रानां पूरणः	सहस्रतमः	(දහස්වැනි)

විශේෂයක්

මෙම පූරණවාචී සංඛ්‍යා තද්ධිත පද ත්‍රිලිංගික වේ. වරනැගීමේ දී පුංලිඞ්ගයෙහි 'දේව' ශබ්දය මෙන් ද නපුංසක ලිඞ්ගයෙහි 'ඵල' ශබ්දය මෙන් ද, ස්ත්‍රී ලිඞ්ගයෙහි 'නදී' ශබ්දය මෙන් ද වරනැගේ. සාවධාන ව පහත උදාහරණ අධ්‍යයනය කරන්න.

උදාහරණ :-

तद्धित नाम	पुंलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	नपुंसकलिङ्ग
प्रथम	प्रथमः	प्रथमा	प्रथमम्
द्वितीय	द्वितीयः	द्वितीया	द्वितीयम्
तृतीय	तृतीयः	तृतीया	तृतीयम्
चतुर्थ	चतुर्थः	चतुर्थी	चतुर्थम्
पञ्चम	पञ्चमः	पञ्चमी	पञ्चमम्

ක්‍රියාකාරකම 10.1

01. පහත සඳහන් සංස්කෘත වාක්‍යවල ඇති සංඛ්‍යා තද්ධිතපද උපුටා දක්වන්න.
02. පහත සඳහන් සංස්කෘත වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

०१. पञ्चसु कुमारेषु चतुर्थः समुद्रतीरे आस्थाय प्रीत्या चन्द्रमपश्यत्।

०२. सप्तमस्य आषढमासस्य अष्टमे दिने मम जन्मदिनं भवति।

०३. हे मित्र, तव तृतीयस्य मातुलस्य द्वितीया दुहित्रा सह पाणिग्रहणं कर्तुं योग्यम्।

०४. अतः परं सप्तमे वर्षे षष्टे रविवारे शत्रुभिः सह सङ्ग्राममारभताम्।

०५. गुरु सन्निधौ निषद्य शास्त्रोद्ग्रहणं कुर्वन् छात्रः सर्वछात्रेषु प्रथमः भवति।

०६. तस्करः रात्रौ गृहस्य चतुर्थगर्भं प्रविश्य द्वितीयाः भागिन्याः आभरणानि अचोरयत्।

०७. विद्यालये नवम्यां कक्ष्यायां षोढश बालिका च अष्ट बालकाश्च संस्कृतं पठन्ति।

०८. अस्माकं कुटुम्बे सप्त भ्रातरः सन्ति। तेषु षष्ठः पाणिग्रहणं कर्तुं अपेक्षितः भवति।

०९. नवदशमे वा विंशतितमे वा दिवसे मम स्वसा विदेशात् स्वदेशमागमिष्यति।

१०. प्रथमः पराक्रमबाहुः नाम राजा पुलस्ति नगरे पराक्रमसमुद्रम् इति महावापिं कृतवान्।

११. द्विसहस्रपञ्चदशमस्य वर्षस्य सप्तमे मासे रविवारे सचिवस्य दुहिता जायतेति जन्म पत्रिकां लिखतु।

१३. गतवर्षे वैशाखे शुक्लपक्षे द्वितीयस्मिन् मङ्गलवारे सः विहारं गत्वा श्रद्धया प्रव्रजितः।

१४. वयमागामिनी इन्दुवारे परात् पाठालयात् द्वादशम्यायां होरायां नृत्यमण्डले नृत्यं पश्याम।

१५. परिवेणे पञ्चमा कक्ष्या गणिताचार्यस्य, चतुर्था कक्ष्या संस्कृताचार्यस्य, तृतीया कक्ष्या लाङ्गलाचार्यस्य च समर्पिताः।

१६. पुरा किल सहस्रतमे वर्षे द्वादशस्य मासस्य सप्तविंशतितमे कविवारे दिवसे बलवान् अन्यतरः राजा भारतवर्षम् अजयत्।

उपकारकशब्दाः

समुद्रतीर	- මුහුදු තෙර / වෙරළ	आस्थाय	- හිඳ
आषढमास	- ඇසළ මස	दुहित्रा सह	- දුව සමග
पाणिग्रहण	- විවාහය / අතිනත ගැනීම	योग्यं	- සුදුසුයි
सन्निधौ	- සමීපයෙහි	शास्त्रोद्ग्रहणं	- ශාස්ත්‍ර හැදෑරීම
तस्करः	- හොරා	गर्भं / ओवरकं	- කාමරය
भागिन्याः	- නැගණියගේ	कुटुम्बे	- පවුලේ
स्वसा	- සොයුරිය	स्वदेशं	- සිය රට
पुलस्ति नगरं	- පොළොන්නරු නගරය	वैशाख	- වෙසක් මස
जायतेति	- උපන්නේයැයි	जन्मपत्रिका	- වේලපත්කඩය
शुक्लपक्षे	- පුර පස	आगामिनी	- එන / පැමිණෙන
होरायां	- පැයේ / හෝරාවේ	कक्ष्या	- පන්තිය
लाङ्गलाचार्यस्य	- ඉංග්‍රීසි ගුරුතුමා	समर्पिताः।	- පැවරිණ / භාර කරන ලදහ
नृत्यमण्डले	- රඟුම් හලෙහි	भारतवर्षे	- භාරත දේශය

සතියේ දින

रविवारः	- ඉරිදා	इन्दुवारः	- සඳුදා
मङ्गलवारः	- අඟහරුවාදා	बुधवारः	- බදාදා
गुरुवारः	- බ්‍රහස්පතින්දා	कविवारः	- සිකුරාදා
शनिवारः	- සෙනසුරාදා	सप्ताहः	- සතිය

IV අව්‍යය තද්ධිතය

විභක්තීන්හි වරනොනැගෙන එහෙත් ඒක විභක්තික අර්ථයක් ගෙනදෙන අව්‍යය ස්වරූපයෙන් සිටින **තද්ධිත අව්‍යය තද්ධිත** නම් වේ. නොයෙක් විභක්ත්‍යන්ත නාමයන් **කෙරෙන් නානාර්ථවත් ප්‍රත්‍යය යෙදී සෑදෙන මෙම තද්ධිතපද ලිංග, විභක්ති, වචන නොගෙන මුල් නාමපදයේ විභක්ති අර්ථය පමණක් ගෙන ඒකස්වරූපයෙන් ම සිටී.**

ප්‍රත්‍යයාර්ථ	ප්‍රත්‍යය	විග්‍රහ වාක්‍යය	උදාහරණ	තේරුම
පඤ්චමී අර්ථයෙහි	तः	ग्रामात्	ग्रामतः	(ගමෙන්)
	तः	सर्वस्मात्	सर्वतः	(සියල්ලෙන්)
	तः	मातुः	मातृतः	(මවගෙන්)

සප්තමී අර්ථයෙහි	त्र	सर्वस्मिन्	सर्वत्र	(සැමතැන)
	त्र	कस्मिन्	कुत्र	(කොහි)
	त्र	अस्मिन्	अत्र	(මෙහි)
	व	कस्मिन्	क्व	(කොහි)
ප්‍රකාරාර්ථයෙහි	थम्	अनेन प्रकारेण	इत्थम्	(මෙසේ)
	थम्	केन प्रकारेण	कथम्	(කෙසේ)
	था	येन प्रकारेण	यथा	(යම් සේ)
	था	तेन प्रकारेण	तथा	(එසේ)
	था	सर्वेण प्रकारेण	सर्वथा	(සියලු ආකාරයෙන්)
	धा	एकेन प्रकारेण	एकधा	(එක් ආකාරයකින්)
	धा	द्वाभ्याम् प्रकाराभ्याम्	द्विधा	(දෙයාකාරයකින්)
	धा	अष्टभिः प्रकारैः	अष्टधा	(අට ආකාරයකින්)
	ध्यमण्	एकेन प्रकारेण	ऐकध्यम्	(එක් ආකාරයකින්)
කාලාර්ථයෙහි	दा	एकस्मिन् काले	एकदा	(එක් දිනක්)
	दा	कस्मिन् काले	कदा	(කවදා)
	दा	तस्मिन् काले	तदा	(එදා)
	दा	यस्मिन् काले	यदा	(යම් දිනක)
	दा	सर्वस्मिन् काले	सर्वदा	(හැම දිනක)
	दानीम्	अस्मिन् काले	इदानीम्	(දැන්)
	दानीम्	तस्मिन् काले	तदानीम्	(එදින)
	र्हि	तस्मिन् काले	तर्हि	(එකල්හි)
	रहि	एतस्मिन् काले	एतर्हि	(මෙකල්හි)
	इद्युः	परस्मिन् दिने	परेद्युः	(වෙනත් දිනක)
	इद्युः	अन्येस्मिन् दिने	अन्येद्युः	(අන් දිනක)
	द्यः	अस्मिन् दिने	अद्य	(අද)
	द्यः	समाने काले	सद्यः	(එදින)
	धुना	अस्मिन् काले	अधुना	(දැන්)
සදෘශාර්ථයෙහි	वत्	चन्द्रेण तुल्यः	चन्द्रवत्	(සඳු බඳු)
	वत्	मुखेन तुल्यः	मुखवत्	(මුහුණ බඳු)
	वत्	भानुना तुल्यः	भानुवत्	(හිරු බඳු)

වාරාර්ථයෙහි	शः	बहुवारान् तुल्यः	बहुशः	(බොහෝ වරක්)
	शः	शतवारान् तुल्यः	शतशः	(සිය වරක්)
	शः	सहस्रवारान् तुल्यः	सहस्रशः	(දහස් වරක්)
	स्	द्वौ वारौ	द्विः	(දෙවරක්)
	स्	त्रीन् वारान्	त्रिः	(තෙවරක්)
	स्	चतुरः वारान्	चतुः	(සිව් වරක්)
	कृत्वा	पञ्च वारान्	पञ्चकृत्वः	(පස්වරක්)
	कृत्वः	शत वारान्	शतकृत्वः	(සියවරක්)
	कृत्वः	सहस्र वारान्	सहस्रकृत्वः	(දහස් වරක්)
දූරාර්ථයෙහි	आ	दक्षिणस्यां दिशि दूरे	दक्षिणा	(දකුණු දිග)
	आ	उत्तरस्यां दिशि दूरे	उत्तरा	(උතුරු දිග)
	आ	पश्चिमायां दिशि दूरे	पश्चिमा	(බටහිර දිග)
	आहि	दक्षिणस्यां दिशि दूरे	दक्षिणाहि	(දකුණු දිග)
	आहि	उत्तरस्यां दिशि दूरे	उत्तराहि	(උතුරු දිග)
	आहि	पश्चिमायां दिशि दूरे	पश्चिमाहि	(බටහිර දිග)
අතිශයාර්ථයෙහි	तराम्	अतिशयेन कः	किन्तराम्	(වැඩිම කවුද)
	तराम्	अतिशयेन उच्चैः	उच्चैस्तराम्	(උසම)
	तराम्	अतिशयेन पचति	पचतितराम्	(වඩා පිසින)
	तमाम्	अतिशयेन कः	किन्तमाम्	(වැඩිම කවුද)
	तमाम्	अतिशयेन नीचैः	नीचैस्तमाम्	(මිටිම)
	तमाम्	अतिशयेन नमति	नमतितमाम्	(වඩා වඳින)
අයත් බැවිහි	सात्	राज्ञः अधीनम्	राजसात्	(රජුට අයත්)
	सात्	अग्नेः अधीनम्	अग्निसात्	(ගින්නට අයත්)
ස්වාර්ථයෙහි	सात्	सर्वं भस्म	भस्मसात्	(සියල්ල නැසුණු)

ක්‍රියාකාරකම 10.2

01. පහත ඡේදයෙහි ඇති අව්‍යය තද්ධිතපද උපුටා දක්වා ඒවායේ තේරුම් ලියන්න.

02. පහත සඳහන් සංස්කෘත ඡේදය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

दक्षिणाहि ग्रामतः आगतः ग्रामीणः नगरं प्रतिगच्छन्, मार्गे पार्श्वतः एकस्मिन् वृक्षमूले श्रान्तं एकं नरं दृष्ट्वा इत्थम् अपृच्छत्। "कस्त्वं ? कुत्रतः आगतोऽसि ? अत्र किं करोसि ? इति"। सोऽवदत् - "अहमिव नगरतः आगतः दारिद्रोऽस्मि। अहं ग्रामं प्रतिगच्छन् मार्गे श्रान्तोऽस्मि। ततः मार्गस्य परितः उच्चैस्तराम् अस्य वृक्षस्य छायायां विश्रमितुं प्रविष्टः। दारिद्रात् दिवाभोजनं न लब्धम्। अधुना गमनारम्भं कर्तुं समयः इति"। "न ही तथा कुरु, त्वं गमनाय न शक्यम्। यदि त्वं गमनं करोसि तर्हि पुनरपि श्रान्तं भविष्यसि। मम सन्तिके आहारं अस्ति। गृह्णातु भवान्, इदानीम् आहारं भुक्त्वा विश्रम्य अत्रतः निष्क्रमतु" इति ग्रामीणः अवोचत्। संतृप्तः दारिद्रः "साधु भवान्" इत्युक्त्वा, आहारं अनुभूय, पुण्यं दत्वा, आहारानि सहस्रकृत्वा लब्धुं आशिर्वादं कृत्वा, सद्यः गमनारम्भं सज्जीकृतः। ग्रामीणश्च "पन्थानं सन्तु ते शिवाः" इत्युक्त्वा स्वगमनं कृतवान्।

ක්‍රියාකාරකම 10.3

01. පහත සඳහන් සංස්කෘත වාක්‍යවල ඇති අව්‍යය තද්ධිතපද උපුටා දක්වන්න.

02. පහත සඳහන් සංස්කෘත වාක්‍ය පරිවර්තනය කරන්න.

०१. गङ्गायाः परितः बहवः वृक्षाः सन्ति।
०२. भारतदेशे दक्षिणात्य जनपदे महिलारोप्यं नाम नगरमस्ति।
०३. विशालायाः पाठशालायाः पुरतः दीर्घे विश्रुते च क्रीडाङ्गणे वयं क्रीडामः।
०४. ललनायाः वदनं चन्द्रवत् इति कविभिः काव्येषु वर्णितम्।
०५. धीरः नरः परिश्रमेण उच्चैस्तराम् गच्छति।
०६. सदैव भिक्षुः सर्वथा निर्धनः भवितव्यः इति लाङ्किकजनाः चिन्तयन्ति।
०७. जगति सर्वत्रैव सर्वदैव यस्य धनं अस्ति तस्य प्रभुत्वं भवति।
०८. अधुना त्वं कुत्र गच्छसि इति पिता पुत्रं अपृच्छत्।
०९. अपुत्रके धनिनि मृते सति धनं राजसात् भवति।
१०. ज्ञातयः मृतस्य पितुः शरीरं अग्निसात् कुर्वन्ति।
११. अधुना सर्वत्रैव पश्य ! तव पुरतः तव लेखनी च पृष्टतः तव पुस्तकं च स्तः।
१२. आकाशे उच्चैस्तमामपि चरन्तः कुलालः क्षणेन नीचैस्तमामपि गोचरं प्रत्याकर्षति।
१३. भारतदेशस्य उत्तराहि विश्रुतं उच्चैस्तराम् बुद्धगया इति वरतमं बौद्धमन्दिरं प्रतिष्ठितम्।
१४. अद्याहम् अत्रैव तिष्ठामि। यदि त्वं श्वः गृहं गमिष्यसि, तर्हि अहमपि सद्यः गृहम् आगमिष्यामि।
१५. पूर्वं अत्र छात्राः उच्चैस्तराम् शब्देन कोलाहलं कुर्वन्ति। यदा अध्यापकः आगच्छेत् तदा सर्वे तूष्णीमभवन्।

उपकारकशब्दाः

दक्षिणाहि	-	දකුණුදිග	कुलालः	-	උකුස්සා
ग्रामीणः	-	ගැමියා (ගම්වැසියා)	प्रतिगच्छन्	-	වෙතට යන්නේ
श्रान्तं	-	ක්ලාන්ත	अपृच्छत्	-	විචාළේ ය
दारिद्रा	-	දිළින්දා	विश्रामितुं	-	විඩා හරින්නට
दारिद्रात्	-	දිළිඳුකම නිසා	समयः	-	කාලය (වේලාව)
शक्यं	-	හැකියි	विश्रम्य	-	විඩාසිඳුවා
तुष्टिप्राप्तः	-	සතුටට පත්	विश्रुते	-	ප්‍රසිද්ධ
वर्णितं	-	වර්ණනා කරන ලදි	परिश्रमेण	-	උත්සාහයෙන්
जगति	-	ලෝකයෙහි	अपुत्रके	-	දරුවන් නැති
धनिनि मृते	-	ධනවතා මැරුණු කල්හි	राजसात् भवति	-	රාජසන්තක කරයි.
अग्निसात् कुर्वन्ति	-	ගිනිබත් කරයි.	प्रत्याकर्षति	-	වෙතට ඇදී යයි.
तूष्णीमभवन्	-	නිශ්ශබ්ද වූහ.			

प्रतिकूलतामुपगते हि विधौ विफलत्वमेति बहुसाधनता।

දෛවය සතුරු වූ කළ සඵලත්වය සඳහා කරන කටයුතු නිෂ්ඵල වේ.

प्रतीक्षणं यन्नवतामुपैति तदेव रूपं रमणीयतायाः।

මෙහොතක් පාසා අලුත්වීම සුන්දරත්වයෙහි ස්වභාවය යි.

प्रतिपन्नार्थनिर्वाहं सहजं हि सतां व्रतम्।

කළයුතු කාර්ය්‍ය ඉටුකිරීම සුදනන්ගේ සහජ ව්‍රතයකි.

११
एकादशः आठः।

गच्छन् पिपीलिको याति योजनानां शतान्यऽपि।

कृदन्तपरिचयः।

ධාතුන්ගේ අගට කෘත් ආදි ප්‍රත්‍යයන් සම්බන්ධ කිරීමෙන් සාදාගනු ලබන පද විශේෂය කෘදන්ත නාමයෙන් හඳුන්වයි. ඒවා වාච්‍යාර්ථයට සුදුසු ලිංග ඇත්තෝ වෙති. **වරනැගිය හැකි හා වරනැගිය නොහැකි කෘදන්ත** යනුවෙන් වර්ග ද දෙකකි.

- මෙහි වරනැගිය හැකි කෘදන්ත කාරකය, කාලය, පදය හා ලිංගය වශයෙන් පහත පරිදි වර්ගකළ හැකි ය.

කාරක	03 -	කර්තෘකාරකය	කර්මකාරකය	භාවකාරකය
කාල	03 -	වර්තමානකාල	අනාගතකාල	අතීතකාල
පද	02 -	පරස්මෛපද	ආත්මනේපද	
ලිංග	03 -	පුරුෂලිංග	නපුංසකලිංග	ස්ත්‍රීලිංග

- එක් කෘදන්ත පදයක දක්නට ලැබෙන්නේ එක කාරකයක්, එක කාලයක්, එක පදයක් හා එක් ලිංගයකි. කෘදන්තයක ප්‍රකෘති රූපය සාමාන්‍යයෙන් පුරුෂ හෝ නපුංසක ලිංගය ගැනේ. ස්ත්‍රී ප්‍රත්‍යයක් සම්බන්ධ වූ විට එය ස්ත්‍රී ලිංගික වේ.

धातुः	प्रत्ययः	मूल-शब्दः	पुंलिङ्गम्	स्त्रीलिङ्गम्	नपुंसकलिङ्गम्
√कृ	क्तवतु (तवत्)	कृतवत्	कृतवान्	कृतवती	कृतवत्
√गम्	क्तवतु (तवत्)	गतवत्	गतवान्	गतवती	गतवत्
√पठ्	क्तवतु (तवत्)	पठितवत्	पठितवान्	पठितवती	पठितवत्

- ධාතුගත ස්වරය ගුණ, වෘද්ධි හෝ ව්‍යස්ත යන ස්වරූපයන්ට පත්වීම ආඛ්‍යාතයන්හි මෙන් ම මෙහි ද දැකිය හැකි ලක්ෂණයකි.

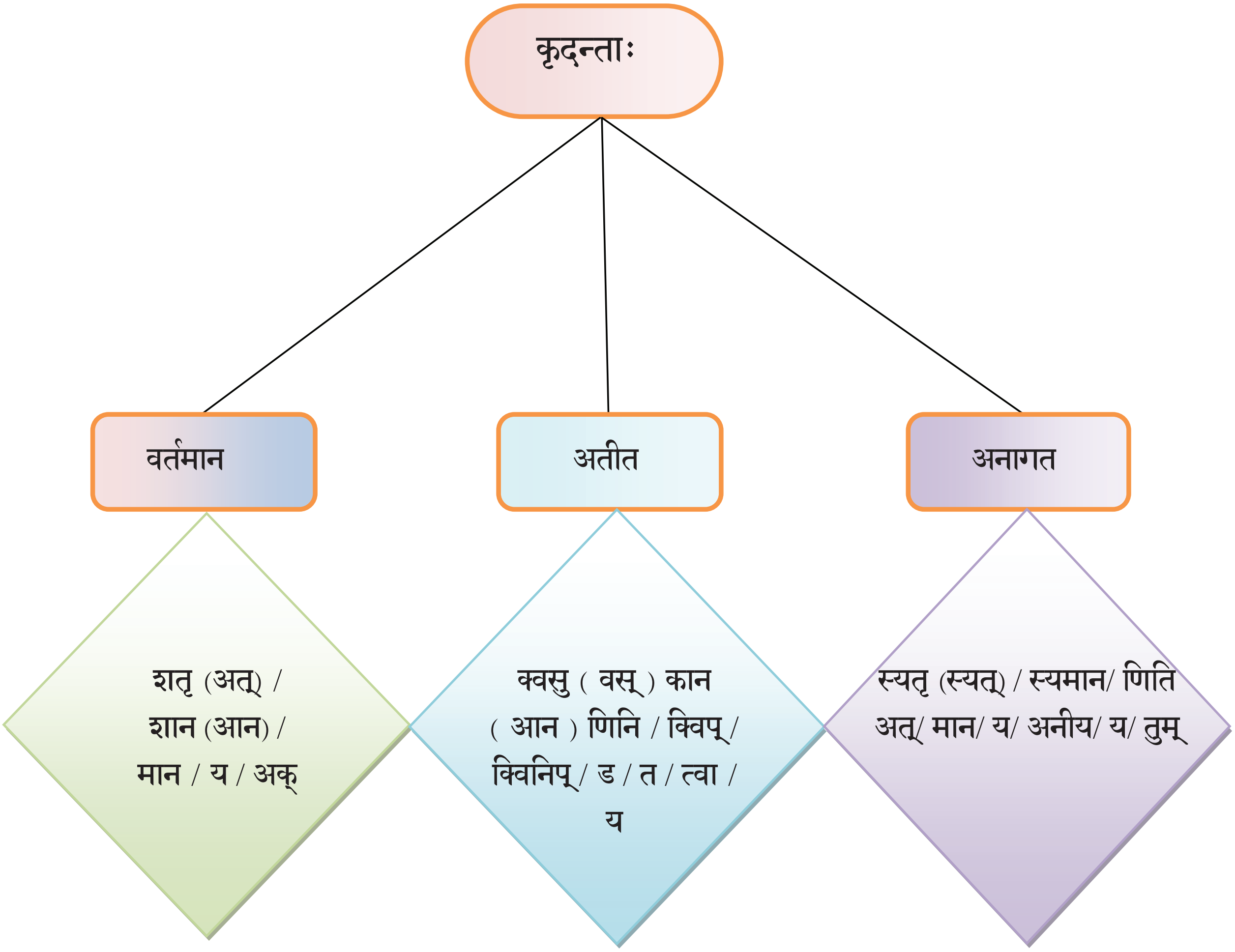

පැහැදිලි කිරීම්වල දී ඉහත ඇතැම් කෘදන්ත ප්‍රත්‍යයන්ගේ ශුද්ධස්වරූපය පමණක් යොදා ගන්නා බව සැලකිය යුතු ය.

कृदन्तप्रत्यया:

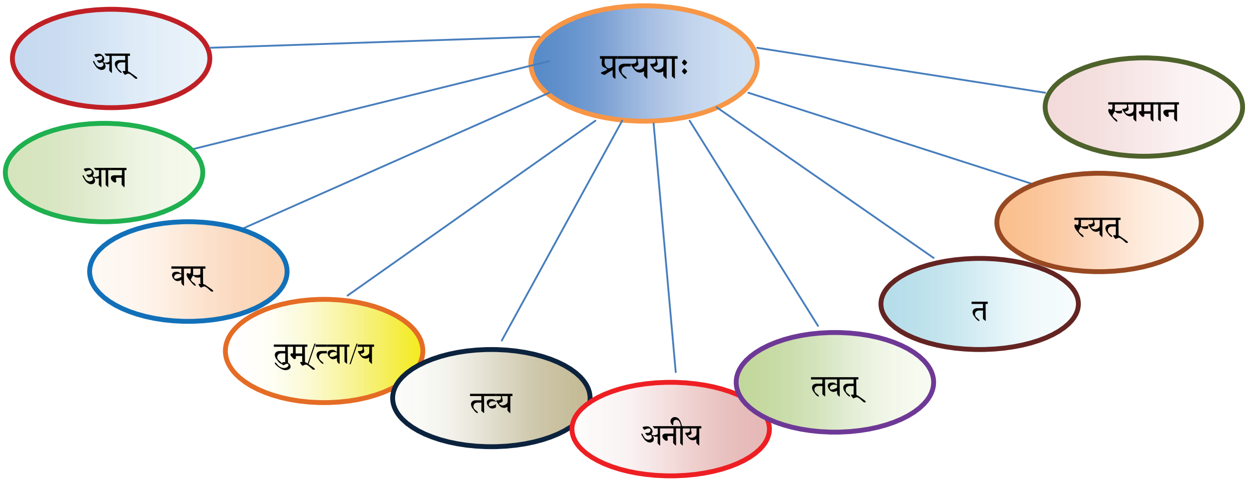

වර්තමානකාලික शतृ (अत्) සහ (शानच्) आन/ मान ප්‍රත්‍යයෝ

වර්තමානකාලික शतृ (अत्) ප්‍රත්‍යය.

කර්තෘ වාච්‍ය වර්තමානකාලික පරස්මෛපද ධාතූන් කෙරෙන් शतृ (अत्) ප්‍රත්‍යය වේ.

भू + अ > भव + अत् > भवत्

पठ् + अ > पठ + अत् > पठत्

धातु:	प्रत्यय:	मूल-शब्द:	धातु:	प्रत्यय:	मूल-शब्द:
√भू →	अत् →	भवत्	√पत् →	अत् →	पतत्
√रुध् →	अत् →	रुधत्	√चल् →	अत् →	चलत्
√दा →	अत् →	ददत्	√गम् →	अत् →	गच्छत्
√वद् →	अत् →	वदत्	√हस् →	अत् →	हसत्

• එසේ සාදාගත් කෘදන්ත පද පහත ඇති පරිදි ලිංගත්‍රයේ වරනැගිය හැකි ය.

पश्यति → पश्यन् (पुंलिङ्ग -एकवचनम्)

पश्यति → पश्यन्ती (स्त्रीलिङ्ग -एकवचनम्)

पश्यति → पश्यत् (नपुंसकलिङ्ग एकवचनम्)

मूलशब्दः		एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
	पुंलिङ्गे	पठन्	पठन्तौ	पठन्तः
पठत्	स्त्रीलिङ्गे	पठन्ती	पठन्त्यौ	पठन्त्यः
	नपुंसकलिङ्गे	पठत्	पठती	पठन्ती

गच्छन् पिपीलिको याति योजनानां शतान्यपि ।
अगच्छन् वैनतेयोऽपि पदमेकं न गच्छति ॥

गच्छन् पिपीलिकः - යන්නා වූ කුහුඹුවා

अगच्छन् वैनतेयः - නොයන්නා වූ ගුරුළා

गच्छन् छात्रः आचार्यं नमति ।
लिखन् शिक्षकः चित्रं दर्शयति ।

लिखन्ती शिक्षिका प्रत्युत्तरं ददाति।

बालकः गच्छति।	→	गच्छन् बालकः गीतं गायति।
बालकः गीतं गायति।	→	

නිදසුන ඇසුරෙන් පහත වාක්‍ය සකසන්න.

०१. बालकः क्रीडति। मित्रम् आह्वयति।

०२. रावणः जयति। शूरः भवति।

०३. यन्त्रं चलति। कार्यं करोति।

०४. शिक्षकः लिखति। पाठयति।

०५. छात्रः पाठं लिखति। चिन्तयति।

पुंलिङ्गे प्रथमा-एकवचनम्

बालकः लिखति। - लिखन् बालकः।

पुरुषः हसति। - हसन् पुरुषः।

वानरः पतति। - पतन् वानरः।

अश्वः धावति। - धावन् अश्वः।

स्त्रीलिङ्गे प्रथमा-एकवचम्

बालिका लिखति। - लिखन्ती बालिका।

वनिता गच्छति। - गच्छन्ती वनिता।

नपुंसकलिङ्गे प्रथमा-एकवचम्

यानं गच्छति। - गच्छत् यानम्।

जलं प्रवहति। - प्रवहत् जलम्।

पुष्पं विकसति। - विकसत् पुष्पम्।

पत्रं पतति। - पतत् पत्रम्।

වර්තමානකාලික කෘදන්ත වරනැගීම (පුංලිංගය)

विभक्तयः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमाविभक्तिः	गच्छन्	गच्छन्तौ	गच्छन्तः
द्वितीयाविभक्तिः	गच्छन्तम्	गच्छन्तौ	गच्छतः
तृतीयाविभक्तिः	गच्छता	गच्छद्भ्याम्	गच्छद्भिः
चतुर्थीविभक्तिः	गच्छते	गच्छद्भ्याम्	गच्छद्भ्यः
पञ्चमीविभक्तिः	गच्छतः	गच्छद्भ्याम्	गच्छद्भ्यः
षष्ठीविभक्तिः	गच्छतः	गच्छतोः	गच्छताम्
सप्तमीविभक्तिः	गच्छति	गच्छतोः	गच्छत्सु

පහත වගුව සම්පූර්ණ කරන්න.

विभक्तयः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमाविभक्तिः	वदन्	वदन्तौ	वदन्तः
द्वितीयाविभक्तिः	....	....	....
तृतीयाविभक्तिः	....	वदद्भ्याम्	वदद्भिः
चतुर्थीविभक्तिः	....	....	....
पञ्चमीविभक्तिः	....	....	वदद्भ्यः
षष्ठीविभक्तिः	वदतः	....	....
सप्तमीविभक्तिः	....	....	....

अत् ප්‍රත්‍යාන්ත ස්ත්‍රීලිඞ්ග गच्छत् ශබ්දය

विभक्तयः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमाविभक्तिः	गच्छन्ती	गच्छन्त्यौ	गच्छन्त्यः
द्वितीयाविभक्तिः	गच्छन्तीम्	गच्छन्त्यौ	गच्छन्तीः
तृतीयाविभक्तिः	गच्छन्त्या	गच्छन्तीभ्याम्	गच्छन्तीभिः
चतुर्थीविभक्तिः	गच्छन्त्यै	गच्छन्तीभ्याम्	गच्छन्तीभ्यः
पञ्चमीविभक्तिः	गच्छन्त्याः	गच्छन्तीभ्याम्	गच्छन्तीभ्यः
षष्ठीविभक्तिः	गच्छन्त्याः	गच्छन्त्योः	गच्छन्तीनाम्
सप्तमीविभक्तिः	गच्छन्त्याम्	गच्छन्त्योः	गच्छन्तीषु

अत् ප්‍රත්‍යාන්ත නපුංසකලිඞ්ග गच्छत् ශබ්දය

विभक्तयः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमाविभक्तिः	गच्छत्	गच्छती	गच्छन्ती
द्वितीयाविभक्तिः	गच्छत्	गच्छती	गच्छन्ती
तृतीयाविभक्तिः	गच्छता	गच्छद्भ्याम्	गच्छद्भिः
चतुर्थीविभक्तिः	गच्छते	गच्छद्भ्याम्	गच्छद्भ्यः
पञ्चमीविभक्तिः	गच्छतः	गच्छद्भ्याम्	गच्छद्भ्यः
षष्ठीविभक्तिः	गच्छतः	गच्छतोः	गच्छताम्
सप्तमीविभक्तिः	गच्छति	गच्छतोः	गच्छत्सु

आन / मान ප්‍රත්‍යය

ආත්මනේ පද ධාතූන් කෙරෙන් කර්තෘ, ක්‍රියා හා කර්ම යන වාච්‍ය තුනෙහි ම **शानच्** (**आन**) ප්‍රත්‍යය යෙදේ. ඇතැම් විට **म** කාරාගමයෙන් **आन** ප්‍රත්‍යය **मान** කියා ද සිටී.

√पच् + अ > पच + आन (मान) > पचमान

√वृत् + अ > वर्त + आन (मान) > वर्तमान

धातुः	प्रत्ययः	मूल-शब्दः	धातुः	प्रत्ययः	मूल-शब्दः
√वृत्	आन	वर्तमान	√वन्द्	आन	वन्दमान
√दीप्	आन	दीप्यमान	√भुज्	आन	भुञ्जमान
√वृध्	आन	वर्धमान	√शुभ्	आन	शोभमान
√विद्	आन	विद्यमान	√कम्प्	आन	कम्पमान

ක්‍රියාකාරකම 11.1

01. නිදසුන ඇසුරෙන් පහත වාක්‍ය සම්පූර්ණ කරන්න.

शिशुः निरीक्षते। शिशुः निरीक्षमाणः अस्ति।

०१. शाखा कम्पते। ....
०२. मम मित्रं वर्धते। ....
०३. पाठः अनुवर्तते। ....
०४. रावणः सभायां विराजते। ....
०५. पक्षिणः उड्डयन्ते। ....
०६. कर्मकारः प्रयतते। ....
०७. नक्षत्रं प्रकाशयते। ....
०८. चन्द्रः शोभते। ....
०९. माता शिशुं लालयते। ....
१०. आम्रफलं लम्बते। ....

ක්‍රියාකාරකම 11.2

01. සුදුසු **अत्** ප්‍රත්‍යය සහිත කෘදන්ත පදයන්ගෙන් පහත වාක්‍ය නිවැරදි ව ලියන්න.

उदा :-

छात्रः मातरं स्मरति ।
छात्रः पत्रं लिखति ।
} छात्रः मातरं स्मरन् पत्रं लिखति ।

बालकः क्रीडति ।
मित्रम् आह्वयति ।
} बालकः क्रीडन् मित्रम् आह्वयति ।

०१. अग्रजा पुस्तकं पठति ।
अग्रजा विद्यालयं गच्छति ।

०२. महिलाः वार्तालापं कुर्वन्ति ।
महिलाः नगरं गच्छन्ति ।

०३. चोराः धावन्ति ।
आरक्षकाः चोरान् गृह्णन्ति ।

०४. धूमयानं तिष्ठति ।
बालकः धूमयानाद् अवतरति ।

५०. शिक्षकः लिखति ।
शिक्षकः आकाशं दर्शयति ।

ක්‍රියාකාරකම 11.3

01. **पश्यन्** හා **पठत्** ශබ්ද මෙසේ වරනගන්න.

02. පහත වර්ණගන්වා ඇති පදයන්හි ධාතු හා ප්‍රත්‍යය වෙන් කොට දක්වන්න. එම වාක්‍ය සිංහලට ද පරිවර්තනය කරන්න.

०१. युद्यमानः सैनिकः दिवंगतः।

०२. सेवमानः सेवकः वृत्तिं लभते।

०३. मोदमाना बाला क्रीडति।

०४. लभमानः पुरस्कारः वृद्धः सन्तुष्टः भवति।

०५. गच्छमानाः छात्राः पठन्ति ।

०६. वर्धमानं भवान् ज्वरं निवारयतु।

०७. वन्दमानौ बुद्धं दम्पती पुष्पाणि अर्पयति।

०८. भाषमाणः मधुरं शठः धनं हरति।

०९. कम्पमानेभ्यः वृक्षेभ्यः जलबिन्दवः निपतन्ति।

१०. लम्बमानेभ्यः सूत्रे चीवरेभ्यः जलं स्रवति।

११. वन्दमानः श्रामणेरः आशिषं लभते।

१२. प्रकाशमानैः नक्षत्रैः आकाशः दीप्यति।

१३. सहमानाः कष्टानि वीराः कीर्तिं लभन्ते।

१४. परिवर्तमानः कालः तु नित्यं चक्रवत् वर्तते।

१५. वन्दमानः सम्बुद्धं बौद्धोपासकः प्रसन्नः भवति।

१६. जायमानेभ्यः तडागे कमलेभ्यः परागाः पतन्ति।

१७. प्रयतमानाः छात्राः संस्कृतव्याकरणस्य साफल्यम् आप्नुवन्ति।

१८. वर्धमाना शनैः बालिका तरुणी भवति।

१९. सेवमानः दीनान् शिष्यः मोदते।

२०. मोदमानाः वर्षाकालेन मयूराः गङ्गातीरे नृत्यन्ति।

ක්‍රියාකාරකම 11.4

01. උදාහරණය ඇසුරෙන් සම්පූර්ණ කරන්න.

हसति	हसन् (पुं.)	हसन्ती (स्त्री.)	हसत् (नपुं.)
०१. खादति	....	....	....
०२. इच्छति	....	....	....
०३. त्यजति	....	....	....
०४. क्रीडति	....	....	....
०५. नयति	....	....	....
०६. पश्यति	....	....	....
०७. नमति	....	....	....
०८. चिन्तयति	....	....	....
०९. पिबति	....	....	....
१०. तरति	....	....	....

ක්‍රියාකාරකම 11.5

01. උදාහරණය ඇසුරෙන් සම්පූර්ණ කරන්න.

वन्दते	-	वन्द्	+	आन/मान	मन्दमान
वर्धते	-	....	+	....	....
कम्पते	-	....	+	....	....
एधते	-	....	+	....	....
सेवते	-	....	+	....	....
लभते	-	....	+	....	....
विद्यते	-	....	+	....	....
शोभते	-	....	+	....	....
मोदते	-	....	+	....	....

स्पर्धते	-	....	+	....	....
ईक्षते	-	....	+	....	....
भाषते	-	....	+	....	....

ක්‍රියාකාරකම 11.6

01. පහත පද්‍යයන්හි එන කෘදන්ත රූප තෝරා ඒවා නිර්මාණය වී ඇති අයුරු පහදන්න.

नैव किञ्चित्करोमीति युक्तो मन्येत तत्ववित् ।
पश्यन् श्रुण्वन् स्पृशन् जिघ्रन् अश्नन् गच्छन् स्वपन् श्वसन् ॥
प्रलपन् विसृजन् गृह्णन् उन्मिषन् निमिषन् अपि ।
इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेषु वर्तन्त इति धारयन् ॥

कल्पवृक्षोऽप्यभव्यानां प्रायो याति कलाशताम् ।
නුසුදුසු අයට කල්පවෘක්ෂය පවා හානිකර වෙයි.

कष्टो हि बान्धवस्नेहं राज्यलोभोऽतिवर्तते ।
රාජ්‍ය ලෝභය ඥාති ස්නේහය ඉක්මවා පවතියි.

कस्य नाभ्युदये हेतुर्भवेत्साधु समागतः ।
සත්පුරුෂ සමාගමය කවරෙකුගේ දියුණුවට හේතු නොවේ ද?

१२

द्वादशः पाठः ।

गतो कालो नचायाति ।

कृदन्तपरिचयः ०२

स्यतृ (स्यत्) හා स्यमान ප්‍රත්‍යය.

'स्यत्' හා 'स्यमान' යනු අනාගත කාලවාචී කෘදන්ත ප්‍රත්‍යද්වය යි. ඉන් 'स्यत्' ප්‍රත්‍යය පරස්මෛපදී ධාතුන්ගෙන් පර ව කර්තෘකාරකයෙහි ද, 'स्यमान' ප්‍රත්‍යය ආත්මනේපදී ධාතුන්ගෙන් පර ව කර්තෘකාරකයෙහි වේ. 'स्यमान' ප්‍රත්‍යය පර කල්හි ලෘට් ලකාරය සම්බන්ධ කාර්‍යය ද සිදුවේ. මෙහි රූප වර්තමානකාලික ශානච් (ආන/මාන) ප්‍රත්‍යයාන්ත ශබ්දයන්ට සමාන ය.

√ भू > भव् + इ + स्य > भविष्य + अत् > भविष्यत्

√ दिव् > देव् + इ + स्य > देविष्य + अत् > देविष्यत्

√ सेव् > सेव् + इ + स्य > सेविस्य + मान > सेविष्यमान

√ जन् > जन +इ + स्य > जनिष्य + मान > जनिष्यमान

	परस्मैपद	आत्मनेपद
√ पठ्	पठिष्यत्	पठिष्यमान
√ भू	भविष्यत्	भविष्यमान
√ कृ	करिष्यत्	करिष्यमाण
√ नी	नेष्यत्	नेष्यमान
√ चुर्	चोरयिष्यत्	चोरयिष्यमान
√ खन्	खनिष्यत्	खनिष्यमाण
√ हृ	हरिष्यत्	हरिष्यमाण

අතීතකාලික क्वसु (वस्) कानच् (आन) ප්‍රත්‍යය

कानच् (आन)

ලිට් ලකාරයේ පරස්මෛපදී ධාතූන් කෙරෙන් පරව (**क्वसु**) **वस्** ප්‍රත්‍යය වේ. මෙම ප්‍රත්‍යය පර ව සිටින කල්හි ධාතුව ද්විත්ව වේ.

√ गम् > गम् + वस् > जगमिवस्

√ भू > भू + वस् > बभूवस्

√ पा > पा + वस् > पविवस्

√ कृ > कृ + वस् > चकृवस्

√ स्था > स्था + वस् > स्थितवस्

- ලිට් ලකාරයේ ම ආත්මනේපද ධාතූන් කෙරෙන් (**कानच्**) **आन** ප්‍රත්‍යය යෙදීමෙන් පහත ශබ්දරූප නිර්මාණය වේ. ධාතුවේ මුල් අකුර මෙහි ද ද්විත්වවීම සිදුවේ.

√ युध् + आन > ययुधान   √ कृ + आन > चक्राण

√ मुच् + आन > मुमुचान   √ भिद् + आन > बिभिदान

√ पच् + आन >पपचान

णिनि ප්‍රත්‍යය

अर्ध + √ भुज् > अर्धभोजिन् > अर्धभोजी

पितृ + √ हन् > पितृघातिन् > पितृघाती

आ + √ गम् + इन् > आगामिन् > आगामी

क्विप् ප්‍රත්‍යය

व्रत्र √ हन् > व्रत्रहन् - व्रत्रहा

पाप √ कृ > पापकृत्

सोम √ सु > सोमसुत् - सोमसुद्

क्वनिप् ප්‍රත්‍යය

राजन् + √ युध् > राजयुध्वन् > राजयुध्वा

राजन् + √ कृ > राजकृत्वन् > राजकृत्वा

√ यज् + यज्वन् > यज्वा

ड ප්‍රත්‍යය

परि √ खन् > परिखा

सरस् √ जन् > सरोज - सरोजम्

क्त (त) හා क्तवत् (तवत्) ප්‍රත්‍යය

क्त (त) ප්‍රත්‍යය

සකර්මක ධාතූන් කෙරෙන් පර ව අතීතකාල කර්මකාරකයෙහි क्त (त) හා क्तवत् (तवत्) යන ප්‍රත්‍යය යොදා ගැනේ. මෙම ප්‍රත්‍යාන්ත කෘදන්තයකින් වාක්‍යයක් අවසන් කිරීමට ද හැකියාව පවතී. ආඛ්‍යාත පදයක් යෙදීම අවශ්‍ය නොවේ. එබැවින් ම ඒවා නිෂ්ඨා කෘදන්ත ගණයට ද ඇතුළත් වේ. त හා तवत् යනු මෙහි ශේෂ වන ශුද්ධ ප්‍රත්‍යද්වය යි.

පහත ක්‍රම සාවධාන ව අධ්‍යයනය කරන්න.

පළමු ක්‍රමය

धातु + त

√ कृ	+	त =	कृत
√ ज्ञा	+	त =	ज्ञात
√ नी	+	त =	नीत
√ भू	+	त =	भूत

දෙවන ක්‍රමය

धातु + इ + त

√ लिख् + इ + त = लिखित

√ खाद् + इ + त = खादित

√ विद् + इ + त = विदित

√ चिन्त् + इ + त = चिन्तित

තෙවන ක්‍රමය

धातु (नम्) + त

√ गम् + त = गत

√ हन् + त = हत

√ रम् + त = रत

√ मन् + त = मत

සිව්වන ක්‍රමය

धातु (X) + त

√ श्रम् + त = श्रान्त

√ भ्रम् + त = भ्रान्त

√ शम् + त = शान्त

√ दम् +त = दान्त

පස්වන ක්‍රමය

√ धातु + त > ट

√ नश् + त = नष्ट

√ दृश् + त = दृष्ट

√ तुष् + त = तुष्ट

හයවන ක්‍රමය

धातु (वर्गाक्षरस्य चतुर्थमक्षरम्) + त > ध

√ लभ् + त = लब्ध

√ रुध् + त = रुद्ध

√ बुध् + त = बुद्ध

හත්වන ක්‍රමය

(व य र ल) <> धातु + त

↓

उ इ ऋ ऌ <> धातु + त

√ वच् + त > उच् + त = उक्त

√ वप् + त > उप् + त = वप्त

√ वस् + त > उष् + त = उषित

√ यज् + त > इज् + त > इष् + त = इष्ट

विशेषरूपाणि

√ सह् + त = सोढ

√ स्था + त = स्थित

√ मुच् + त = मुक्त

√ पा + त = पीत

√ रुज् + त = रुग्ण

√ पठ् + तवत् = पठितवत्
√ जि + तवत् = जितवत्
√ दा + तवत् = दत्तवत्
√ हन् + तवत् = हतवत्
√ ग्रह् + तवत् = गृहीतवत्
√ खाद् + तवत् = खादितवत्

√ अङ्क् + इ + त = अङ्कितः अङ्कितवान्

√ कम्प् + इ + त = कम्पितः कम्पितवान्

√ अर्ज् + इ + त = अर्जितः अर्जितवान्

√क्षुध् + इ + त = क्षुधितः क्षुधितवान्

√ खाद् + इ + त = खादितः खादितवान्

√ कथ् + इ + त = कथितः कथितवान्

त ප්‍රත්‍යය

धातवः	पु.	पु.	स्त्री.
√ पठ्	पठित	पठितम्	पठिता
√ स्ना	स्नात	स्नातम्	स्नाता
√ पा	पीत	पीतम्	पीता
√ भू	भूत	भूतम्	भूता
√ कृ	कृत	कृतम्	कृता
√ त्यज्	त्यक्त	त्यक्तम्	त्यक्ता

तवत् ප්‍රත්‍යය

धातवः	पु.	पु.	स्त्री.
√ पठ्	पठितवान्	पठितवत्	पठितवती
√ स्ना	स्नातवान्	स्नातवत्	स्नातवती
√ पा	पीतवान्	पीतवत्	पीतवती
√ भू	भूतवान्	भूतवत्	भूतवती
√ कृ	कृतवान्	कृतवत्	कृतवती
√ त्यज्	त्यक्तवान्	त्यक्तवत्	त्यक्तवती

प्रातरत्र मया स्नातं भवता शयितं कथम्।
अधीतः शिशुभिः पाठम् उक्तं तैर्मधुरं वचः॥

• तव्य / अनीय / य ප්‍රත්‍යය

पापात् सदैव भेतव्यं न वक्तव्यं मृषा क्वचित्।
पालनीया गुरोराज्ञा पूजनीयः सदातिथिः॥

• ඉහත පද්‍යයෙහි වර්ණ ගන්වා ඇති පද පිළිබඳ අවධානය යොමු කරන්න. එම කෘදන්ත රූප භාෂාවේ යෙදෙන අවස්ථා තේරුම් ගන්න.

दा + तव्य	> दातव्य	(දිය යුතු)
गम् + अनीय	> गमनीय	(යෑමට සුදුසු)

तव्य ප්‍රත්‍යය එකතු වන විට ඇතැම් ධාතුන්ගේ මුල් ස්වරය ගුණ වේ. සමහර තැන්හි එසේ නොවේ.

कृ + तव्य	> कर्तव्य	दा+ तव्य	> दातव्य
एध् + इ + तव्य	> एधितव्य	जि+ तव्य	> जेतव्य
पत् + इ + तव्य	> पतितव्य	नी + तव्य	> नेतव्य

अनीय ප්‍රත්‍යය ද එකතු වන්නේ ගුණ වූ ධාතුවකට ය.

सृज् + अनीय > सर्जनीय
तृज् + अनीय > तर्जनीय

जी + तव्य	> जेतव्य	चिन् + तव्य	> चिन्तव्य
शुभ् + अनीय	> शोभनीय	रम् + अनीय	> रमणीय
निन्द् + अनीय	> निन्दनीय	कृ + अनीय	> करणीय

धातु	तव्य	अनीय
√ सृज्	स्रष्टव्य	सर्जनीय
√ छिद्	छेतव्य	छेदनीय
√ भिद्	भेतव्य	भेदनीय
√ पच्	पक्तव्य	पचनीय
√ कथ्	कथितव्य	कथनीय
√ चुर्	चोरितव्य	चोरणिय
√ भू	भवितव्य	भवनीय
√ नी	नेतव्य	नयनीय
√ भी	भेतव्य	भयनीय
√ पठ्	पठितव्य	पठनीय
√ वच्	वक्तव्य	वचनीय
√ कृ	कर्तव्य	करणीय
√ पूज्	पूजितव्य	पूजनीय

धातु	तव्य	अनीय
√ अट्	अटितव्यम्	अटनीयम्
√ अर्च्	अर्चितव्यम्	अर्चनीयम्
√ कृ	कर्तव्यम्	करणीयम्
√ क्री	क्रेतव्यम्	क्रयणीयम्
√ गम्	गन्तव्यम्	गमनीयम्
√ ग्रह्	ग्रहीतव्यम्	ग्रहणीयम्

- य ප්‍රත්‍යය පර ව සිටි විට ධාතුගත आ ස්වරය ए බවට පත් වේ.

√ दा + य > द् + ई + य > द् + ए+ य > देय (දිය යුතු/දීමට සුදුසු)

√ धा + य > धे + य > धेय

√ नी + य > ने + य > नेय

√ पा + य > पे + य > पेय

गेयं गीतानामसहस्रं **ध्येयं** श्रीपतिरूपमजस्रम्।
नेयं सज्जनसङ्गे चित्तं **देयं** दीनजनाय च वित्तम्॥

- ධාත්වන්තයෙහි වූ य, इ, ई, उ, ऊ, යන වර්ණ ගුණ බවට හෝ වෘද්ධි බවට පත් වේ. ऋ ॠ වර්ණ වෘද්ධි වේ.

√ जि + य > जे + य > जेय (දිනිය යුතු /දිනීමට සුදුසු)

√ नी + य > ने + य > नेय

√ कृ + य > कार् + य > कार्य

- හුදෙකලා ව්‍යඤ්ජනයකට පෙරටුව සිටි इ, उ ගුණ වේ. ඇතැම් විට अ කාරය දීර්ඝ වී හෝ නොවී පවතී. ऋ වෙනස් නොවේ.

√ भिद् + य > भेद् + य > भेद्य

√ युज् + य > योज् + य > योग्य

√ वच् + य > वाच् + य > वाच्य (वाक्य)

√ दृश् + य > दृश्य

√ शप् + य > शप्य

√ शक + य > शक्य

√ गद् + य > गद्य

√ रम् + य > रम्य

√ पद्+ य > पद्य

मनसा सततम्।

मनसा सततं स्मरणीयम्
वचसा सततं वदनीयम्
लोकहितं मम करणीयम्॥ लोकहितम्॥

न भोगभवने रमणीयम्
न च सुखशयने शयनीयम्
अहर्निशं जागरणीयम्
लोकहितं मम करणीयम्॥ मनसा॥

न जातु दुःखं गणनीयम्
न च निजसौख्यं मननीयम्
कार्यक्षेत्रे त्वरणीयम्
लोकहितं मम करणीयम्॥ मनसा॥

दुःखसागरे तरणीयम्
कष्टपर्वते चरणीयम्
विपत्तिविपिने भ्रमणीयम्
लोकहितं मम करणीयम्॥ मनसा॥

\- श्रीधर भास्कर वर्णेकरः

ක්‍රියාකාරකම 12.1

01. පහත පද්‍යයන්හි ඇති කෘදන්ත ශබ්ද තෝරා ලියන්න. පද්‍යයන්හි අර්ථ ද ලියන්න.

आलस्यं सर्वदा त्यज्यं कार्यं पित्रोः प्रियं सुतैः ।
दरिद्राय धनं देयं कृत्यं परहितं सदा ॥
वक्तव्यं मधुरं वाक्यं दग्धव्या कटुभाषिता ।
पातव्यं निर्मलं नीरं स्मरणियं गुरोर्वचः ॥
मोचनीयं स्वशैथिल्यं सहनीयं सतां वचः ।
द्रोहणीयं न कस्मैचित् मोहनीयं न चापदि
दमनीयः स्वयं चात्मा तदिदं वेदशासनम् ॥

2. පහත ඡේදය සම්පූර්ණ කරන්න.

පහත ඡේදයේ ඇති වර්තමානකාලික ක්‍රියාපදයනට සුදුසු අතීත කෘදන්ත පද සකසා ඊළඟ ඡේදයේ හිස්තැන් පුරවන්න.

कश्चन व्याधः अस्ति। सः अतीव दुष्टः निष्करुणः च। एकदा सः वनं गच्छति। तत्र जालं प्रसारयति। एका कपोती जाले पतति। व्याधः कपोतीं पञ्जरे स्थापयति" अग्रे गच्छति च। तदा वृष्टिः आरब्धा। भीतः व्याधः आश्रयम् अन्विष्यति। एकस्य महावृक्षस्य अधः आगच्छति। सः वृक्षम् उद्दिश्य- भोः अत्र यः वसति" तं प्रति शरणागतः अस्मि। मां रक्षतु" इति कथयति। तत्र वृक्षे ? कः कपोतः आसीत्। कपोतः व्याधस्य पञ्जरे स्थितां पत्नीं पश्यति। तदा सा कपोती पतिम् उद्दिश्य वदति- "एषः व्याधः शीतार्तः, क्षुधार्तः अस्माकं गृहम् आगतः अस्ति। एतस्य सत्कारं करोतु" इति। पत्या वचनं कपोतः अङ्गीकरोति। सः अङ्गारकम् आनयति। अग्निं ज्वालयति। व्याधं वदति- शशभोः! व्याध शीतबाधां दूरीकरोतु" इति। अनन्तरं कपोतः चिन्तयति- "व्याधः क्षुधार्तः। तस्मै दातुं गृहे आहारः नास्ति। किं करोमि ? " इति। व्याधं वदति "अतिथिमहाशय ! आहारं ददामि। कृपया स्वीकरोतु" इति। ततः कपोतः व्याधस्य आहारार्थम् अग्निं प्रविशति। कपोतस्य त्यागं

दृष्ट्वा व्याधः लज्जाम् अनुभवति। कपोतीं बन्धनात् मोचयति। कपोती अपि पतिविरहदुःखेन अग्निं प्रविशति। इत्थं कपोती-कपोतयोः त्यागं दृष्ट्वा व्याधः दुःखेन अश्रूणि स्रावयति।

कश्चन व्याधः आसीत्। सः अतीव दुष्टः निष्करुणः च। एकदा सः वनं गतवान्। तत्र जालं ....। एका कपोती जाले ....। व्याधः कपोतीं पञ्जरे ...., अग्रे .... च। तदा वृष्टिः आरब्धा। भीतः व्याधः आश्रयम् ....। एकस्य महावृक्षस्य अधः ....। सः वृक्षम् उद्दिश्य- शशभोः, अत्र यः वसति तं प्रति शरणागतः अस्मि। मां रक्षतु" इति ....। तत्र वृक्षे एकः कपोतः आसीत्। कपोतः व्याधस्य पञ्जरे स्थितां पत्नीं ....। तदा सा कपोती पतिम् उद्दिश्य .... - "एषः व्याधः शीतार्तः, क्षुधार्तः अस्माकं गृहम् आगतः अस्ति। एतस्य सत्कारं करोतु" इति। पत्न्याः वचनं कपोतः .... सः अङ्गारकम् ....। अग्निं ....। व्याधं .... "भोः व्याध शीतबाधां दूरीकरोतु" इति। अनन्तरं कपोतः ....। शव्याधः क्षुधार्तः। तस्मै दातुं गृहे आहारः नास्ति। किं करोमि? इति। कपोतः व्याधम् .... "अतिथिमहाशय आहारं ददामि, कृपया स्वीकरोतु" इति। कपोतः व्याधस्य आहारार्थम् अग्निं ....। कपोतस्य त्यागं दृष्ट्वा व्याधः लज्जाम् अनुभवति। कपोतीं बन्धनात् मोचयति। कपोती अपि पतिविरह दुःखेन अग्निं प्रविशति। इत्थं कपोती-कपोतयोः त्यागं दृष्ट्वा व्याधः दुःखेन अश्रूणि स्रावयति।

उपायेन हि यत्कुर्यात्तन्नशक्यं पराक्रमैः।

උපායෙන් කළ හැකි දෙය වීරත්වයෙන් කළ නොහැකි ය.

उपार्जितानामर्थानां त्याग एव हि रक्षणम्।

රැස්කළ ධනය පරිත්‍යාග කිරීම ම රැකීම නම් වේ.

उप्तं सुकृतबीजं हि सुक्षेत्रेषु महत्फलम्।

සාරවත් බිමෙහි වපුරන ලද යහපත් බීජය මහත්ඵල ගෙන දෙයි.

१३ त्रयोदशः पाठः।

वयं मिलित्वा वाक्यानि रचयामः।

(वाक्यनिर्माणपरिचयः। ०१)

පුහුණුවට

अद्य	- අද	प्रातः	- උදෑසන
प्रत्यूषे	- අලුයම	चन्द्रवारे/ सोमवारे	- සඳුදා
एकवादने	- 1.00 ට	सपादसप्तवादने	- 7.15 ට
सार्धपञ्चवादने	- 5.30 ට	पूर्वमाघे/ उत्तरपौषे	- ජනවාරි මාසේ

13.1 පහත සඳහන් නාමපදයන්හි බහුවචන රූප ලියන්න.

गृहगोधिका >	उलूकः >	गृहपतिः>	सारमेयः >	धेनुः
चित्रलः >	चषकः >	चमसः >	उपधानम् >	चित्रम्
कविः >	बन्धुः >	भ्राता >	माता >	देवी
रज्जुः >	सरोवरः >	त्यागः >	शास्त्रं >	धनिकः

13.2 සුදුසු ක්‍රියාපද යොදා හිස්තැන් පුරවන්න.

मुनी -	गुरवः - ....
आचार्याः-	सा - ....
ते -	ताः - ....
दासः -	माता - ....
बालिके -	खगाः - ....

13.3 පහත සඳහන් වාක්‍ය ද්විවචනයට හරවන්න.

हंसः कूजति। -	मनुष्यः व्रजति। - ....
कविः रचयति। -	बालिका नृत्यति। - ....
चोरः चोरयति। -	नटः प्रविशति। - ....
साधुः भाषति। -	सारमेयः भषति। - ....
अश्वः चरति। -	सारथिः नयति। - ....

13.4 පහත සඳහන් වාක්‍ය සංස්කෘතයට පරිවර්තනය කරන්න.

1. නිහඬ ව ඉන්න.
2. උදෑසන 7.30ට එහෙ යන්න.
3. අලුයම අවදිවෙන්න.
4. සඳුදා නොවරදවා ම එන්න.
5. ජනවාරි මාසේ එහෙ යන්න එපා.
6. එහෙ මෙහෙ ඇවිදින්න එපා.
7. හෙමින් කන්න.
8. ඇත්ත කියන්න. බොරු කියන්න එපා.
9. කවදාවත් අමතක කරන්න එපා.
10. ඉක්මණින් ලිපියක් එවන්න.

13.5 පහත සඳහන් වාක්‍ය ප්‍රථමපුරුෂයට හරවන්න.

अहम् आगच्छामि ।	-	आवां नयावः ।	- ....
वयं नृत्यामः ।	-	अहं न चोरयामि ।	- ....
वयं लिखामः ।	-	आवां न रक्षावः ।	- ....
अहम् इच्छामि ।	-	वयं तुष्यामः ।	- ....
आवां कृन्तावः ।	-	अहं क्षालयामि ।	- ....

13.6 පහත සඳහන් ක්‍රියාපද ඒකවචනයට හරවන්න.

क्षाम्यन्ति ।	-	भ्राम्यथः ।	- ....
मुञ्चथ ।	-	क्षिपन्ति ।	- ....
वर्णयामः ।	-	रचयावः ।	- ....
भूषयामः ।	-	भक्षयन्ति ।	- ....
स्पृशथः ।	-	दीव्यामः ।	- ....

सा चलनचित्रं पश्यति ।　　अहं सेवाफलं खादामि ।

मार्जारः मत्स्यं चोरयति ।　　पिता कार्यालयं गच्छति ।

මෙම වාක්‍යයන්හි **चलनचित्रं** - **सेवाफलं** - **मत्स्यं** - **कार्यालयं** යන පද කර්මපදයෝ වෙති. ඒවා ද්විතීයා විභක්තියෙන් තබා ඇත. ප්‍රධාන වශයෙන් කර්තෘකාරක වාක්‍යයක කර්මපදය තනනු ලබන්නේ ද්විතීයා විභක්ත්‍යනුකූල ව ය. ඉහත පළමු වාක්‍යයෙහි තේරුම **'ඇය චිත්‍රපටියක් නරඹයි'**. යන්නයි. **'මම ඇපල් ගෙඩියක් කමි'**, **'පූසා මාළුවෙකු සොරකම් කරයි'**. යනු දෙවන හා තෙවන වාක්‍යයන්හි අර්ථ වේ. ඒ වාක්‍යයන්හි කර්මපදය එක හා සමාන ලෙස යෙදී ඇත. එහෙත් සිව්වෙනි වාක්‍යයෙහි තේරුම **'තාත්තා කාර්යාලයට යයි'** වේ. **චිත්‍රපටියක්, ඇපල් ගෙඩියක්, මාළුවෙකු** යන කර්මපදයන්ට වඩා **'කාර්යාලයට'** යන වචනය වෙනස් වේ. ඒ අනුව ක්‍රියාව විඳින්නා පමණක් නොව, ගමනාර්ථයෙහි ද ද්විතීයා විභක්තිය භාවිත වේ.

උදා:-

गुरवः विद्यालयं गच्छन्ति ।

वैद्यमहोदयः चिकित्सालयं गच्छति ।

मुनी आश्रमं प्रविशतः ।

13.7 පහත වගුව ඇසුරෙන් සුදුසු පද තෝරා අර්ථවත් වාක්‍ය නිර්මාණය කරන්න.

सः - सा - कवी - कन्ये - मातरौ - तौ - मार्जाराः - कवयः - अश्वः	पयोहिमं - जम्बीरफलं - पायासं - पुस्तकं - पुष्पाणि - कपोतान् - धर्मं - धनं - उपहारं - गुरून् - फलानि तृणं	यच्छति । खादति । पचतः । पश्यतः । चोरयन्ति । यच्छतः । खादन्ति । चरति । रचयतः ।

13.8 පහත වාක්‍ය සංස්කෘතයට පරිවර්තනය කරන්න.

01. ඔවුහු පන්සලට යති.

02. මුනිවරු අසපුවලට යති.

03. ගුරුවරු දෙදෙනා පුස්තකාලයට පිවිසෙත්.

04. ගැහැණු ළමයි වැවට බසිති.

05. කුමාරිකාවෝ උයනට යති.

06. ඔබ පාසලට යහි ද?

07. අම්මා පොළට යයි.

08. ගොවියෝ කුඹුරුවලට යති.

09. කුරුල්ලෝ කැදලි කරා පියාඹති.

10. අපි කඩේට යමු.

13.9 පහත සඳහන් වාක්‍ය අතීතකාලයට හරවන්න.

०१. त्वं कुत्र गच्छसि ?

०२. वयं क्षीरं पिबामः।

०३. ते पुस्तकं पठन्ति।

०४. मातरः शिशून् रक्षन्ति।

०५. बालिके गीतं गायतः।

०६. युवां कुत्र वसथः?

०७. तौ किं मन्त्रयतः?

०८. कृषीवलौ वृषभौ ताडयतः।

०९. अहं संस्कृतं लिखामि।

१०. कवयः चन्द्रं वर्णयन्ति।

කර්මකාරක වාක්‍යයක ප්‍රධාන වනුයේ කර්මපදය යි. ප්‍රධාන කර්මය ප්‍රථමා විභක්තියෙන් තැබේ. මෙබඳු වාක්‍යයන්හි කර්තෘපදය තබන්නේ තෘතීයා හෙවත් තුන්වන විභක්තියෙනි.

3.1 තෘතියා විභක්තිය කර්මකාරක වාක්‍යයන්හි කර්තෘපදය ලෙස යෙදීම.

උදා:-

पुत्र्या दूरदर्शनं दृश्यते।	දුව විසින් රූපවාහිනිය නරඹනු ලැබේ.
पित्रा वार्तापत्रिका पठ्यते।	තාත්තා විසින් පුවත්පත කියවනු ලැබේ.
मात्रा पायासं पच्यते।	අම්මා විසින් කිරිබත උයනු ලැබේ.

3.1.1 විසින් - යනාර්ථය ද තෘතීයා විභක්තියෙන් සූචනය කෙරේ.

ගොවියා විසින්	-	कृषिकेन
වඳුරා විසින්	-	कपिना
නෑයා විසින්	-	बन्धुना
අම්මා විසින්	-	मात्रा

13.10 සුදුසු රූප යොදා හිස්තැන් පුරවන්න.

०१. .... पुस्तकः रच्यते। (ලේඛකයා විසින්)

०२. .... पुत्रः नीयते। (තාත්තා විසින්)

०३. .... बीजानि उप्यन्ते। (ගොවියන් විසින්)

०४. .... श्लोकः पठ्यते। (ඇය විසින්)

०५. .... भारः उह्यते। (සේවකයන් දෙදෙනා විසින්)

०६. .... कदलीफले खाद्येते। (වඳුරන් විසින්)

०७. .... पञ्चालिका दीयते । (අම්මා විසින්)

०८. .... मृगः मार्यते । (සිංහයා විසින්)

०९. .... धनं चुर्यते । (සොරුන් විසින්)

१०. .... जालं कृन्त्यते । (මීයන් දෙදෙනා විසින්)

3.2 **सह - सार्धं - समं - साकं** (සමග) යන නිපාත සමග යෙදෙන නාමපදයන් ද තෘතීයා විභක්තියෙන් තැබේ.

ගොවියා සමග	-	कृषिकेन	सह
වඳුරා සමග	-	कपिना	
නෑයා සමග	-	बन्धुना	
අම්මා සමග	-	मात्रा	

13.11 පහත සඳහන් වාක්‍යයන් **सह - सार्धं - समं - साकं** නිපාතය සමග ලියන්න.

01. ඔහු ඇය සමග පාසල් යයි.
02. අම්මා තාත්තා සමග බයිසිකලයෙන් පොළට ගියා ය.
03. ඔබ මා සමග එහෙ යහි ද?
04. නුඹලා ඊයේ ඔවුන් සමග පාඩම් කළෙහු.
05. මුනිවරු පඬිවරුන් සමග ධර්මය සාකච්ඡා කළහ.
06. ශිව දෙවිඳු උමාව සමග හිමාලයට ගියේ ය.
07. මුවෝ මුවදෙනුන් සමග වනයෙහි හැසිරෙති.
08. මීමැස්සා මීමැස්සිය සමග මල් පැණි බොයි.
09. රජතුමා ඇමැතිවරුන් දෙදෙනා සමග පිටරට ගියේ ය.
10. ගුරුවරුන් දෙදෙනා ළමයින් සමග චාරිකාව යත්.

3.3 යම් කිසිවක උපකාරයෙන් යමක් කරයි ද එය ද ප්‍රකාශ කරනුයේ ද තෘතීයා විභක්තියෙනි.

शिक्षकः **सुधाखण्डेन** लिखति। ගුරුවරයා හුණුකැල්ලෙන් ලියයි.

13.12 පහත වාක්‍ය සිංහලට නගන්න.

०१. कृषिकः हलेन कर्षति।

०२. जनाः पुष्पैः बुद्धं पूजयन्ति।

०३. सा छुरिकया शाकं कर्तयति।

०४. पुरुषः पादाभ्यां चलति।

०५. उपासकाः हस्ताभ्यां प्रणमन्ति।

०६. चटकाः चञ्चुभिः भक्षयन्ति।

०७. माता घट्याः समयं जानाति।

०८. नराः विमानेन विदेशं गच्छन्ति।

०९. छात्रः द्विचक्रेन पाठालयं विशति।

१०. बालिका लेखन्या सुन्दराक्षराणि लिखति।

3.4 **विना** යෝගයේ ද තුන්වැනි විභක්තිය යෙදේ.

विना - හැර/තොරව

सूर्येण **विना** प्रकाशः न भवति।

13.13 පහත වාක්‍ය සිංහලට නගන්න. **विना** නිපාත යෝගය සහිත වාක්‍ය කිහිපයක් නිර්මාණය කරන්න.

०१. घट्या विना समयं ज्ञातुं न शक्नोति।

०२. गृहं बालकैः विना न शोभते।

०३. धर्मं विना मित्रं नास्ति।

०४. विना आश्रया न शोभन्ते वनिताः।

०५. वयं नेत्राभ्यां विना द्रष्टुं न शक्नुमः।

०६. जलेन विना पुष्पाणि म्लायन्ते।

०७. बालकः मात्रा विना न गच्छति ।

०८. वयं तैः विना न जीवामः ।

०९. भोजनं लवणं विना रुचिकरं न भवति ।

१०. सभा पण्डितः विना न शोभते ।

परोपकारः पुण्याय पापाय परपीडनम् ।

චතුර්ථී විභක්තිය සම්ප්‍රදානාර්ථයෙහි යෙදේ.

උදා-:

मात्रे शाटिकां ददाति ।	අම්මාට සාරියක් දෙයි.
स्वस्रे पञ्चालिकां यच्छति ।	නංගීට බෝනික්කෙක් දෙයි.

ඒ හැරුණු විට සඳහා, පිණිස යනාර්ථයන්හි ද සිව්වන විභක්තිය යෙදේ.

උදා-: **बालकाः ज्ञानाय विद्यालयं गच्छन्ति ।**

මෙහි ළමයි පාසලට යනු ලබන්නේ දැනුම ලබාගැනීම සඳහා ය. ඒ නිසා **ज्ञानाय** යන පදය සිව්වන විභක්තියෙන් තබා ඇත.

13.14 පහත වගුව ඇසුරෙන් වාක්‍ය 10ක් නිර්මාණය කරන්න.

अग्रजः - अनुजः - स्वसा माता - पिता	मोक्षाय	धर्मे सञ्चरति ।
याचकः - व्याघ्रः - भिक्षुः	आहाराय गोचराय पिण्डाय	नगरं वनं ग्रामं } प्रविशति ।

13.15 පහත සඳහන් වාක්‍ය සංස්කෘතයට පරිවර්තනය කරන්න.

01. අපි විනෝදය පිණිස සතුන් නොමරමු.
02. සැප පිණිස ධර්මයෙහි හැසිරෙන්න.
03. ගැහැණු ළමයි නෑම සඳහා වැවට යති.
04. රජතුමා යුද පිණිස යුද්ධභූමියට පිවිසෙයි.
05. ඔවුහු රට උදෙසා දිවි පූජා කළ හ.
06. ඇ ඉගෙනීම සඳහා මුදල් වියදම් කළා ය.
07. මම මෝක්ෂය පිණිස කුසල් පුරමි.
08. දෙමව්පියෝ දරුවන්ගේ සැප පිණිස දුක් විඳිති.
09. ගුරුවරු සතුට සඳහා උගන්වති.
10. මුනිවරු දුකින් මිදීම සඳහා වෙර දරති.

1.3 **नमः - स्वस्ति** නිපාතයන් ද චතුර්ථී විභක්ති පද සමග යෙදේ. **නමස්කාර වේවා. සෙත්වේවා** යනු එම නිපාතයන්හි අර්ථ වේ.

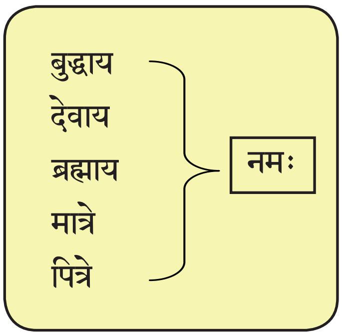

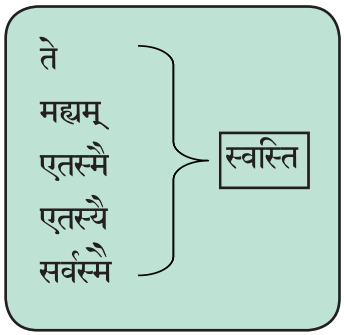

13.16 ඉහත වගුව ඇසුරෙන් වාක්‍ය 10ක් නිර්මාණය කර ඒවා සිංහලට නගන්න.

पादपानां भयं वातात् पद्मानां शिशिराद् भयम्।
पर्वतानां भयं वज्रात् साधूनां दुर्जनाद् भयम्।

යමකින් හෝ යම් කෙනෙකුගෙන් යමෙක් හෝ යම් දෙයක් වෙන් වේ නම් ඒ වෙන්වීමට සීමා වූ වස්තුව අපාදාන නම් වේ. ඒ අපාදානාර්ථයෙහි පඤ්චමී විභක්තිය යෙදේ. මේ අපාදානය දෙවැදෑරුම් වේ.

01. චලාපාදානය 02. අචලාපාදානය වශයෙනි.

ස්ථාවර නොවන දෙයකින් වෙන් වේ නම් එය චලාපාදාන නම් වේ. අචලාපාදාන යනු ස්ථාවර දෙයකින් සිදුවන වෙන්වීමයි.

උදා-: दुर्जनाद् भयम्।
आचार्याद् ज्ञानं लभते। යන වාක්‍ය චලාපාදානයට නිදසුන් වේ.

पद्मानां शिशिराद् भयम्।
पर्वताद् नदी प्रवहति। යන වාක්‍යය අචලාපාදානයට නිදසුන් වේ.

13.17 (අ) වගුව ඇසුරෙන් වාක්‍ය නිර්මාණය කරන්න.
(ආ) එම වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

<table>
<tr><td>पितामहः - पितामही
खगः - सिंहः - नौका</td><td colspan="2">गृहात्
नीडात् - गुहायाः - कूलात्</td><td>निष्क्रमति।</td></tr>
<tr><td>गुरवः - छात्राः
पितरः - सेवकाः</td><td colspan="2">विद्यालयात्
कार्यालयात्</td><td>प्रत्यागच्छन्ति।</td></tr>
<tr><td>नद्यः - निर्झराः</td><td colspan="2">पर्वतात् - पर्वतेभ्यः</td><td>प्रवहन्ति।</td></tr>
<tr><td>अहं - आवां -वयं
त्वं -युवं - यूयं</td><td>ग्रामात्</td><td>नगरं
प्रवासं
वनं</td><td>प्रति गच्छामि। गच्छावः। गच्छामः।
प्रति गच्छसि। गच्छथः। गच्छथ।</td></tr>
</table>

ස්වාමී අර්ථයෙහි හයවෙනි විභක්තිය යෙදේ. එනම් යම් දෙයක අයිතිය අඟවන නාමපදය ෂෂ්ඨී විභක්තියෙන් තැබිය යුතු වේ.

दुहिता **भर्तुः** गृहं गच्छति। माता **दुहितुः** शिशुं लालयति। शिशवः **मातॄणां** गानेन तुष्यन्ति। पत्नी **पत्युः** आज्ञाम् अनुसरति। पुत्रः पितुः आज्ञया **जामातुः** गृहात् स्वसारम् आनयति। वयं **शकटस्य** शब्दम् आकर्णयामः। यूयं **धेनोः** क्षीरं पिबथ।

बालादर्शे नवमः पाठः।

13.18 (අ) මෙහි වර්ණිත පදයන්හි අර්ථය ලියන්න.
(ආ) එහි ඒකවචනයෙන් යෙදී ඇති පදයන් බහුවචනය හරවන්න.
(ඇ) උද්ධෘතයෙහි සරල අදහස ලියන්න.

3.2 नभसो भूषणं चन्द्रो नारीणां भूषणं पतिः।
पृथिव्या भूषणं राजा विद्या सर्वस्य भूषणम्॥

(අ) මේ ශ්ලෝකයෙහි යෙදී ඇති වාක්‍ය ලියන්න.
(ආ) ඒවායෙහි සිංහල අදහස ලියන්න.
(ඇ) ෂෂ්ඨී විභක්තිගත පද උපුටා දක්වන්න.

13.19 පහත සඳහන් වාක්‍යය සංස්කෘතයට නගන්න.

01. මේ අපේ දේශයයි.
02. ඔහුගේ දේශනයට සවන්දෙන්න.
03. සිසුන්ගේ තරඟ අද පැවැත් වේ.
04. හිරුගේ රැසින් මල් පිපේ.
05. මුනිවරුන්ගේ අනුශාසනා අනුගමනය කරමු.
06. එහෙ ගැහැණු ළමයින්ගේ පාසල ඇත.
07. අපේ මව් බස සිංහල වේ.
08. ඔබගේ නැගණියගේ නම මොකක් ද?
09. ඔබේ මිතුරාගේ පන්තිය කොහෙ ද?
10. කිරිඅත්තාගේ කතාව මිහිරි ය.

स्वगृहे पूज्यते मूर्खः स्वग्रामे पूज्यते प्रभुः ।
स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥

හත්වන විභක්තිය ආධාරාර්ථයෙහි යෙදේ. කර්තෘ හා කර්මය දරන්නා ආධාර නම් වේ.

काकः शाखायाम् उपविशति। स दिवा आकाशे डयते नक्तं नीडे वसति। भेकाः वापीषु वसन्ति। ते वर्षासु रटन्ति। भेकः भूमौ प्लवते। लतासु कुसुमानि विकसन्ति। वयं तरुषु फलानि पश्यामः। समुद्रे रत्नानि जायन्ते। नराः भूमौ वसन्ति। देवाः स्वर्गे तिष्ठन्ति।

बालदर्शे दशमः पाठः।

4.1 යම් දෙයක හෝ යම් කෙනෙකු දරා සිටින ස්ථානය හැඟවීම

मनुष्यः / देवः / भिक्षुः भूपतिः / गृहपतिः / मुनिः / गुरुः / शुकः / मत्स्यः	कुत्र	वसति ?
	लोके - स्वर्गे- विहारे- प्रासादे - गृहे - आश्रमे - पाठालये - नीडे - जले	

උදා:-

खगः कुत्र वसति ?   खगः नीडे वसति।

13.20 (අ) උදාහරණයට අනුව ඉහත වගුව ඇසුරෙන් වාක්‍ය 10ක් නිර්මාණය කරන්න.
(ආ) පහත වගුව ඇසුරෙන් ද වාක්‍යය තනා ඒවා සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

देवः / भिक्षुः / भूपतिः गृहपतिः / मुनिः / गुरुः / शुकः	कुत्र		वसति ?
	एकस्मिन् तस्मिन्	स्वर्गे- विहारे- प्रासादे - गृहे - आश्रमे - पाठालये - नीडे	

4.2. කාලාර්ථයෙහි ද හත්වන විභක්තිය යෙදේ.

त्वं कदा तत्र गच्छसि ?	अहं	एकवादने सार्धसप्तवादने सपादाष्टवादने पञ्चोन द्वादशवादने अस्मिन् सप्ताहे अद्य प्रत्यूषे अस्मिन् बुधवारे रविवारे	गच्छामि ।

උදා-:

त्वं कदा तत्र गच्छसि ? — ඔබ එහෙ යන්නේ කීයට ද?

अहं सार्धसप्तवादने गच्छामि । — මම එහේ 7.30ට යමි.

13.21 ඉහත වගුව ඇසුරෙන් වාක්‍ය නිර්මාණය කරන්න.

अङ्गीकृतं सुकृतिनः परिपालयन्ति ।

යහපත් අය තමා පිළිගත් දෙය රැකගනිත්.

अचिन्त्यं हि फलं सूते सद्यः सुकृतपादपः ।

යහපත් වෘක්ෂයෝ නොසිතිය හැකි තරම් ඵල ලබාදෙයි.

अतिभुक्तिरतीवोक्तिः सद्यः प्राणापहारिणी ।

අධික කෑමත් අධික කථාවත් ඉක්මනින් මරණය ළඟාකරයි.

१४
चतुर्दशः पाठः।

तत्र कोऽपि सन्देहो नास्ति।

(ववाक्यनिर्माणपरिचयः। ०२)

14.1 පහත සඳහන් සංස්කෘත වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

०१. स्वागतम् । इदानीं त्वं तेन सह कुत्र गच्छसि ।
०२. क्षम्यताम्। अत्र केवलं मा तिष्ठ।
०३. चिन्ता मास्तु। सा प्रवासं न गमिष्यति।
०४. कृपया प्रतीक्षां कुरु। सहसा प्रातरासं कृत्वा आगमिष्यामि।
०५. भवान् अयं सङ्केतः कुत्रेति जानासि। आम्। एवमेव अग्रे गच्छन्तु। वामतः क्रीडाङ्गणं दृश्यते। तस्य दक्षिणतः तत् तव मित्रस्य गृहमस्ति।
०६. तथा न वदतु। तत्र कोऽपि सन्देहो नास्ति। किमर्थं पूर्वं न उक्तवान्।
०७. सा कुत्र केन सार्धं गतेति निश्चयो नास्ति।
०८. किमर्थं एतावान् विलम्ब इति मा पृच्छ। भवतः वचनं सत्यम्। मम वचनं कः श्रुणोति।
०९. अन्यथा मा चिन्तय। यानं न प्राप्तम्। अत एव विलम्बः।
१०. यावदहं प्रत्यागच्छामि। तावत् प्रतीक्षां करोतु। कतिवारमुक्तवान् एतद् मह्यं न रोचते इति।

14.2 පහත සඳහන් සිංහල වාක්‍ය සංස්කෘතයට පරිවර්තනය කරන්න.

01. පෙර ලංකාවේ යුද්ධයෙහි දක්ෂ චිරප්‍රසිද්ධ රජකෙනෙක් වාසය කළේ ය.
02. සිංහයා කැලයෙහි සිටින සිවුපාවුන් අතර නායකයා වේ.
03. පොහෝ දින පන්සල් එන - යන උපාසකවරු ධර්මශාලාවෙහි වාඩි වී සිටියහ.
04. ඇය නවකථාවක් ගැනීමට නගරයෙහි බැංකුව අසල පොත්හලට මල්ලී සමග ගියා ය.
05. අද උත්සවයෙහි ගී ගයනු ලැබූ ශිෂ්‍යාව මගේ එක ම නංගි වේ.
06. තාත්තා උදේ 7.00ට කාර්යාලයට ගොස් දිනපතා හවස 5.30ට ගෙදර එයි.
07. වඳුරෝ අත්තෙන් අත්තට පනිමින්, ඉදුණු පළතුරු කඩාගෙන කැහ.
08. අපේ ගමේ හැමදා ම හවස පන්සල ළඟ පිට්ටනියේ සෙල්ලම් කරන පිරිමි ළමයි ධර්මශාලාව ප්‍රතිසංස්කරණය කළහ.
09. දේශනය කළ ගුරුවරයාට, පාසලේ සිසුහු තෑග්ගක් පරිත්‍යාග කරති.
10. පාන්දර අවදිවන සීයා, ගෙදර ඇති කරන කුස්සිය ළඟ මඩුවේ සිටින එළදෙන ළඟට ගොස් කිරි දොවයි.

14.3 පහත උද්ධෘත සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

०१. अथ तस्य साभिप्रायं वचनमाकर्ण्य स आह - किं वक्तुमना भवान्। तत्कथ्यतां यत्कथनीयमस्ति।

०२. सोऽपि दारुणं वचः समाकर्ण्य मोहमुपगतो न किंचिदप्युक्तवान्।

०३. यद्येवं तत्कुरुष्व यद्रोचते। तच्छ्रुत्वा सा सत्वरं गत्वा तानाह - यद्येवं भूयोऽपि वदसि। ततस्त्वां तत्क्षणमेव वधिष्यामि।

०४. स आह - गृहगतस्यासाधोऽपि नैतद्युज्यते वक्तुम्। तद्यावन्न कश्चिद्वक्ति तावच्छीघ्रं गम्यताम् इति।

०५. ततः स मयोक्तः - स्वामिन् न युक्तमिदं यन्मिदं यन्मित्रद्रोहेण जीवनं क्रियते।

०६. भोः न युक्तमुक्तं भवता। लघूनामपि दुर्जनानां मध्ये वस्तुं न शक्यते।

०७. मित्र- यद्येवं तन्नास्ति ते भयम्। उपायान्तरं विधाय ते नूनं घ्नन्ति।

०८. तत्किं कुर्मो वयम्। संप्रति वयं बुभुक्षया पदमेकमपि प्रचलितुं न शक्नुमः।

०९ भोः प्राप्तं दृष्टं वा किंचित्सत्त्वम्। वयं सर्वत्र पर्यटिताः परं न किंचित्सत्त्वमासादितं दृष्टं वा। भो मित्र - सम्यगभिहितं भवता।

१०. तदेव गतेऽपि किं कर्तव्यमित्यहं त्वां सुहृद्भावात्पृच्छामि।

14.4 පහත සඳහන් වාක්‍ය බහුවචනයට හරවන්න.

०१. हस्ती तिष्ठति। शीर्षं चलति।

०२. श्वेतः पक्षी उड्डयते।

०३. मम मित्रं मेधावी अस्ति।

०४. धननी नारी दानं ददाति।

०५. गुरुर्विद्या विद्यार्थिनं प्रश्नं पृच्छति।

०६. भगिनी पुष्पाणि जिघ्रति।

०७. छात्रोः घटिकां विलोकयति।

०८. सौचिकः सूच्या सीव्यति।

०९. पुत्री मात्रा सह उपविशति।

१०. स पञ्जरस्थाभ्यां पक्षिभ्यां पानीयं ददाति।

११. चौरः प्रहरिणो बिभेति।

१२. राजा हस्तिनोऽवरोहति।

१३. अस्य पक्षिणः पक्षौ सुन्दरौ स्तः।

१४. पुत्री मातुराज्ञां पालयति।

१५. शिक्षको विद्यार्थिषु विद्यार्थिनीषु च स्नेहं करोति ।
१६. मयि बहिर्गते मम भ्राता मम पुस्तकं पपाठ ।
१७. हंसः पुष्करिण्यां खेलति ।
१८. अन्नं दाता सर्वेषु दातृषु उत्तमो भवति ।
१९. हे मित्र ! दरिद्रेभ्यो ! धनं देहि ।
२०. हे भ्रातः - त्वमपि सावधानं भूत्वा सत्यमेव कथय ।

14.5 පහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

०१. मयि विद्यालयं गते मम स्वसा मिष्टान्नं चखाद ।
०२. भिक्षुरद्य ग्रामे बभ्राम ।
०३. पित्राद्य मार्गणाय रूप्यके ददौ ।
०४. नार्यो मन्दिरे ननृतुः ।
०५. मम भगिनी मम पुस्तिकायां लिलेख ।
०६. मम पितामहो नवीनं कार्यानं चिक्राय ।
०७. चौरा अद्य बहूनि गृहोपकारणानि चोरयामासुः ।
०८. पुरा अपि युवका धनमार्जितुं विदेशं जग्मतुः ।

14.6 සුදුසු පරිදි යා කර, වාක්‍ය තනා ඒවා සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

अ	आ
छात्राः विद्यालयं गन्तुम्	पतत् अस्ति ।
बालिका वृक्षान्	तत्पराः भवन्तः सन्ति ।
वृक्षात् फलम्	पठन्तौ स्वः ।
यूयं किम्	सिञ्चन्ती अस्ति ।
आवां पाठम्	कुर्वन्तः स्थ ।

14.7 පහත සඳහන් වාක්‍ය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

०१. एकवारं दृष्टं नरं मा विस्मर।
०२. दुर्जनोऽदत्तं परद्रव्यमप्यादत्ते।
०३. अपरिचितो जनः सहसा न विश्वसनीयः।
०४. त्वयानीतं जलं शीतमासीत्।
०५. मम स्वसा वाटे मृतं सर्पं ददर्श।
०६. त्वया क्रीतं पुस्तकमेकवारं मां दर्शय।
०७. सम्यक् प्रक्षालितानि फलान्येव खाद।
०८. क्षेत्रं कृष्टवान् कृषिकः तत्र बीजानि वपति।
०९. शास्त्रमधीतवान् जनः तस्य व्याख्यानं करोति।
१०. निरपराधं जनं ताडितवान् पुरुषो निन्दितो भवति।

14.8 **श्रोतुम् - नेतुम् - स्थातुम् - हर्तुम् - प्रेक्षितुम् - गन्तुम् - त्यक्तुम् - द्रष्टुम् - पक्तुम् - कर्तुम् - ज्ञातुम् - प्राप्तुम् - वोढुम् - कथयितुम्** යන තුමන්ත ක්‍රියාපද යොදමින් පරිපූර්ණ වාක්‍ය බැගින් රචනා කරන්න.

14.9 **गम् - भू - नी - हृ - पा - ग्रह् - मन् - वच् - हा - हन्** යන ධාතුන්ගෙන් සෑදෙන පූර්වක්‍රියා භාවිත කරමින් අර්ථවත් වාක්‍ය 10ක් නිර්මාණය කරන්න.

प्रत्यासन्नविपत्तिमूढमनसां प्रायो मतिः क्षीयते।
ළං වූ විපත් ඇති මෝඩයන්ගේ නුවණ පිරිහේ.

प्रवादमोहितः प्रायो न विचारक्षमो जनः।
කථාවලින් මුළා වූ ජනයා විචාරශීලී නොවේ.

प्राणानुदारा विमृजन्त्यर्थिनो न पराङ्मुखाः।
උදාර අදහස් ඇත්තෝ ජීවිත පරිත්‍යාග කරත්. බියසුල්ලෝ එසේ නොකරත්.

१५ पञ्चदशः पाठः ।

सस्नेहं निमन्त्रयामि ।

(रचनापरिचयः । ०१)

ක්‍රියාකාරකම 15.1

01. පහත සඳහන් රචනාවෙහි හිස්තැන් සුදුසු පරිදි සම්පූර්ණ කර නැවත ලියන්න.

मम .... नाम । अहं ....अस्मि । मम ग्रामः ....नाम । स ....जनपदौ अस्ति । तत्र................... ....जनाः वसन्ति । केचित् ....च भवन्ति । तेषां प्रामुख्यजीवनोपायं .... भवति । मम पिता .... नाम । स एकस्मिन्......... .... सेवां करोति । मम जननी ....भवति । सा .... एव वसति । किन्तु नित्यमेव अस्माकम् अभिवृद्ध्यै .... । पितामहः ....अभूत् । पितामही .... नाम । सा मुख्या .... उपासिका भवति स्म । मातामहो दिवंगतः । मातामही अस्माकं गृहे ....सह वसति । सा नित्यम् ऐतिहासिककथाः................................ । मे एका स्वसा अपि .... । सा ....विद्यालये .... वर्गे पठति । अनुजः तस्मिन्नेव .... ज्येष्ठवर्गे .... । अग्रजः एकस्मिन् .... सेवां .... । अस्माकं गृहे .... नाम शुनकपोतकः कोऽप्यस्ति । वयं सर्वे तं .... । मम स्वसा .... सह नित्यं .... । अस्माकं .... दूरदर्शनं न .... । ततः वयं सायं पुस्तकानि .... । पिता सर्वदा वार्तापत्रिकां .... । माता उच्चैः गीतानि .... । मातामही उच्चैः श्लोकाः .... । रात्रौ .... सम्भूय अन्नं............................ । अहं .... समीपे शयनं .... ।

පහත වාක්‍ය හදාරන්න.

- ▲ गच्छति ।
- ▲ स गच्छति ।
- ▲ स नगरं गच्छति ।
- ▲ अग्रजः नगरं गच्छति ।
- ▲ अग्रजः मात्रा सह नगरं गच्छति ।
- ▲ अग्रजः प्रातः मात्रा सह नगरं गच्छति ।
- ▲ अग्रजः प्रातः मात्रा सह द्विचक्रेण नगरं गच्छति ।
- ▲ अग्रजः प्रातः पञ्चवादने मात्रा सह द्विचक्रेण नगरं गच्छति ।
- ▲ अग्रजः प्रातः पञ्चवादने क्षीरं पीत्वा मात्रा सह द्विचक्रेण नगरं गच्छति ।
- ▲ अग्रजः प्रातः पञ्चवादने क्षीरं पीत्वा मात्रा सह द्विचक्रेण शाकानि क्रीणार्थं नगरं गच्छति ।
- ▲ अग्रजः प्रातः पञ्चवादने क्षीरं पीत्वा मात्रा सह द्विचक्रेण शाकानि क्रीणार्थं शनैः शनैः नगरं गच्छति ।

ක්‍රියාකාරකම 15.2

- ඉහත වාක්‍ය රටා අනුව පහත සඳහන් වාක්‍ය සංස්කෘතයට නගන්න.

01. උදේ 6.30ට පෙර, තාත්තා කාර්යාලයට බසයෙන් නංගී සමග යයි.
02. කිරි අත්තා, කිරි අම්මා සමග බයිසිකලයෙන් හැමදා ම හවස හයට පන්සලට ගොස් බණ අසයි.
03. අපි දිනපතා උදේ 7.30ට පෙර ඉගෙනීම සඳහා බසයෙන් පාසලට යමු.
04. මිනිස්සු භාණ්ඩ මිලදී ගැනීමට ඉරිදා උදේ දරුවන් සමග දුම්රියෙන් නගරයට යති.
05. නිමල් අද උදේ 10.00ට පොතක් කියවීමට කාර් එකෙන් මල්ලිත් සමග පුස්තකාලයට ගියේ ය.

ක්‍රියාකාරකම 15.3

- චිත්‍රය ඇසුරෙන් වාක්‍ය 10ක් සංස්කෘත භාෂාවෙන් ලියන්න.

सूर्यः – कोकिलः – रक्तकेसरः
मधुरपिष्टकानि – स्थालिकाः

....
....
....
....
....

- චිත්‍රය ඇසුරෙන් වාක්‍ය 10ක් සංස්කෘත භාෂාවෙන් ලියන්න.

शकटाः – शाकटिकाः – धान्यानि
– सारमयाः – कुक्कुटाः – चलन्ति

....
....
....
....
....

- චිත්‍රය ඇසුරෙන් වාක්‍ය 10ක් සංස්කෘත භාෂාවෙන් ලියන්න.

तरी – पुलिनम् – आसन्दी –
वायुच्छत्रम् – प्लवन – वागोलः

....
....
....
....
....

• චිත්‍රය ඇසුරෙන් වාක්‍ය 10ක් සංස්කෘත භාෂාවෙන් ලියන්න.

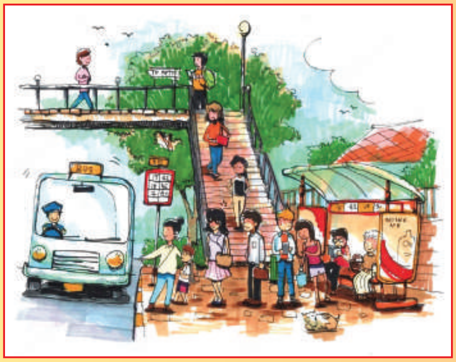

सर्वयानस्थानम् - उत्तरणसेतुः - चालकः - सोपानपथः -स्यूतः

....

....

....

....

....

ක්‍රියාකාරකම 15.4

01. පහත වාක්‍ය රටා අධ්‍යයනය කර, තවත් එබඳු වාක්‍ය නිර්මාණය කරන්න.

प्रथमं सोपानम्।

आम्रवृक्षात् पत्राणि पतन्ति। तस्मात् फलानि अपि पतन्ति।
(අඹ ගසෙන් කොළ වැටෙති. එසේ ම ගෙඩි ද වැටෙති)

पिता पुत्र्यै स्नेहं कुरुते। माता अपि तस्यै स्नेहं कुरुते।
(පියා දියණියට ආදරය දක්වයි. මව ද ඇයට ආදරය කරයි)

द्वितीयं सोपानम्।

सर्वे संभूय तिष्ठन्ति। (සියල්ලෝ රැස් වී සිටිති.)
पादयोः निपत्य प्रार्थयते। (දෙපාමුල වැටී ඉල්ලයි)
तां सन्त्यज्याहं गच्छामि। (ඇය හැරදමා මම යමි.)

तृतीयं सोपानम्।

अहं बहिर्गन्तुम् इच्छामि।

(මම එළියට යන්නට කැමැත්තෙමි.)

मातरं द्रष्टुं गच्छति।

(අම්මා බලන්නට යයි.)

चतुर्थं सोपानम्।

अधिकारी लिखन् दूरवाणीं गृह्णाति।

(අධිකාරීවරයා ලියමින් දුරකථනය ගනියි.)

छात्रः पाठान् अवगच्छन् उत्तरं लिखति।

(සිසුවා පාඩම තේරුම් ගනිමින් උත්තර ලියයි.)

पञ्चमं सोपानम्।

सा पुस्तकं पठती निद्रां करोति।

(ඇය පොත පාඩම් කරමින් නිදයි.)

अचला जलं नयती सख्या सह सम्भाषणं करोति।

(අචලා වතුර ගෙනෙමින් යෙහෙළිය සමග කථා කරයි.)

ක්‍රියාකාරකම 15.5

01. පහත උදාහරණ ඔස්සේ ආරාධනා පත්‍රයක් සංස්කෘත භාෂාවෙන් නිර්මාණය කරන්න.

निमन्त्रणपत्रम् ।

कार्यक्रमः ।
दिनाङ्कः -
समयः -
स्थानम् -

मान्याः / आर्य / आर्ये

सगौरवभक्तिप्रेम्णा श्रीमन् /श्रीमति आत्मजस्य प्रथमजन्मदिनोत्सवाय निमन्त्रणं कुर्मः। सकुटुम्बं भवतां उपस्थितिः सम्प्रार्थ्यते ।

दर्शनोत्सुकः - भवदीयः ....
दूरभाषः...............

निमन्त्रणम् ।

प्रियार्य/ प्रियार्ये /श्रीमन् /श्रीमति

सस्नेहं सगौरवम् अस्माकं विद्यालये वार्षिक त्यागप्रदानोत्सवाय तुभ्यं समाराधनं कुर्मः। भवदागमनस्य प्रतीक्षायाम् ।

कार्यक्रमः ।
दिनाङ्कः -
समयः -
स्थानम् -

आमन्त्रकः ....

दूरभाषः ....

ක්‍රියාකාරකම 15.6

01. පහත සඳහන් දෙබස් අධ්‍යයනය කර සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

02. දෙබස ඇසුරෙන් සරල සංවාදයක් නිර්මාණය කරන්න.

सुनीरः - सुप्रभातम्। स्वागतम्।

मयन्तः - तथैवास्तु भवान्। अपि सर्वं कुशलम्।

सुनीरः - आम्। सर्वमेव कुशलम्।

मयन्तः - अद्य कुत्र गच्छसि।

सुनीरः - अहम् अनुराधपुरं गच्छामि।

मयन्तः - किमर्थम्?

सुनीरः - अस्माकं मातुलस्य गृहम् अनुराधपुरेऽस्ति। मात्रा सह तत्र गच्छामि।

मयन्तः - सर्वयानेन अथवा धूमयानेन?

सुनीरः - धूमयानेन गन्तुम् इच्छामि। मातापि तथैवेच्छति।

मयन्तः- तथा अस्तु। विलम्बः जातः। शीघ्रं गन्तव्यम्। यात्रा ते सुखदा भूयात्।

सुनीरः - बहुशः धन्यवादः। पुनर्मिलामः।

ක්‍රියාකාරකම 15.7

01. පහත සඳහන් මාතෘකා ඔස්සේ සංස්කෘත භාෂාවෙන් කථාවක් ඉදිරිපත් කරන්න.

- महेन्द्रागमनम्।
- पारिसरिकरक्षणोपायः।
- देवानांप्रियतिष्य राजा।
- सिद्धार्थकुमरोत्पत्तिः।
- विद्या ददाति विनयम्।
- वसन्तकालः।
- परोपकारः।
- वृक्षरोपणम्। अस्माकं देशः। अस्माकं विद्यालयः।

පළමු උදාහරණය

हे प्रियसदस्याः अद्य अहं ....
विषये एकां कथां कथयिष्यामि। सर्वे मे कर्णं देहि।

දෙවන උදාහරණය

स्वस्ति / मङ्गलं ते / स्वागतम्
अत्राभ्यागतेभ्यः सर्वेभ्यः मन्दावकाशं देहि मे किञ्चित् संस्कृतभाषया वक्तुम्।

තෙවන උදාහරණය

समाराधितः प्राधाननिमन्त्रकप्रमुखाः, हे सर्वे प्रियार्यमिश्राः। अहं ....
अस्मि। इदानीं दैवीभाषया किञ्चिद् वक्ष्यामि सावधानं तच्छ्रुणु।

සිව්වන උදාහරණය

अत्रासनमलङ्कृतवन्तः सर्वे ते सस्नेहं संस्मृत्य यथाशक्तिः संस्कृतभाषया वक्तुं प्रयत्नं करोमि। अद्याहं श्री लङ्कायां पारिवेणिकाध्यापनविषये कतिचित् मम चिन्ताः सूचयामि।

කථාවසානයට උදාහරණ කිහිපයක්

පළමු උදාහරණය

सावधानेन श्रुतवन्तः सर्वे ते, मम भक्तिप्रणामं नियच्छामि। धन्यवादाः। स्वस्त्यस्तु।

දෙවන උදාහරණය

इदानीं मम कथा समाप्ता। सर्वे नित्यमेव यद् मयाद्य उक्तं तत् कदापि मा विस्मरत। शिवास्ते पन्थानः सन्तु।

තෙවන උදාහරණය

यथाशक्तिः त्वमपि संस्कृतभाषया किञ्चित् किञ्चित् वक्तुं लिखितुं च प्रयत्नं कुरु। सर्वदा इयं भाषा वर्धनाय प्रयत्नं करवाम। बहुशः धन्यवादाः। शिवा च सुन्दरा च भूयात् ते जीवनयात्रा।

සිව්වන උදාහරණය

सर्वे भद्राणि पश्यन्तु। मया यदभिहितं तत् सत्यं किल। सर्वे सदस्याः मम प्रणामं सादरेणैव प्रतिगृह्णन्तु। अद्य प्रभृति संस्कृतभाषाध्यनाय प्रयत्नं कुरुत। मङ्गलं ते। सदा जयलक्ष्मीर्भूयात्।

कामक्रोधौ हि सत्त्वानां मोक्षद्वारार्गलादुभौ।

කාමය හා ක්‍රෝධය සත්ත්වයන්ගේ විමුක්ති දොරටුවට බාධක වෙත්.

कामं न श्रेयसे कस्य संगमः पुण्यकर्मभिः।

පින්කම්වල යෙදීම කවරකුගේ යහපත පිණිස හේතු නොවේ ද?

किं किं न साधयति कल्पलतेव विद्या।

කප්රුකක් වැනි වූ ශාස්ත්‍රය කුමක් ලබා නොදේ ද?

१६
षोडशः पाठः।

अनभ्यासे विषं विद्या।

(रचनापरिचयः। ०२)

ආදර්ශ රචනා පුහුණුව

ක්‍රියාකාරකම 16.1

01. පහත සඳහන් ආදර්ශ රචනාව සංස්කෘතයට පරිවර්තනය කරන්න.

අපේ ගම

අපේ ගම .... දිස්ත්‍රික්කයේ (පිහිටා) ඇත. ගමේ මිනිස්සු පන්සියයක් ජීවත් වෙති. ඇතැම් අය ගොවියෝ වෙති. රජයේ කාර්යාලවල සේවය කරන අය ද සිටිති. ගම කෙළවර කඳුවැටියක් ඇත. ඒ කන්දෙන් දිය ඇල්ලක් ගලා බසී. අවට ගම්වාසීහු දිනපතා එය නැරඹීමට පැමිණෙති. ගම මැදින් කුඩා ඇළක් ඇදී යයි. ඒ වතුරෙන් ගොවියෝ කුඹුරු වැඩ කරති. තරුණ අය එහි ජල ක්‍රීඩා කරති. විවිධ මත්ස්‍යයන් මෙහි දක්නට ලැබේ. ඇළට දකුණු පසින් පන්සල පිහිටා ඇත. පන්සලේ හාමුදුරුවරු පස්නමක් වැඩ සිටිති. පන්සලට වම් පසින් ගමේ පාසල පිහිටා ඇත. එහි ගැහැණු ළමයි ද පිරිමි ළමයි ද සිටිති. විදුහල්පතිතුමා අපේ ගමේ ම ජීවත් වෙයි. ළමයි හැමදාම පයින් පාසලට යති. ගමට ප්‍රවේශ වන තැන කඩමණ්ඩිය ඇත. ඒ අසල බස් නැවතුම ඇත. මිනිස්සු නගරයට බස් රථයෙන් යති.

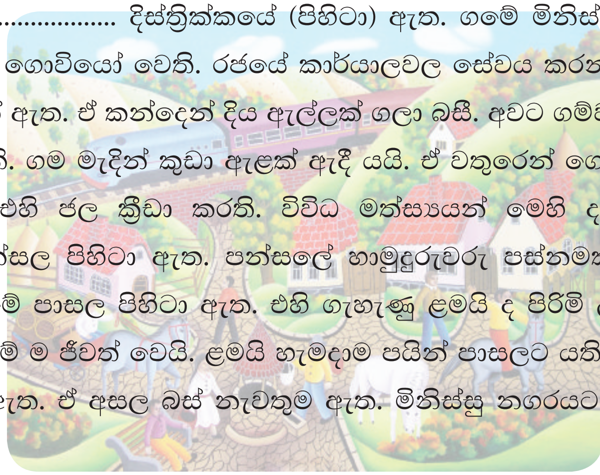

ක්‍රියාකාරකම 16.2

01. පහත සඳහන් රචනාව කියවා සුදුසු පරිදි වාක්‍ය 10ක් සංස්කෘත භාෂාවෙන් ලියන්න.
02. එය සිංහලට පරිවර්තනය කරන්න.

अहम् आम्रम् ।

अहं तव प्रियम् आम्रफलम् अस्मि । साम्प्रतम् अहं पक्वं मधुरं सरसं च भवामि । किन्तु पूर्वम् अहं बीजरूपेण उद्यानस्य एकस्मिन् कोणे अन्धकारपूर्णे गर्ते अवसम्। कश्चित् जनः मां बीजं जलेन असिञ्चत्। मह्यं खाद्यं च अयच्छत्। भोजनं खादित्वा जलं च पीत्वा अहं पुष्टः अभवम्। शनैः शनैः अङ्कुरः भूत्वा अहं बहिः आगच्छम्। पूर्वम् अहं लघुः पादपः आसम्। क्रमेण अहं दीर्घः घनः वृक्षः अभवम्। अधुना मम पत्राणि हरितानि छाया च शीतला भवति................................ ।

ක්‍රියාකාරකම 16.3

01. පහත රචනාව අධ්‍යයනය කර, වාක්‍ය 10ක් සුදුසු පරිදි රචනා කරන්න.

විද්‍යාවෙහි ආලය විද්‍යාලය වේ. ආලය ශබ්දය ගෙදර යනාර්ථය අඟවයි. පාසල් ගමේ ද නගරයේ ද ඇත. පාසලේ ගුරුවරු ද සිටිති. පාසලේ ගුරුවරියෝ ද සිටිති.

विद्यायाः आलयः विद्यालयः इति कथ्यते। आलय शब्दः गृहं बोधयति। विद्यालयाः ग्रामे अपि भवन्ति। विद्यालयाः नगरे अपि सन्ति। विद्यालये शिक्षिकाश्च भवन्ति। विद्यालये शिक्षकाश्च सन्ति।

ක්‍රියාකාරකම 16.4

01. පහත රචනා අධ්‍යයනය කර, නිර්මාණාත්මක වාක්‍ය 10ක් රචනා කරන්න.

අම්මා - माता

අපේ ලෝකයේ සඳු මව්තොමෝ ය. හිරු පියතුමා ය. ඔවුන් දෙදෙනා අපේ දියුණුව සඳහා නිතර කෙළවරක් නැති දුක් උසුලත්. කවියෝ බහුල ව මව්සෙනෙහස වර්ණනා කරති. පිය සෙනෙහස එලෙස වර්ණනා නොකරනු ලැබේ.

अस्मिन् जगति माता तारापतिः पिता दिवाकरः च भवति। तौ अस्मान् अभिवृद्ध्यै नित्यमेव अपारकष्टं वहतः। बहवः कवयः प्रायेण मातृस्नेहं वर्णयन्ति। पितृप्रेमं तथा न वर्ण्यते।

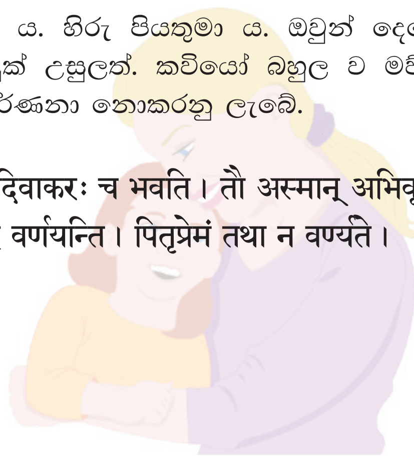

මද්‍යපානය - मद्यपानम्

මද්‍යපානය අද සමාජයෙහි ව්‍යසනයක් බව සියලුදෙනා ම දනිති. එහෙත් බොහෝ මිනිස්සු මත්පැන් බොති. මත්පැනෙහි ඇලුණු තැනැත්තො ම මත්පැන් බීමෙහි ආදීනව මැනවින් දනිති. එහෙත් ඔවුහු මත්පැන් බීම අත්හරින්නට උත්සාහ නොකරති. ඒ නිසා ඔවුහු මත්පැන් දූලෙහි වැටී අධික කටුක දුක් විඳිති. බොහෝ අය මත්පැනෙහි ආදීනව දන්නේ නමුත් මත්පැන් බොති. ඊට හේතුව මත්පැනෙහි ඇති ඇදගැනීමේ හැකියාව යැයි සිතමි.

मद्यपानम् अद्य समाजे व्यसनमिति सर्वेऽपि जानन्ति। किन्तु बहवः जनाः मद्यपानं कुर्वन्ति। मद्यपानसक्ताः एव केवलं मद्यपानस्य व्यसनं सम्यग् जानन्ति। तथा अपि ते मद्यपानं त्यक्तुम् उत्साहं न कुर्वन्ति। तस्मात् ते मद्यपानजाले पतित्वा अतीव कष्टम् अनुभवन्ति। बहवः मद्यसक्ताः हानिं जानन्नपि मध्यं पिबन्ति। तत्र हेतुं मद्यस्य आकर्षणशक्तिमिति मन्ये।

ආදර්ශ රචනා

सुखम्।

सर्वे जनाः संसारे सुखमिच्छन्ति। सुखं च धनेनैव प्राप्तुं शक्यते। अतो धनोपार्जनस्य महती आवश्यकता भवति। अद्यत्वे यत्र कुत्रचिदपि गच्छामः तत्र सर्वत्रैव धनस्य माहात्म्यं पश्यामः। धनेन विना न विद्योपार्जनं कर्तुं शक्यते, न जीविकानिर्वाहश्च भवति। सुखार्थं, परोपकारार्थं, त्यागार्थं, दानार्थं, विवाहार्थं, पुत्रादिसंरक्षणार्थं, गार्हस्थ्यसंचालनार्थं, भोजनार्थं, भवननिर्माणार्थं सर्वत्रैव धनस्यावश्यकता भवति। यस्य समीपं धनं नास्ति तस्य कश्चिदपि अभिलाषो न पूर्तिमेति। यस्य समीपे धनं भवति स एव सुखेन शेते। स एव संसारे कुलीनो विद्वान् गुणज्ञो दानी इति कथ्यते।

विद्या धनम्।

सर्वेषु धनेषु विद्याधनम् एव उत्तमं धनं मन्यते। विद्यया एव जनाः जानन्ति यत् किं कर्तव्यम् अस्ति किं च अकर्तव्यम्। अनया एव ज्ञायते यत् किम् उचितम् अस्ति किं च अनुचितम्। विद्याधनेन एव वयं जानीमः यत् कः सन्मार्गः अस्ति कः च कुमार्गः। विद्यया एव मनुष्यः संसारे सम्मानं प्राप्नोति। विद्याधनाय वारं वारं नमः।

सायह्नसमयः ।

सायङ्काले अस्ताचलं प्रति गच्छन् भगवान् सूर्यः चिन्तितः अभवत्- "मयि गते सम्पूर्णः संसारः अन्धकारे निमग्नः भविष्यति । लोकानां व्यवहारः कथं चलिष्यति ? मां विना सर्वे जीवाः दुःखम् अनुभविष्यन्ति ।" तस्य एतं भावं विज्ञाय एकः लघुदीपः सविनयं निवेदितवान् - शशभगवन्। अलं चिन्तया । यद्यपि मम प्रकाशः क्षीणः तथापि जनानां सेवायाम् अहं यथाशक्ति स्वजीवनं समर्पयिष्यामि, कार्याणि च साधायिष्यामि ।"

क्रोधः ।

क्रोधः मनुष्यस्य महान् शत्रुः । क्रुद्धः जनः गुरून् अपि निन्दति, अपभाषणं करोति, ज्येष्ठनानां हितवचनानि अपि न श्रुणोति। तस्माद् वयं क्रोधे सावधानाः भवेम। यदि क्रोधः आगच्छति तदा तस्मिन् एव क्षणे मौनं धारणीयम्। मौनेन मनः शान्त भवति। वाणी अपि नियन्त्रिता भवति। ईदृशो काले किञ्चित् पुस्तकं गृहीत्वा पठेम। कोपात् सर्वदा आत्मानं रक्षेम।

सुखिनो जनः ।

सर्वे जनाः सुखिनः भवितुम् इच्छन्ति। सुखस्य किं मूलम् ? उद्यमः, नियमः, संयमः एतानि त्रीणि यस्य मित्राणि स सर्वदा एव सुखी भवति। सः कदापि आलस्यं न करोति, जीवने सदाचारस्य नियमान् पालयति, विविधेषु आकर्षणेषु सक्तः न भवतिघ अतः सर्वदा सन्तुष्टः शान्तिम् अनुभवति, सुखं च लभते। नूनं सुखस्य साधनानि अस्माकं हस्ते एव विराजन्ते।

अहं द्रुमः अस्मि ।

अहम् एकः छिन्नः द्रुमः अस्मि। ह्यः वने एकः नरः आगच्छत्। सः काष्ठाय मम शरीरम् अछिन्नत्। छेदनेन मे शरीरे अनेके व्रणाः जाताः। छुरिकायाः प्रहारेण शरीराद् अश्रुरूपाः जलबिन्दवः अपतन्। अकथनीया मम पीडा। हृदयं विदीर्णं जातम्। अश्रुभिः कण्ठः अवरुद्धः। मम अन्तकालः समीपे एव तिष्ठति। काष्ठानि एकत्रीकृत्य स तु अगच्छत्। परं कोऽस्ति अत्र वृथाकथाश्रवणाय ? वृक्षान् छित्वा नरः प्रकृतिमातुः अङ्गानि नाशयति। इन्धनाय, कर्गदपत्राय, भवननिर्माणाय मम काष्ठस्य प्रयोगः भवति। किन्तु कुतः मे पत्राणि, पुष्पाणि कुतः च रोगनिवारणाय औषधयः ? निराश्रिताः भविष्यन्ति आश्रिताः खगाः कीटपतङ्गाश्च। पन्थानः अपि छायाहीनाः भविष्यन्ति। आतपेन तप्तः श्रान्तः पथिकः अधुना कुत्र गमिष्यति ? मम जीवने पुनः वसन्ततुः व आगमिष्यति।

(अभ्यासपुस्तकात्)

प्रातः कालः।

अहो रमणीया प्रातः कालस्य वेला। सूर्यः उदयाचले अरुणाकिरणैः उदेति। उपवने जनाः भ्रमन्ति व्यायामं च कुर्वन्ति। आकाशे खगाः कलरवं कुर्वन्ति। वृद्धाः प्रबुद्धाः सन्ति। युवकाः युवतयः चापि प्रबुद्धाः सन्ति। बालाः विद्यालयं प्रति गच्छन्ति। अध्यापकाः अध्यापिकाश्च विद्यालयं प्रति तीव्रगत्या गच्छन्तः दृश्यन्ते। अद्यापकान् अध्यापिकांश्च बालकान् बालिकाश्च त्यक्तुं विद्यालयेभ्यः बहिः कार्यानानां पङ्क्तिः अस्ति। कृषकाः क्षेत्रं प्रति गच्छन्ति। सर्वे जनाः स्वकार्येषु लग्नाः सन्ति। मन्दः समीरः वहति। सर्वत्र आनन्दमयं वातावरणम् अस्ति। प्रातः कालस्य समयः सर्वेषु जनेषु नव-जीवनं सञ्चारयति। तापसाः आश्रमेषु यजन्ति। भक्ताः देवालयं गच्छन्ति। शिशवः विश्रामस्य पश्चात् प्रसन्नाः भवन्ति। सरणिषु जनाः इतः तत आगच्छन्ति। मन्दिरेषु शंखनादस्य मधुरः ध्वनिः श्रूयते।

(अभ्यासपुस्तकात्)

अंगुलीमालः ।

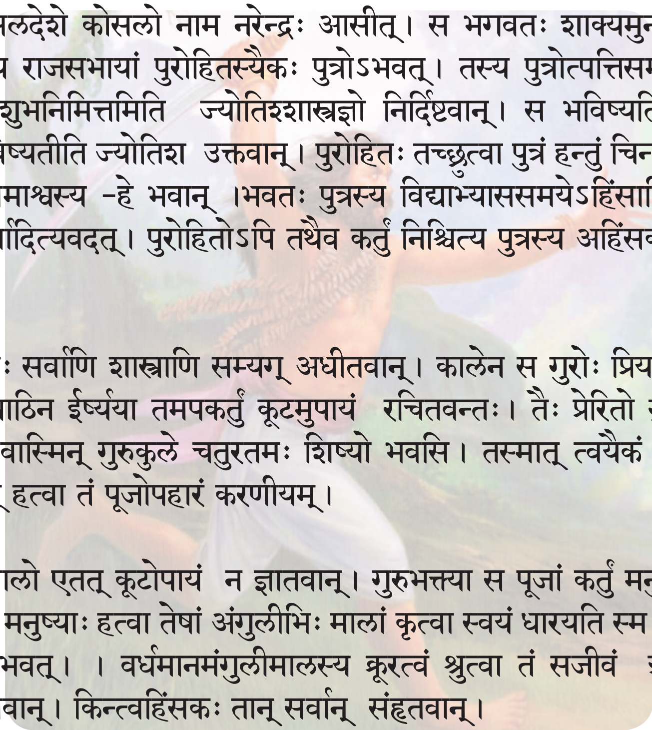

पूर्वं कोसलदेशे कोसलो नाम नरेन्द्रः आसीत्। स भगवतः शाक्यमुनीन्द्रस्य अनुगामिको भवति स्म। तस्य राजसभायां पुरोहितस्यैकः पुत्रोऽभवत्। तस्य पुत्रोत्पत्तिसमये सर्वाणि शस्त्राणि दिप्तानि। तद् अशुभनिमित्तमिति ज्योतिश्शास्त्रज्ञो निर्दिष्टवान्। स भविष्यति काले चोरो भूत्वा मनुष्यघातको भविष्यतीति ज्योतिश उक्तवान्। पुरोहितः तच्छ्रुत्वा पुत्रं हन्तुं चिन्तयामास। तत् प्रवृत्तं श्रुत्वा राजा तं समाश्वस्य -हे भवान् ।भवतः पुत्रस्य विद्याभ्याससमयेऽहिंसाविषयैव विशेषशिक्षणं दातुं व्यवस्थां कुर्यादित्यवदत्। पुरोहितोऽपि तथैव कर्तुं निश्चित्य पुत्रस्य अहिंसक इत्येव नामकरणञ्च कृतवान्।

अहिंसकः सर्वाणि शास्त्राणि सम्यग् अधीतवान्। कालेन स गुरोः प्रियतमः शिष्योऽभवत्। अहिंसकस्य सहपाठिन ईर्ष्यया तमपकर्तुं कूटमुपायं रचितवन्तः। तैः प्रेरितो गुरुरहिंसकमुक्तवान्। - हे छात्र। त्वमेवास्मिन् गुरुकुले चतुरतमः शिष्यो भवसि। तस्मात् त्वयैकं गुरोपहारं कर्तव्यम्। सहस्रान् मनुष्यान् हत्वा तं पूजोपहारं करणीयम्।

अंगुलीमालो एतत् कूटोपायं न ज्ञातवान्। गुरुभक्त्या स पूजां कर्तुं मनुष्यान् हन्तुमारभत। कालेन सोऽनेकाः मनुष्याः हत्वा तेषां अंगुलीभिः मालां कृत्वा स्वयं धारयति स्म। स -अंगुलीमालः- इति चिरप्रसिद्धोऽभवत्। । वर्धमानमंगुलीमालस्य क्रूरत्वं श्रुत्वा तं सजीवं ग्रहीतुं कोसलो राजा राजपुरुषान् प्रेषितवान्। किन्त्वहिंसकः तान् सर्वान् संहृतवान्।

अंगुलीमालः जनसंहारं कृत्वा एकोनसहस्रं अंगुलीः सञ्चितवान् शीघ्रमेव। राज्ञा कोसलेन स्वयमेव गत्वा तं हन्तुं सर्वाणि कार्याणि योजितानि। तं प्रवृत्तं श्रुत्वांगुलीमालस्य माता- स्वपुत्ररक्षणाय महाविपिनं गतवती। अंगुलीमालः महाविपिने इतस्ततः सञ्चरन्तीं एकां वृद्धीं दृष्टवान्। किन्तु सा तस्य मातेति ज्ञातुं सोऽसमर्थोऽभूत्। स तां मारयितुमनुगतवान् रहसि।

अस्माकं शाक्यमुनीन्द्रोऽंगुलीमालस्य धर्मज्ञानावबोधशक्तिं दिव्यचक्षुषा दृष्टवान्। चेत् यो मातृघातकः भवेत् तस्य मार्गज्ञानलाभहानीं भवति । तस्माद् भगवान् बुद्धः महविपिनं गतवान्। भगवान् अंगुलीमालस्य पुरतो मार्गे गच्छन् आसीत्। तं दृष्ट्वा अंगुलीमालः - एनं हत्वा अंगुलीं छित्-वा मालायां संकलयामि - इति चिन्तितवान्। एवं निश्चित्य स बुद्धमनुगतवान्। अनुधावितवाञ्च । सम्यक्सम्बुद्धो यथापूर्वं मार्गे गच्छन्नेवासीत्।

अंगुलीमालः सर्वथा बुद्धमाक्रान्तुं प्रायतत- प्रायत्नोत् - किन्त्वसमर्थोऽभवत्। श्रान्तः स बुद्धम् - तिष्ठ तिष्ठ रे अलं गमनेन। अहं त्वं हत्वा तवांगुल्या सहस्रांगुलीमालां कृत्वा धारयामीत्युक्तवान्। तच्छ्रुत्वा - अहं नैव गच्छामि बाल। अत्रैव स्थितोऽस्मि। भवतो मन एव पथिक इव लक्ष्यहीनं सञ्चरति। यदि मम हननेन तव मनः शान्तिः प्राप्स्यति - तर्हि मारयितु तावत् माम्। अहं भवतः कार्यविघ्नं नैव करोमि - इति शान्तस्वरेणावदत्।

तत् शान्तवचनं श्रुत्वा व्याकूलचित्तोऽहिंसकः ज्ञानोदयं प्राप्तवान्। मनुष्यः हिंसामर्गम् अनुसरति चेत् सर्वदा मनोवेदनाम् अशान्तिं चैव प्राप्नोति - इति सोऽचिन्तयत्। पश्चात् अहिंसकः भगवान् गौतम-बुद्धस्य शरणं गतः।

पिता ।

अस्मिन् जगति माता तारापतिः पिता दिवाकरः च भवति तौ अस्मान् अभिवृद्ध्यै नित्यमेव अपारकष्टं वहतः। बहवः कवयः प्रायेण मातृप्रेमं वर्णयन्ति। पितृप्रेमं तथा न वर्ण्यन्ते। किन्तु तयोः स्नेहं सम्यग् वर्णयितुं के शक्नुवन्ति। अशक्नुवन्त्येव इति मन्ये।

पुत्राणां समृद्धिं दृष्ट्वा अस्मिन् लोके यो या हृद्या तुष्यन्ति सः पिता वा सा माता वा भवति। तथैव पुत्राः उपद्रवेषु सम्प्राप्ते यः हृद्या शोचति सः पिता वा सा माता एव भवति। एवं माता पिता च साम्यरूपेण स्वकीयपुत्रदारेषु स्नेहं कुर्वन्ति। तयोः विसदृशं कदापि न दृश्यते।

प्रायेण मातरः दाराणां सुखदुःखेषु सहसा रोदन्ति। किन्तु पितरः तथा सहसा न रोदन्ति। तेषां वक्रे अश्रुणि न दृश्यन्ते। किन्तु ते हृद्भिः अतीव शोचन्ति। तस्मादेव अन्तर्बाष्पं इत्यादि

मेघदूतकाव्ये कालिदास-महकविना वर्णितम्।

पितरः पुत्रदारपोषणाय दिवारात्रौ महताक्लेशं अनुभवन्ति। अस्माकं शास्तुः पिता शुद्धोदन नामासीत्। सिद्धार्थकुमारस्य माता जन्मात् सप्ताहभ्यन्तरे दिवंगतवती। ततः शुद्धोदन राजा महता स्नेहेन तं पुष्ठवान्। कदापि मातुः स्नेहस्य ऊनत्वं विन्दितुमवकाशं न दत्तवान्। रम्यसुरम्यसुभा इति रमणीयाः शोभनीयाः प्रासादाः निर्मिताः। किन्तु सिद्धार्थः कुमारः नवविंशतिवर्षे अभिनिष्क्रमणं कृतवान्। षट्वर्षाः दुष्करक्रियां कृत्वा वैशाखपूर्णदिवसे सम्यक्सम्बुद्धोऽभूत्।

एकदा शाक्यमुनीन्द्रः कपिलवस्तुपुरं गतवान्। गत्वा शुद्धोदन नरेन्द्रस्य निमन्त्रणेन तस्य प्रासादे दानं भुक्तवान्। ततः पुनः गन्तुमारब्धवान्। तस्मिन् समये यशोधरा देवी तस्याः पुत्रं राहुलम् आमन्त्रय बुद्धं दर्शयित्वा हे पुत्र सः तव पिता गत्वा दायादं गृहाण इति प्रेषिता। सः राहुलः अपि बुद्धस्य सन्तिकं आगत्य तेन सार्धं विहारं गतवान्। ततः बुद्धनियमेन शारिपुत्रस्थविरेण राहुलकुमारः प्रव्रजितः।

तं प्रवृत्तिं श्रुत्वा शुद्धोदन राजा अतीव शोचितमग्नः सहसा विहारं गतवान्। बुद्धस्य अभिमुखे रोदमानः नरेन्द्रः एवमवदत्। लोकनाथ त्वयि अभिनिष्कृते तं दुःखं सहिष्णुं अशक्तोऽस्मि। अहं नन्दं वीक्ष्य किञ्चित् शान्तिं अनुभूतवान्। किन्तु त्वया नन्दमपि प्रव्रजितोऽसि। तस्मिन् गते अहं राहुल कु मारं वीक्ष्य शान्तीमलब्ध्वान्। त्वं तमपि आदाय गतोऽसि।इदानीं मे कस्य शरणम्। अहं कथं इदं दुःखं विरहाग्निं धारयामि वहामि च। लोकनाथ पुत्रस्नेहवियोगजं दुःखं अतीव कष्टं कटुकञ्च। तस्मात् मातापित्रोः अनुमतिः नोपलभ्य पुत्राः न प्रव्रजन्तु इति याचितवान्। शाक्यमुनीन्द्रोऽपि पितुः तम् आयाचनं संगृह्य विनयप्रज्ञप्तिं कृतवान्। एवं शाक्यमुनीन्द्रेण अपि पितुः वचनस्य गौरवं कृतः।

तथा शुद्धोदनराजिनि व्याधिदुःखेनपीडिते सति बुद्धपुत्रः कपिलवस्तुं गत्वा स्वहस्तेन पितुः शीर्षं सादरेण परिमृश्य धर्मं देशितवान्। तं धर्मं श्रुत्वा शुद्धोदन राजा परिनिवृतवान्। एवं बुद्धपुत्रेण स्वपितरमपि अनुग्रहं कृतवान्।

मम मातृभूमिः ।

मम मातृभूमिः भारतीयसमुद्रमध्ये सुप्रतिष्ठति।तस्मात् तत् भारतीयमुक्ताफलम् इति व्यवह्नीयते। जगतः सर्वत्र तत् रमणीयं द्वीपम् इति कीर्तितम्। पुराणे लङ्का। ताम्रपर्णि। सीलेन् इत्यादिना नाम्ना अपि तं विश्रुतमभूत्। लङ्कायां उत्तरदिशायाम् यापन नाम अर्धद्वीपम् अस्ति। तत्र पुरा एलार नाम नरेन्द्रः प्रतिवसति स्म। सः द्वाचत्वारिंशत् वर्षाः तस्मिन् अर्धद्वीपे राज्यमकरोत्। द्रविडः अपि तेन साधारणधर्मेण राज्यं कृतमिति कथ्यते। तस्मिन् काले दक्षिणदिशायां काकवण्णतिस्स नाम सिहलदेशीय राजा राज्यभारान् ऊढवान्। तस्य भार्या विहारमहादेवी आसीत्। तेषाम् तिष्य गामिणी

नाम पुत्रौ स्थितवन्तौ। तेषु ज्येष्ठः गामिणि नाम। पश्चात्काले सः एलार नाम द्रविड राज्ञा सार्धं संग्रामं कृत्वा लङ्काद्वीपं एकच्छत्रमकरोत्।

लङ्कायां द्वाविंशति प्रदेशानि सन्ति। मध्यमप्रदेशे सेण्कडगल नाम पुराणनगरं दृश्यते। तस्मिन् नगरे दाठाधातुप्रासादं अस्ति। इदं लङ्कायाम् अवसानराजधानिं भवति। पुरा सेण्कडगलनगरं इति विश्रुतम्। किन्तु वर्तमाने महनुवर इति तं प्रसिद्धम् । तस्य नगरस्य नातिदूरे महावालुका नदी स्यन्दति सागरं प्रति। सा नदी समन्तकूठात् प्रभवति। महावालुका। वडवे। कल्याणी। कलु इति प्रधानाः चतस्रः गंगाः लङ्कायां सन्ति। तासु नदीषु महावालुका प्रमुखा भवति। तस्याः नद्याः नातिदूरे पेरादेनिय नाम उद्भिदोद्यानमपि अस्ति।

लङ्कायां पश्चिमदिशायां कोलम्ब नाम संवर्धितनगरं अस्ति। तत् तस्यां प्रधानवाणिज्यनगरं भवति। लङ्कायां मुख्यानि त्रीणि तीर्थाणि सन्ति। तेषु कोलम्ब तीर्थं प्रामुख्यं भवति। लङ्कायां पूर्वदिशायां त्रिकुणामल नाम तीर्थम् अस्ति। तत् अतीते गोकण्ण नाम्ना विश्रुतमभूत्। समन्तकूठे श्री शाक्यमुनीन्द्रस्य श्री पादलाञ्छनं दृश्यते। बहवः जनाः तं वन्दनाय समन्तकूठं तुष्टमनसा गच्छन्ति। तेषु बहवः बौद्धाः भवन्ति। केचित् अन्यागमिकाः अपि सन्ति।

लङ्कायां बहूनि तुङ्गपर्वतानि सन्ति। तेषु पिदुरुतलागल तुङ्गतमं पर्वतं भवति। तेभ्यः पर्वतेभ्यः बहवः नद्याः बहवः अम्बुधाराः अपि स्यन्दन्ति। तासां जलेन मनुष्याः तेषां क्षेत्रकर्माणि सुखेन कुर्वन्ति।
मम मातृभूमौ सर्वाणि भोगानि प्ररुह्यन्ते। तेषु भोगेषु नारिकेल। रबर्। चाया पत्राणि मुख्यानि भोगानि भवन्ति। तानि भोगानि विदेशान् अपनयन्ति। तस्मात् बहूनि मूल्यानि वयम् अर्जयामः।

अस्मिन् देशे सिंहल। द्रविड। मुस्लिं।बर्गर् नाम जातयः वसन्ति। ते बौद्ध। हिन्दु । मुस्लिम् आदि विविधागमेषु अनुगामिकाः भवन्ति। तेषु बौद्धाः बहवः भवन्ति। लङ्कायां बहूनि बौद्धसिद्धस्थानि दृश्यन्ते। पौराणनगरेषु विशालाः चैत्याः सन्ति। अनुराधपुरे स्वर्णमाली नाम विशालः चैत्यः अस्ति। तत् दुटुगेमुणु राज्ञा कृतम्। तस्य उत्तरदिशायां श्री महाबोधिशाखा दृश्यते। महामहिन्दक्षीणाश्रवस्य स्वस्रा संघमित्ता भिक्षुण्या आनीतम्। तया सार्धं अष्टदशशिल्पकुलानि च लङ्काद्वीपं आगतवन्तः। जेतवन नाम चैत्यः महासेन् नाम गोठाभयस्य राजपुत्रेण कृतम्। तस्य समीपे अभयगिरि नाम विशालं चैत्यम् अस्ति। तत् वट्टगामिणी नाम राज्ञा कृतम्। सः तिस्स राज्ञः पुत्रः भवति स्म। लङ्कायां कल्याणि नाम पूजाभूमिं किरिवेहेर नाम पूजाभूमिं नागदीप नाम पूजाभूमिं चादि बहूनि पूज्यस्थानि दृश्यन्ते।

बहुविघ्नास्तु सदा कल्याणसिद्धयः।

යහපත සිදු කිරීමේ දී බොහෝ උවදුරු ඇත.

बुद्धिर्नाम च सर्वत्र मुख्यं मित्रं न पौरुषम्।

පෞරුෂයට වඩා බුද්ධිය සියලු තැන ප්‍රධාන මිතුරා ය.

भवितव्यं भवत्येव कर्मणामीदृशी गतिः।

සිදුවිය යුත්ත සිදුවේ. කර්මයන්ගේ ස්වභාවය එබඳු ය.

१७
सप्तदशः पाठः।

कवयः किं न पश्यन्ति।
(साहित्यज्ञानम्।)

හදන්තාශ්වඝෝෂ හිමි

සුන්දරී හා නන්ද අතර ඇතිවන සොඳුරු ප්‍රේමය ප්‍රධාන වස්තු විෂය කරගත් සෞන්දරනන්ද මහාකාව්‍යය හදන්තාශ්වඝෝෂ හිමියන්ගේ අග්‍රගණ්‍ය කාව්‍යය නිර්මාණයකි. සංස්කෘත මහාකාව්‍යය සම්ප්‍රදායේ පුරෝගාමියා වන උන්වහන්සේ බුද්ධචරිත මහාකාව්‍යය හැරුණුවිට ශාරිපුත්‍රප්‍රකරණ නමින් දෘශ්‍යකාව්‍යයක් ද රචනා කළහ. කාශ්මීරයෙහි කුණ්ඩලවන විහාරයෙහි පැවැත් වූ සිව්වන නොහොත් ප්‍රථම මහායානික සංගායනාවෙහි විභාෂා ග්‍රන්ථ කර්තෘ මණ්ඩලයෙහි ප්‍රධානත්වය දරන ලද්දේ ද අශ්වඝෝෂ මාහිමියන් ය. **ලලිතවිස්තරය, මහායාන ශ්‍රද්ධොත්පාද, සූත්‍රාලංකාරයාදි** මහායානික ධර්මග්‍රන්ථයන් ද උන්වහන්සේගේ සාහිත්‍යකරණයෙහි ප්‍රකට, විශිෂ්ට සේවාවන් ය. උපතින් බ්‍රාහ්මණවංශිකයකු වූ උන්වහන්සේගේ ජන්මග්‍රාමය **සාකේත නුවර** විය. මව **සුවර්ණාක්ෂි** නම් වූවා ය. පූර්ණයශස් හා පාර්ශ්ව යනාදි දාර්ශනික විද්වතුන්ගේ සදාශ්‍රයෙන් බුදුදහම වැළඳ ගෙන ඇත. කුමාරජීව විසින් චීන බසට පරිවර්තනය කරන ලද අශ්වඝෝෂ චරිතාපදානයට අනුව අශ්වඝෝෂපාදයෝ මුලින් බෞද්ධ භික්ෂූන් වහන්සේලාට අභියෝග කළ ත්‍රිවේද පාරප්‍රාප්ත බ්‍රාහ්මණයෙක් විය. උතුරු ඉන්දියාවෙහි විසූ පාර්ශ්ව මහ ස්ථවිරයන් මොහු හා වාද කිරීමට පැමිණ ඇත. අශ්වඝෝෂයන් බුදුදහම කෙරෙහි නැඹුරුවීමෙන් මහදර්ථයක් සිදුවන බව දැනගෙන පාර්ශ්ව තෙරුන්, මොහුගේ අභියෝගය භාරගත්හ. දින 07 කින් රජමැති ඇමැති රටවැසියා ඉදිරියෙහි වාදය සංවිධානය කළ අතර පරාජිතයා ජයග්‍රාහයකයාගේ අතවැසියකු වීම ප්‍රධාන ගිවිසුම විය. අවසානයේ දී වාදයෙන් පරදින අශ්වඝෝෂයෝ, පාර්ශ්ව මහ ස්ථවිරයන්ගේ අතවැසියෙක් වූහ. බ්‍රාහ්මණයකු වශයෙන් චතුර්වේදාදි මූලාශ්‍රය පිළිබඳ ලද විදග්ධභාවයත්, යථෝක්ත විද්වදාශ්‍රය මගිනුත්, නිසර්ගසිද්ධ ප්‍රතිභාපූර්ණ කවිශක්තියත් සම්මිශ්‍රිත ධර්ම සන්නිවේදනය උන්වහන්සේගේ සාහිත්‍යකරණයෙහි සුවිශේෂී ලක්ෂණයකි. විවිධ ක්ෂේත්‍රයන් පිළිබඳ කුශාග්‍ර බුද්ධිමතකු වූ බැවින් ම හදන්ත, ගුරු, ආචාර්යාදි ගෞරවාභිධානයන්ගෙන් විද්වජ්ජන සම්භාවනාවට පාත්‍ර වූ එතුමෝ සංස්කෘත කාව්‍ය ක්ෂේත්‍රයට හා පශ්චාත්තන නිර්මාණකරුවනට අභිනව කාව්‍ය මාර්ගයක්, සම්ප්‍රදායයක් හෙළිපෙහෙළි කළ අග්‍රගණ්‍ය නිර්මාණකරුවෙක් මෙන් ම ප්‍රාඥයෙක් වූහ.

"ආර්ය සුවර්ණාක්ෂි පුත්‍රස්‍ය සාකෙතකස්‍ය භික්ෂොරාචාර්ය්‍ය හදන්තාශ්වඝෝෂස්‍ය මහාකවේර්මහාවාදිනඃ කෘතිරියම්"

ඡන්දසට හෙවත් සංස්කෘත භාෂාවට බුද්ධදේශනා පරිවර්තනය කිරීමට බුදුරජාණන් වහන්සේගේ අනුමැතිය නො ලැබුණි. එහෙත් අශ්වඝෝෂ මාහිමියන් ග්‍රන්ථකරණයෙහි ව්‍යාවෘතවනුයේ සංස්කෘත භාෂා මාධ්‍යයෙනි. බුද්ධචරිත මහාකාව්‍යය මෙන් ම සෞන්දරනන්ද

මහාකාව්‍යය ද තදනුබද්ධ ප්‍රවෘත්ති කථනය උදෙසා ම රචනා වූ කාව්‍ය නිර්මාණ නොවේ. තද් ග්‍රන්ථයන්හි වැඩි අවකාශයක් වෙන් වී ඇත්තේ, ධර්ම සන්නිවේදනයටයි. ධර්මය ඍජු ව සම්ප්‍රේෂණය කිරීමට වඩා, සෞන්දර්යාත්මක ලීලාවක් ඒ සඳහා උපයුක්ත කරගැනීම උන්වහන්සේ භාවිත කළ සාර්ථක උපක්‍රමයකි. තික්ත බෙහතක් මධුවෙහි ගල්වා ආතුරයකුට පොවන්නා සේ, සම්බුද්ධ භාෂිතයෙහි ගම්භීරතර දාර්ශනික සිද්ධාන්ත නම් ඖෂධය කවිය නම් මිහිරෙහි ඔබා, කෙලෙස් පරිතාපයෙන් ආතුර ජනයා උදෙසා ලබාදීම උන්වහන්සේගේ මුඛ්‍යාධ්‍යාශය වූහ. එය මනා ව සාර්ථක වූ ක්‍රමයක් විය.

සංස්කෘතය තත්කාලීන සමාජයෙහි කුලීනයන් විසින් ව්‍යවහාර කළ ශුද්ධෝත්කෘෂ්ට භාෂාවක් විය. සමකාලීන භාරතයෙහි බ්‍රාහ්මණ වංශික භාෂාව වූයේ මෙය යි. ක්‍ෂත්‍රිය හා වෛශ්‍ය වර්ණික පුරුෂ පාර්ශ්වයට ද සංස්කෘතය ව්‍යවහාර කිරීමේ අවකාශය තිබිණි. ශුද්‍ර කුලයේ සියලු දෙනාට ම ද සාර්ववර්ණික සර්වස්ත්‍රීන්ට ද එය සපුරා තහනම් විය. බුදුරජාණන්වහන්සේ ස්වකීය ධර්මය ඡන්දසට නැගීමට අනුමැතිය නොදුන්නේ යථෝක්ත භාෂා ප්‍රතිපත්තිය නිසා විය හැකි ය.

කෙසේ වෙතත්, සමස්ත අධ්‍යයන, අධ්‍යාපන ක්‍රියාවලියෙහි ම ඒකාධිකාරිත්‍ව ය බ්‍රාහ්මණ වංශිකයන් සතු විය. අශ්වඝෝෂ මාහිමියන්ට ඔවුන් වෙත බුද්ධධර්මයෙහි සාරය සන්නිවේදනය කිරීමේ අත්‍යාවශ්‍යතා ව තිබූ බව පෙනේ. උගත් තරුණ බ්‍රාහ්මණයන් උන්වහන්සේගේ පාඨක ඉලක්කය වූහ. ප්‍රේමය, ස්නේහය ආත්මගත සොඳුරු පුවතක් සෞන්දරනන්ද මහාකාව්‍යයෙහි ප්‍රධාන වස්තුවිෂය කරගැනීමෙන් ඒ වග වඩාත් විශද වේ. කෘතියෙහි වැඩි අවකාශයක් ගැඹුරු ධර්ම කරුණු සාකච්ඡා කිරීමට වෙන් කිරීමෙන් ද එය තවදුරටත් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ වේ.

භදන්තාශ්වඝෝෂ මාහිමියන් මහාකාව්‍යකරණයෙහි නියුක්ත වූ සමය වන විට කාව්‍ය විචාර සිද්ධාන්ත ග්‍රන්ථ පවා රචනා වී නො තිබිණි. ක්‍රි:ව: 06 වන ශතවර්ෂයෙන් පසුව දණ්ඩින්, භාමාභාදි කාව්‍යවිචාරකයෝ ස්වකීය කාව්‍යවිචාර සෛද්ධාන්තික කෘති බිහි කළහ. ඔවුහු එම කාව්‍යවිචාර සංකල්ප ඉදිරිපත් කරන ලද්දේ භදන්තාශ්වඝෝෂ මාහිමියන්ගේ සාහිත්‍යික නිර්මාණ හා රාමායණාදි පූර්වතර කාව්‍යනිර්මාණ පිළිබඳ අධ්‍යයනයෙනි. සෞන්දරනන්ද මහාකාව්‍යයෙහි සර්ග සියල්ල 18 කි. මහාවග්ග හා නිදාන කථා යන බෞද්ධ ග්‍රන්ථද්වයෙහි ම හමුවන සුන්දරී - නන්ද වෘත්තාන්තය මෙහි ප්‍රධාන වස්තු විෂය වේ.

1. කපිලවස්තු පුර වැනුම	2. රාජවර්ණනාව
3. නන්ද කුමරුගේ උත්පත්තිය	4. සුන්දරී-නන්ද ප්‍රේමය
5. නන්ද කුමරුගේ ප්‍රව්‍රජ්‍යාව	6. සුන්දරී විලාපය
7. නන්ද කුමරු ප්‍රව්‍රජ්‍යාව ප්‍රතික්ෂේප කිරීම	8. ස්ත්‍රීන්ගේ චපලගති
9. ප්‍රේමය නිසා ඇතිවන දුක්ගැහැට	10. අප්සරාවන් පෙන්වීම
11. අප්සරාවන් ලැබීමේ ප්‍රාර්ථනාව	12-18 නිර්වාණගාමී ප්‍රතිපදාව

යනාදි ලෙස මේ මහාකාව්‍යයෙහි වස්තු විෂය පෙළ ගස්වා ඇත.

බුද්ධචරිත මහාකාව්‍යයෙහි කර්තෘවරයා ද භදන්තාශ්වඝෝෂ මාහිමියන් ය. ඒ බව, ''**ඉති ශ්‍රී මහා මණ්ඩලේශ්වරමන්ත්‍ර්‍යාශ්වඝෝෂකෘතෞ ශ්‍රී බුද්ධචරිතමහාකව්‍යෙ**'' යන උද්ධෘතයෙන් සනාථ වේ. ශ්‍රීමත් ගෞතම ශාක්‍යමුනීන්ද්‍රයන් වහන්සේගේ ජීවනචරිතය බුද්ධචරිතයෙහි වස්තුවිෂය වේ. චීන හා ටිබෙට් පරිවර්තනයන්හි සර්ග 28ක් දක්නට ලැබේ.

එහෙත් දැනට සංස්කෘත භාෂාවෙන් හමු වී ඇති සර්ග සංඛ්‍යාව 13කි. සංස්කෘත පිටපතේ සිද්ධාර්ථ කුමාරෝත්පත්තියෙන් ආරම්භ වී, මාරපරාජය පිළිබඳ විස්තරයෙන් සමාප්ත වේ. උතුම් ශාස්තෘවරයෙක් වූ ශ්‍රීමත් බුද්ධචරිතය කාව්‍යාත්මක ව වර්ණනා කිරීම සුකර කාර්යයක් නොවේ. පොදුජන විඥානයෙහි භක්තියට, ශ්‍රද්ධාවට හානියක් නොවන පරිදි, කථා වස්තුව සකස් කර ගත යුතු වේ. එසේ ම, ආලංකාරියකයන් නිර්දේශිත රීතින් ද උල්ලංඝණය නොකළ යුතු වේ. අශ්වඝෝෂපාදයෝ විචාරපූර්වක යථාර්ථවාදී බුද්ධචරිතාපදානයක් පාඨක මනසෙහි නිර්මාණය කළහ. සැබවින් ම උන්වහන්සේගේ අභිප්‍රාය වූයේ උත්තරීතර මනුෂ්‍ය ගුණෝපලක්ෂිත මිනිසෙකු වශයෙන් බුද්ධචරිතය ස්ථාපිත කිරීමයි. බුද්ධචරිත මහාකාව්‍යයෙහි සර්ගයෙන් සර්ගය මනාව පරීක්ෂා කිරීමේ දී ඒ වග මනාව පසක් වේ. බුද්ධචරිත මහාකාව්‍යයෙහි යමක, උපමා, රූපක, උත්ප්‍රේක්ෂාදි අලංකාර හෘදයංගම ලෙස භාවිත කර ඇති අතර, ප්‍රධාන රසය ශාන්ත රසය වේ. අශ්වඝෝෂ මාහිමියන් ප්‍රතිභාපූර්ණ කවියෙකි. නිසර්ගසිද්ධ කාව්‍යකෞෂල්‍යය උන්වහන්සේගේ තෙළි තුඩින් නිමවුණු සෑම කවි සිතුවමක ම තැවරී ඇත.

මහාකවි කාලිදාස

මහාකවි කාලිදාස ක්‍රි:ව: 04 හා 05 අතර කාලයෙහි භාරතයේ විසූ චිරප්‍රසිද්ධ කවීන්ද්‍රයෙකි. කාලිදාසයන්ගේ ජන්ම භූමිය හිමාලය අසල උජ්ජයිනී හෝ කාලිංග දේශය බවට මත පවතී. කුමාරසම්භව මහාකාව්‍යයෙහි හිමාලය පිළිබඳ වර්ණනා හා මේඝදූතයෙහි උජ්ජයිනි නුවර ප්‍රේමය පිළිබඳ සඳහන් වීම මෙන් ම, කාලිංග දේශයෙහි අධිරාජයා වූ හේමාංගද පිළිබඳ රඝුවංශයෙහි විශේෂයෙන් වර්ණනා කිරීම ද මේ මතවාදයනට බලපා ඇත. ලක්ෂ්මී ධාර්කල්ල පඬිතුමා, ඔහුගේ The birth place of kālidāsa (1926), ග්‍රන්ථයෙහි, කාලිදාස මහාකවියා කාශ්මීරයෙහි ඉපිද, දකුණු දිශාවට සංක්‍රමණය වූ බව සඳහන් කර ඇත.

ජනප්‍රවාදයන්ට අනුව කාලිදාසයන් ජීවිතයේ මුල් අවධියෙහි දී අඥානයකු විය. ඔහු විසින් විවාහාපේක්ෂිත කාන්තාව ''**අස්ති කශ්චිද්වාග්විශේෂඃ**'' යනුවෙන් ඇසූ පැණයට පිළිතුරු දීමට ඔහු අපොහොසත් විය. පසුව දාසයකු ලෙස කාලිදෙවඟනට දෘඪභක්ත්‍යාදරයෙන් පූජාවිධි පවත්වා ඇගේ ප්‍රසාදයෙන් ඥානවන්තයකු වූ බව ද එක්තරා ජනශ්‍රැතියක එයි. අනතුරුව කාලිදාසයෝ සිය බිරිඳගේ පැණයට පිළිතුරු ලබාදීම් වස් අස්ති යන ශබ්දයෙන් ආරම්භ වන කුමාරසම්භව මහාකාව්‍යය ද, **කශ්චිත්** යන පදයෙන් ආරම්භ වන මේඝදූත නම් ඛණ්ඩකාව්‍යය ද, **වාග්** යන වචනයෙන් ආරම්භ වන රඝුවංශ මහාකාව්‍යය ද රචනා කළහ. පසුව, තවත් ජනප්‍රවාදයකට අනුව, මොහු කුමාරදාස රාජෝද්‍යානයේ දී ලංකාවට පැමිණ ඇති අතර ලංකාවේ දී ජීවිතක්ෂයට පත් වී ඇත.

සරස්වතී දේවිය, මහාබ්‍රහ්මන්ගේ ධර්මපත්නියයි. සාහිත්‍යය, කලාවන්ට අධිපති දිව්‍යාංගනාවයි. වරක් දණ්ඩී හා කාලිදාස දෙදෙනා සරස්වතී දේවිය හමුවීමට ගොස් ඇත. දෙදෙනාගෙන් කවරෙක් ශ්‍රේෂ්ඨ කවියා වන්නේ දැයි සරස්වතී දෙවඟනගෙන් විමසා ඇත. එවිට ඇය, "**කවීර්දණ්ඩිඃ කවීර්දණ්ඩිඃ කවීර්දණ්ඩිඃ න සංශයඃ**" යනුවෙන් පවසා ඇත. ඉන් කුපිත වූ කාලිදාස, කවියා දණ්ඩි නම් මා කවරෙක් ද? යනුවෙන් විමසා ඇත. එවිට ඇය

"ත්වමෙවාහම්" "ඔබ යනු මම ම යි" යනුවෙන් පිළිතුරු දී ඇත. මෙලෙස කාලිදාසයන් පිළිබඳ ජනප්‍රවාද ගණනාවක් ඇත. ඒ හැම ප්‍රබන්ධයකින් ම ඔහුගේ ශ්‍රේෂ්ඨත්වය ම තහවුරු වීම වැදගත් වේ.

මහාකවි කාලිදාසයන් භාරතයේ විසූ කාලය පිළිබඳ විප්‍රතිවාදයන් පවතී. වික්‍රමාදිත්‍ය රාජ්‍ය සභාවෙහි සිටි නවපණ්ඩිතරත්නයන් අතර පඬිරුවනක් ලෙස මොහු සිටි බවට මත පළ වේ. වික්‍රමාදිත්‍ය නමින් සුවිශේෂ රජකෙනෙකු පිළිබඳ භාරතීය ඉතිහාසය සාක්ෂි නො සපයයි. එහෙත් වික්‍රමාදිත්‍ය යන ගෞරවනාමොපලක්ෂිත රජවරුන් ගණනාවක් වාසය කර ඇත. ඒ අතර II චන්ද්‍රගුප්ත රාජ්‍යොදය (380 - 451 ක්‍රි: ව:) වැදගත් වේ. විලියම්ස් ජොන්ස්, ඒ. බී. කීත්, වාසුදේව්, විෂ්ණු මිරාශි, රාම් ගුප්ත යනාදි පඬිවරු කාලිදාසයන් මේ රජ දවස වාසය කළ බව පිළිගනිති. කාලිදාසයන්ගේ කාලය කුමාරගුප්ත (414 - 455) ස්කන්ධ ගුප්ත (455 - 467) රජ දවස දක්වා, පවතින්නට ඇත. මේ අනුව කාලිදාසයන් ක්‍රි: ව: 4 හා 5 යන ශතවර්ෂයන්හි වාසය කර ඇති බව විශද වේ. මහාකවි කාලිදාසයන්ගේ නමට ග්‍රන්ථ ගණනාවක් පවරා ඇත. එහෙත් මධ්‍යස්ථ වියත්හු පහත සඳහන් ග්‍රන්ථ 07 පමණක් ඔහුගේ ම නිර්මාණ ලෙස පිළිගනිති.

මහාකාව්‍යද්වය	01. කුමාරසම්භව 02. රඝුවංශ
ඛණ්ඩකාව්‍යද්වය	01. ඍතුසංහාර 02. මේඝදූත
දෘශ්‍යකාව්‍යත්‍රය	01. අභිඥාන ශාකුන්තල 02. මාලවිකාග්නිමිත්‍ර 03. වික්‍රමෝර්වශී

මහාකවි කාලිදාසයන්ගේ හෘදයග්‍රාහී, රසභාවපූර්ණ, ප්‍රශස්තතම දෘශ්‍යකාව්‍ය ග්‍රන්ථය අභිඥාන ශාකුන්තලය යි.

'කාව්‍යෙෂු නාටකං රම්‍යං නාටකේෂු ශකුන්තලා
තත්‍රාපිච චතුර්ථො'ඞ්කස්තත්‍ර ශ්ලෝකචතුෂ්ටයම්'

අංක 07 කින් සුසැදි මෙය, මහාභාරතයෙහි ශාකුන්තලෝපාඛ්‍යානය ආශ්‍රයෙන් වස්තු තේමාව සකසා ගෙන ඇත. දුෂ්‍යන්ත මහරජු හා ශකුන්තලා මෙහි ප්‍රධාන කථා නායකයා හා නායිකා දෙපළයි. අග්නිමිත්‍ර රජු හා මාලවිකා අතර ඇතිවෙන ප්‍රේමාවෘත්තාන්තය ප්‍රධාන වස්තු විෂය කරගත් මාලවිකාග්නිමිත්‍රය ද හෘදයංගම දෘශ්‍ය කාව්‍යයකි. අංක 05 කින් සමන්විත මෙය, කාලිදාසයන්ගේ පළමු දෘශ්‍යකාව්‍යය ලෙස පිළිගැනේ. පුරූරවස් රජු හා උර්වශී අප්සරාව අතර ප්‍රේමය වස්තු තේමාව කරගත් වික්‍රමෝර්වශී නාට්‍යයෙහි අංක 05කි. මේ දෘශ්‍යකාව්‍යය අද්භූත රසයෙන් පිරී ඇත.

ඍතුසංහාරය ඛණ්ඩ කාව්‍යයකි. එහි ග්‍රීෂ්ම, වර්ෂා, ශරත්, හේමන්ත, ශිශිර හා වසන්ත යන ඍතු හය වර්ණනා කෙරේ. ශෘංගාර රසයෙන් ආලේපිත මෙය කාලිදාසයන් සිය ජීවිතයේ මුල් අවධියේ හෙවත් යෞවන සමයෙහි දී රචනා කරන ලද කාව්‍යයක්

බව විද්වත් සම්මුතියයි. පෙරදිග සාහිත්‍ය වංශයෙහි හෘදයංගම, සාහිත්‍ය ප්‍රේමීන් විසින් දෘඪාසක්ත බවින් ප්‍රතිගෘහීත අමරණීය විරහගීතය වන්නේ මේඝදූතයයි. සංස්කෘත සාහිත්‍ය ක්ෂේත්‍රයට අභිනව කාව්‍ය සම්ප්‍රදායයක් සම්ප්‍රදානය කරලීමේ උත්තුංග කාර්යයක් වන මෙය ද ඛණ්ඩකාව්‍යයකි. පූර්වමේඝ හා උත්තරමේඝ යැයි මෙහි කොටස් දෙකකි. වැහි වළාවක් අත ස්වකීය පෙම්වතියට හසුනක් යැවීම ප්‍රධාන වස්තු විෂය කොටගෙන **"මන්දාක්‍රාන්ත"** නම් විචිත්‍ර වෘත්තයෙන් රචනා කරන ලද්දකි.

සර්ග 19කින් පරිමිත රඝුවංශය මහාකාව්‍යයකි. දිලීප, රඝු, අජ, දශරථ හා රාම යන සූර්යවංශික රජ පෙළපත පිළිබඳ ව මෙහි වර්ණිතා වේ. ''**කාර්තිකෝත්පත්ති**'' නමින් ද චිරප්‍රසිද්ධ, කුමාරසම්භව මහාකාව්‍යයෙහි සර්ග 17කි. වීර රසය ප්‍රධාන රසය වන කුමාරසම්භවයෙහි ශිව හා පාර්වතී දෙදෙන ප්‍රධාන කථානායක - නායිකා යුවළයි. සූරී, වල්ලභදේව, බාණ භට්ට, ජයදේව, රාජශේඛර යන විද්වත්හු කාලිදාසයන් මහත් සේ අගය කළහ. '**උපමා කාලිදාසස්‍ය**' යනුවෙන් උපමා යෝජනයෙහි අසහාය සූරයා කාලිදාස බව රාජශේඛර පවසා ඇත.

ඉංග්‍රීසි භාෂාවට පළමුවෙන් පරිවර්තනය කරන ලද දෘශ්‍යකාව්‍ය වනුයේ අභිඥානශාකුන්තලයයි. ඉංග්‍රීසි පරිවර්තනය මත ජර්මන් භාෂාවට මේ නාට්‍ය පරිවර්තනය කර ඇත. **මහාකවිකාලිදාස** (1955), **කවිරත්න කාලිදාස** (1983), නමින් චිත්‍රපට දෙකක් නිෂ්පාදනය කර ඇති අතර **ස්ත්‍රී** නමින් චිත්‍රපටියක් 1961 දී ද නිෂ්පාදනය කර ඇත. මෙය ශකුන්තලා නාට්‍යය තේමා කර ගෙන නිෂ්පාදනය වූවකි.

දණ්ඩින්

ශ්‍රීමද්දණ්ඩීන් ක්‍රි: ව: 7 හෝ 8 යන ශතවර්ෂ අතර භාරතයෙහි විසූ කෘතහස්ත සාහිත්‍යධරයෙකි. මොහු සිංහවිෂ්ණු නම් පල්ලව රජුගේ කාව්‍ය සභාවෙහි සේවය කළ **දාමෝදර** කෙනෙකුගේ මී මුණුබුරෙකි. විදර්භ දේශය මොහුගේ ජන්ම භූමිය බව ඩී.කේ. ගුප්තා මහතා පවසයි. **දාමෝදර, කාඤ්චී** සමග විවාහ විය. ඔවුනට දරුවන් තිදෙනෙක් වූ අතර මධ්‍යමයා **මනෝරථ** විය. මනෝරථට පුත්‍රයන් සිව්දෙනෙක් සිටි අතර බාල ම දරුවා **වීරදත්ත** විය. ඔහු **ගෞරී** නම් බැමිණිය සමග විවාහ වූ අතර දියණිවරුන්ට අමතර ව ඔවුනට ලැබුණු පිරිමි දරුවා දණ්ඩින් විය. දණ්ඩින්ට අවුරුදු හතක් වූ කාලයෙහි මව මිය ගිය අතර ඊට ටික කලකට පසු පියා ද මියගොස් ඇත.

රාජශේඛර (920 ක්‍රි: ව:) දණ්ඩින්ගේ කාව්‍ය කුශලතාව - **දණ්ඩිනඃ පදලාලිත්‍යම්** - ප්‍රශංසාභිමුඛ ව අගය කර ඇත. ඔහු **කාව්‍යාදර්ශ** නම් කාව්‍ය විචාර ග්‍රන්ථය හා **දශකුමාරචරිත** නම් ගද්‍යකාව්‍ය රචනා කර ඇත. කුමාරවරුන් දශ දෙනෙකුගේ වීර ක්‍රියා හා දේශාටන ප්‍රවෘත්ති දශකුමාරචරිතයෙහි වර්ණිතය. ගණිකාවන්, මංපහරන්නන්, සොරුන්, යක්ෂයන්, ප්‍රේතයන්, සූදු කරුවන් ආදි විවිධ චරිත මෙන් ම මිනීමැරුම්, යුධසංග්‍රාම ද මෙහි අන්තර්ගත වේ. **රාජවාහන, සෝමදත්ත, පුෂ්පෝද්භව, අපහාරවර්මන්, උපහාරවර්මන්, අර්ථපාල, ප්‍රමති, මිත්‍රගුප්ත, මන්ත්‍රගුප්ත, විශ්‍රැත** යනු කුමාරවරුන් දශදෙනා ය. **රාජවාහන** හා **අවන්තිසුන්දරී** ප්‍රධාන කථා නායක-නායිකා දෙපළ යි. මෙහි පරිච්ඡේද **උච්ඡ්වාස** ලෙස නම් කර ඇත. පූර්වපීඨිකා, දශකුමාර චරිත හා උත්තරපීඨිකා වශයෙන් ද කොටස් තුනකි.

ශ්‍රීමද්දණ්ඩීන්ගේ කාව්‍යාදර්ශය සංස්කෘත කාව්‍යවිචාර ක්ෂේත්‍රය නියෝජනය කරන වැදගත් ම විචාර ග්‍රන්ථයක් ලෙස සැලකිය හැක. **කාව්‍යය පිළිබඳ කැඩපත** යනු මෙහි අර්ථයයි. එහි ප්‍රධාන පරිච්ඡේද තුනකි. අර්ථාලංකාර හා ශබ්දාලංකාර පිළිබඳ සෝදාහරණ විවරණයක් මෙහි අන්තර්ගතය. ශ්ලේශ, ප්‍රසාද, සමතා යනාදි දශගුණ හඳුන්වා දීම ද කතුවරයා විසින් සිදුකර ඇත. ගෞඩී, වෛදර්භී ආදි රීති පිළිබඳ මනා විශ්ලේෂණයක් ද මෙහි ඇතුළත් වේ. දණ්ඩීන් වඩා රුචිකත්වයක් දක්වා ඇත්තේ වෛදර්භී රීතියට ය. **සියබස්ලකර** නම් සිංහල කාව්‍ය විචාර ග්‍රන්ථයට ද **සුබෝධාලංකාර** නම් පාලි කාව්‍යවිචාර ග්‍රන්ථයට ද ගුරු අත්පොත වී ඇත්තේ කාව්‍යාදර්ශය යි. භට්ටි කවියාගේ රාවණවධ මහාකාව්‍යයෙහි කාව්‍යාදශීයෙහි බලපෑම තදින් කැපී පෙනේ.

बहुविघ्नास्तु सदा कल्याणसिद्धयः।

යහපත සිදු කිරීමේ දී බොහෝ උවදුරු ඇත.

बुद्धिर्नाम च सर्वत्र मुख्यं मित्रं न पौरुषम्।

පෞරුෂයට වඩා බුද්ධිය සියලු තැන ප්‍රධාන මිතුරා ය.

भवितव्यं भवत्येव कर्मणामीदृशी गतिः।

සිදුවිය යුත්ත සිදුවේ. කර්මයන්ගේ ස්වභාවය එබඳු ය.